

Overige dienstverlening

EEN KERKELIJKE BANK

De secretaris van de Vereniging meldde eind 1921 dat de laatste jaren van verschillende kanten de wens geuit was voor een bankinstelling voor de kerkelijke financiën. Hij wees daarbij op o.m. de belegging voor het Grootboek, die buitengewoon gunstig was. De rente werd op tijd verkregen en men had verder nergens omkijken naar. Het Grootboek genoot echter de reputatie dat men het geld niet, of althans zeer moeilijk terug kan krijgen "hetgeen voor de kerkelijke belegger de attractie heeft van een brandkast met zeven sloten". "Een voorschotbank zou zeker in een behoefte voorzien. Want waar moet een kerkvoogdij, die tijdelijk geld nodig heeft, dat vandaan halen? Men redt zich op dat gebied, maar het gaat soms vaak erg moeilijk".

De toenmalige secretaris van de Vereniging was van mening dat de kerk, op dezelfde wijze als met andere bankinstellingen, een kerkelijke bank zou kunnen vormen. Enerzijds om de kerk te helpen en anderzijds om winst te maken ten behoeve van de kerk. De secretaris sprak de wens uit dat er mogelijk een discussie over deze aangelegenheid in "Het Orgaan" zou worden gevoerd.

Als gevolg daarvan benoemde het hoofdbestuur begin 1922 een commissie voor een bankinstelling, die op 2 maart 1922 aan het hoofdbestuur rapport uitbracht. Deze commissie was van mening dat een kerkelijke bank geen levensvatbaarheid zou hebben en financieel niet in staat zou zijn zichzelf te bedruipen. Zij adviseerde het hoofdbestuur derhalve niet tot oprichting van een kerkelijke bank over te gaan. Na een daarop volgende discussie besloot het hoofdbestuur af te zien van de oprichting van een bankinstelling.

DE JURIDISCHE COMMISSIE

In "Het Maandblad" van juni 1938 wordt meegedeeld dat de juridische commissie is uitgebreid met de heer mr. M.Ch. de Jong. "Het verheugt ons dat het hoofdbestuur in het vorige nummer heeft kunnen medelen dat mr. M.Ch. de Jong te Bussum, advocaat en procureur, in onze commissie zitting heeft willen nemen.

Belangrijkere adviezen of zaken, die moeilijk of wat principieel liggen, komen in de vergadering ter sprake, die als regel op de laatste zaterdag van elke maand in hotel Terminus te Utrecht wordt gehouden.

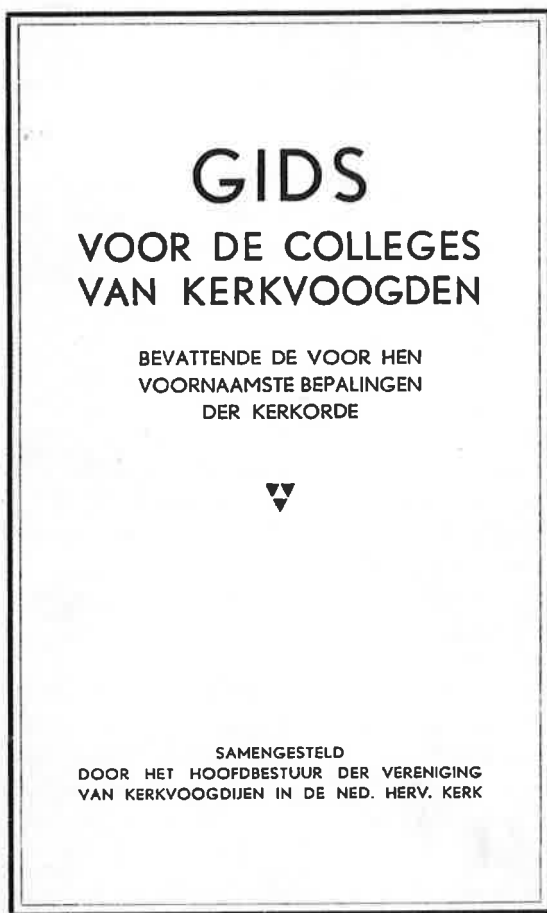
De commissie verricht geen bemoeienissen voor kerkvoogdijen die geen lid van de Vereniging zijn, maar desgevraagd wel ten behoeve van andere bestuursinstellingen of van predikanten", aldus de publicatie, die eindigt met de samenstelling van de juridische commissie, te weten de heren ds. mr. C.J. Bartels, Zevenaar, voorzitter, mr. A. de Jong, Mijnsheerenland, secretaris, mr. M.Ch. de Jong, Bussum en mr. G. Vixeboxse, Almelo.

HANDLEIDING VOOR DE BEHEERSCOLLEGES

Een andere vorm van dienstverlening van de Vereniging van Kerkvoogdijen was de uitgave van de "Handleiding voor de beheerscolleges" die ter gelegenheid van het 15-jarig bestaan van de Vereniging in 1935 werd uitgegeven.

Naast een historisch overzicht van alle feiten en gebeurtenissen, worden er in deze handleiding adviezen gegeven op het gebied van:

- de kerkelijke administratie en het bijhouden van het bevolkingsregister;
- de inning van de hoofdelijke omslag (= kerkelijke belasting), die destijds door de kerkvoogden van de gemeenteleden werd gevraagd;
- de begroting en rekening van de Hervormde gemeente. Een model van een rekeningschema, zoals dat in die tijd werd gebruikt, is in de Handleiding afgedrukt;
- een overzicht van bezittingen en schulden (balans);
- de beroepsbrief en de ligger van het predikantstraktement;

De "Gids voor de colleges van kerkvoogden" die door de Vereniging van Kerkvoogdijen werd uitgegeven om de kerkvoogden 'wegwijs' te maken in de nieuwe kerkorde van 1951.

- het verzorgen van de naamlijst van de lidmaten van de Hervormde gemeente;
- wettelijke bepalingen die van belang zijn voor de colleges van kerkvoogden die een kerkelijke begraafplaats beheren;
- model-instructies voor de kerkelijk ontvanger, de koster en de organist; en
- informatie over het gebruik maken van de diensten van de bouwkundig adviseur en de adviseur voor de kerkorgelbouw van de Vereniging.

GIDS NIEUWE KERKORDE

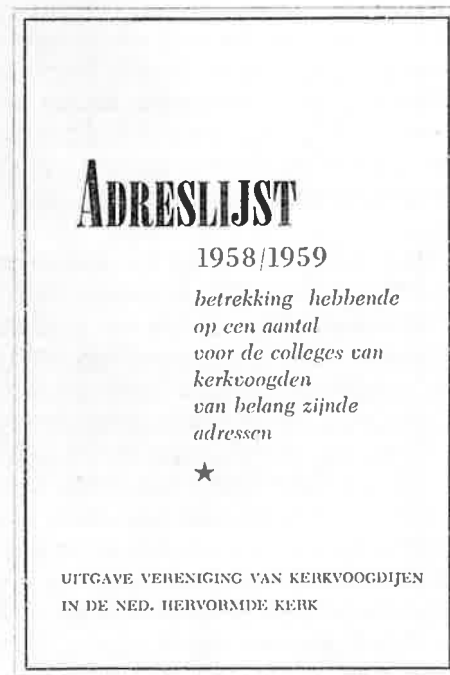
In september 1952 verscheen “De Gids nieuwe kerkorde”, een uitgave van de Vereniging van Kerkvoogdijen. “De gids voor de kerkvoogden over de nieuwe kerkorde is verschenen en is toegezonden aan de kerkvoogden die een bestelling deden”, zo meldt “Het Maandblad” van september 1952. “Deze gids bestaat uit een ordening van al die artikelen uit de kerkorde en de ordinanties, waarmee de kerkvoogden te maken hebben, zodat men slechts een bepaald hoofd hoeft op te slaan om te weten wat er over staat voorgeschreven.

Aan de colleges van kerkvoogden, die nog geen gids besteld hebben, wordt verzocht dit zo spoedig mogelijk per briefkaart te doen aan het Centraal Bureau te Mijsheerenland. De gids is verschenen in een keurig zakformaat en kost f 4,—”, aldus deze publicatie.

ADRESLIJST VOOR DE LEDEN

Vanaf omstreeks diezelfde tijd verscheen eenmaal in de twee jaar een Adreslijst die de Vereniging van Kerkvoogdijen aan haar leden verstreekte. Zoals dat ook nu gebeurt, staan daarin vermeld de voor de colleges van kerkvoogden van belang zijnde adressen van organisaties binnen en buiten de kerk waarmee de kerkvoogden regelmatig te maken hebben.

Vervolgens werd deze adreslijst per twee jaar gratis aan de colleges van kerkvoogden toegezonden. Dat is gebeurd tot en met 2001. Eind 2002 is de Wegwijzer voor beheerscolleges verschenen waarin, naast de gewenste informatie op kerkvoogdelijk beheersgebied, tevens de voor de colleges van kerkvoogden van belang zijnde adressen zijn opgenomen.

VERPLICHTE BIJDRAGEN VAN DE GEMEENTELEDEN

In 1951 stelde het hoofdbestuur een progressieschaal voor de inning van de jaarlijkse hoofdelijke omslag vast. Een jaar later gaf het hoofdbestuur zijn goedkeuring aan een door de commissie inzake de hoofdelijke omslag ontworpen model voor een verordening voor de heffing van de jaarlijkse verplichte bijdrage van de gemeenteleden. “Deze verordening is afgestemd op de geldende bepalingen van de kerkorde, maar is, na te zijn omgewerkt, ook uitstekend geschikt voor gemeenten die zich niet aan de kerkorde hebben geconformeerd” aldus een publicatie in “Het Maandblad” van oktober 1952.

HET NUT VAN EEN GOEDE LEDENADMINISTRATIE

In “Het Maandblad” van maart 1958 is van de hand van het toenmalig hoofdbestuurslid, de heer H. Oltmans, een publicatie opgenomen over het nut van een goede ledenadministratie.

“Eigenlijk is het iets vanzelfsprekends, dat men zijn administratie goed in orde heeft, maar de praktijk wijst echter uit dat in veel gemeenten de ledenadministratie nog veel te wensen over laat.

De ledenadministratie is een onmisbaar hulpmiddel bij het werk van de predikant en de kerkvoogd. Men kan de administratie zelf voeren, maar men kan deze ook overdragen aan de Stichting Mechanische Registratie en Administratie.

Het is gebleken dat in plaatsen, waar men werkelijk zijn aandacht is gaan geven aan een goede ledenadministratie, de inkomsten van de gemeente belangrijk gestegen zijn. Verder moet men bedenken dat het van belang is de kerkelijke gegevens door te geven aan andere gemeenten indien leden gaan verhuizen. Wil men dit goed doen, dan moet er een uniforme ledenregistratie zijn. Dat kan het eenvoudigst bereikt worden door de ledenadministratie te laten doen door de gemelde stichting”, aldus de heer Oltmans.

WAT MOET EEN NIEUWE KERKVOOGD DOEN?

In “De Kerkvoogdij” van maart 1959 wordt in feite de aankondiging gedaan van de “Handleiding ten dienste van kerkvoogden”, die ook nu nog in een grote behoefte voorziet, want in september van 2004 is de zestiende en herziene druk van dit boekje verschenen. Het gaat hierbij om een stuk vorming en toerusting van de (ouderling-) kerkvoogd, die de nodige aandacht verdient.

“Het is niet teveel gezegd als wij stellen dat de Ned. Hervormde Kerk in haar geheel ongeveer 5.000 kerkvoogden telt. Dat betekent dat er in de loop van het jaar onder die 5.000 kerkvoogden een aantal mutaties voorkomt en er elk jaar een even groot aantal nieuwe kerkvoogden wordt benoemd.

Vaak is het zo dat op de meest eenvoudige en praktische wijze wordt uiteengezet wat een nieuwe kerkvoogd heeft te doen. Wij denken hierbij aan:

- het doornemen van de plaatselijke regeling;
- het bestuderen van de begroting en rekening van de afgelopen paar jaar;
- aandacht besteden aan het onderhoud van de kerkelijke gebouwen;
- na te gaan op welke wijze het personeel wordt gehonoreerd;

De eerste functionaris van de Vereniging was de heer C.D. Tiggelman (rechts) met naast hem de heer R.M. Belder tijdens de jubileumvergadering van de Vereniging van Kerkvoogdijen in 1980. De heer Tiggelman heeft o.m. een groot aandeel gehad in de samenstelling van diverse uitgaven van de Vereniging van Kerkvoogdijen.

- het onderzoeken welke onroerende en roerende goederen de gemeente in eigendom heeft en wat de jaarlijkse opbrengst hiervan is;
- het onderzoek naar de hoogte van de (vrijwillige of verplichte) bijdragen der gemeenteleden; en
- een onderzoek naar de opbrengst van de collectegelden”, zo besluit deze publicatie die een summiere opsomming van taken geeft voor de aspirant-kerkvoogd.

“Om als organisatie van de kerkvoogdijen de nieuwe kerkvoogden te helpen, zal in de loop van dit jaar vanwege onze Vereniging voor nieuwe kerkvoogden een kleine Handleiding ter beschikking worden gesteld, waaruit zij de nodige informatie kunnen putten”, aldus de publicatie van maart 1959.

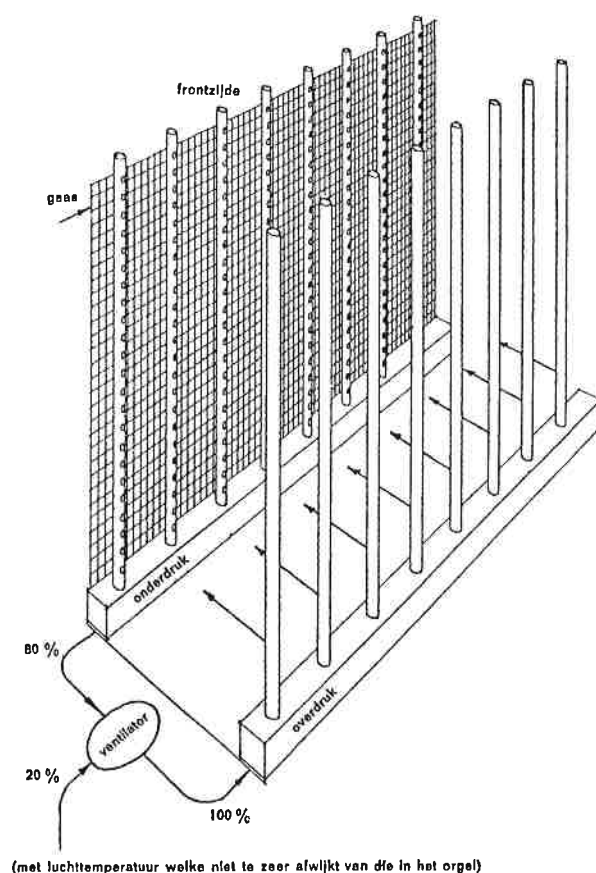
RAPPORT KERKVERWARMING-KERKORGELS

In juni 1971 verscheen een rapport getiteld “Kerkverwarming-Kerkorgels”. “Naar mate er meer verzoeken en klachten binnenkwamen, werd duidelijk dat het ongerief over ontstemde en beschadigde kerkorgels, geen gevolg waren van hard of ondoelmattig stoken, maar dat hier zoveel omstandigheden in het geding waren dat een diepgaand wetenschappelijk onderzoek gewettigd scheen.

Inmiddels verklaarde prof. dr. ir. C.W. Kosten, hoogleraar in de theoretische en toegepaste natuurkunde aan de Technische Hogeschool te Delft, zich bereid de leiding te nemen van een aantal in zijn laboratorium te verrichten proeven.

Maar aan deze praktijkproeven zijn niet onbelangrijke kosten verbonden. Van de zijde

Schema „doorspoelen” van een kerkorgel

Uit "Rapport kerkverwarming-kerkorgels" dat de Vereniging in 1971 uitbracht.

van het Rijk werd een bescheiden subsidie in het vooruitzicht gesteld. Het hoofdbestuur deed een beroep op de leden van de Vereniging met het resultaat dat eind januari 1966 een bedrag van f 4.000,— binnen was gekomen. Totaal kwam er een bedrag van circa f 13.000,— binnen.

Dankzij aller medewerking zijn de praktijkproeven geheel geslaagd. Het hoofdbestuur prijst zich gelukkig dit waardevolle rapport in dit nummer te kunnen publiceren. De commissie heeft met deze technisch-wetenschappelijke studie belangrijk werk verricht, waarvoor de kerk haar grote dank verschuldigd is", aldus professor Van Beusekom in een publicatie in "De Kerkvoogdij" van juni 1971.

Eén van de eerste uitgaven van het boekje "Ruimte" waarvan de Vereniging in de loop der jaren enkele tienduizenden exemplaren verkocht heeft.

DRAAGINSIGNES VOOR JUBILEA

Beschikbaarstelling van draaginsignes en legplaquettes aan personen die gedurende een bepaalde periode werkzaam zijn geweest in de beheerssector van de gemeente waarvoor het college van kerkvoogden als zodanig een taak is toebedeeld, is een activiteit waarmee in 1977 gestart werd. Het is geen vorm van directe dienstverlening zoals de hiervoor omschreven onderwerpen in dit hoofdstuk, maar het is wel een bijdrage aan de mogelijkheden van gemeenten om de waardering en erkentelijkheid uit te spreken voor wat op kerkvoogdelijk beheersniveau op plaatselijk vlak wordt verricht.

Sinds 1977 zijn er door het hoofdbestuur aan enkele duizenden kerkvoogden, koster, organisten, administratieve medewerkers en andere personen die gedurende een bepaalde periode in het kerkvoogdelijk beheer werkzaamheden hebben verricht, draaginsignes en legplaquettes toegekend.

KERK EN EURO

Met als titel "Kerk en euro" is in resp. "De Kerkvoogdij" en "Kerkbeheer" met ingang van zomer 2000 tot het najaar van 2001 in een negental afleveringen praktische informatie aan de colleges van kerkvoogden verstrekt over de invoering van de nieuwe Europese munteenheid, de euro. Het ging om informatie bij de presentatie van begro-

De openingspagina van de website van de Vereniging van Kerkvoogdijen die sinds zomer 2003 te vinden is op www.verenigingvankerkvoogdijen.nl.

ting en rekening met vergelijkende cijfers in euro's omgerekend, richtlijnen voor de vrijwillige bijdragen, betalingsverkeer, verzekeringen en overige zaken waarmee kerkvoogden in hun dagelijks werk met de nieuwe munteenheid te maken hebben, die op 1 januari 2002 werd ingevoerd.

STAPPEN OP WEG NAAR "SAMEN-OP-WEG"

Het "Samen-op-Weg-proces" nam eind 20ste en begin 21ste eeuw steeds grotere vormen aan. Zo'n proces begint met een kerkenraadsbesluit van ieder van de toekomstige partners om "Samen Op Weg" te gaan. Daarna begint een oriëntatiefase waarin onderzocht wordt hoe er gewerkt wordt, in welke omgeving, welke bevoegdheden men heeft. Kerkenraden kunnen na deze fase besluiten hoe verder te gaan. De mogelijkheden zijn: niet verder gaan, samenwerking op een nader te bepalen aantal gebieden of een brede interkerkelijke samenwerking (federatie) aangaan.

Op het gebied van "Samen-op-Weg" zijn veel publicaties geschreven. Maar op het terrein van het (kerkvoogdelijk) beheer, is er door de kerk weinig of niets gedaan. Vandaar dat de Vereniging van Kerkvoogdijen besloot in 2001, samen met het Landelijk Verband van Commissies van Beheer, een brochure uit te geven, waarin gewezen werd op de beheersaspecten van verdere samenwerking.

De colleges van kerkvoogden, maar dat geldt ook voor de commissies van beheer, dienen niet altijd een afwachtende houding aan te nemen t.o.v. het beleid van de kerkenraad. Vanuit hun formele resp. informele verantwoordelijkheid, dienen zij een actieve rol te spelen, zodat het beleid van de kerkenraad in beheersmatig (dus kerkvoogdelijk) opzicht goed wordt ondersteund.

Het uitgangspunt van de handreiking is de beheerszaken, die zich rondom het Samen-op-Weg-proces voordoen, van de praktische kant te benaderen. De brochure "Stappen op weg naar 'Samen-op-Weg'" verscheen in het najaar van 2004. Voor deze brochure bestond enorm veel belangstelling.

WEGWIJZER VOOR BEHEERSCOLLEGES

Onze colleges van kerkvoogden hebben meestal hulp en advies nodig om hun taak naar behoren te verrichten. De Vereniging van Kerkvoogdijen, en met haar nog een aantal z.g. flankerende organisaties, realiseren zich dat erg goed. Daarom werd tijdens een symposium op 28 november 2002 nadrukkelijk stil gestaan bij de rol van de z.g. flankerende organisaties, waarvan de Vereniging er één is.

Bij die gelegenheid werd een "Wegwijzer voor beheerscolleges" uitgereikt, waarin o.a. is aangegeven bij wie men voor de diverse beheerszaken advies en begeleiding kan krijgen. Met deze folder, die eind 2002 aan alle colleges van kerkvoogden werd aangeboden, heeft onze Vereniging de kerkvoogden een instrument in handen gegeven, waardoor zij in staat zijn de benodigde informatie en adviezen op kerkvoogdelijk beheersgebied op het juiste adres in te winnen.

DE WEBSITE VAN DE VERENIGING VAN KERKVOOGDIJEN

In de zomer van 2003 is de website van de Vereniging van Kerkvoogdijen operationeel geworden. Sinds juni 2003 presenteert de Vereniging zich op het internet met haar volledige dienstverleningspakket en besteedt zij aandacht aan de actualiteiten op het terrein van het kerkvoogdelijk beheer.

De website www.verenigingvankerkvoogdijen.nl opent met alle gegevens van het bestuur, van de provinciale afdelingen en van het Centraal Bureau. Vervolgens wordt een overzicht gegeven van alle vormen van dienstverlening, de adviesfunctie van de Vereniging ten behoeve van haar leden en alle publicaties die zij uitgeeft. De huidige opzet is die van een pilot. De volgende stap is een onderzoek naar interactieve mogelijkheden van het medium in relatie met de leden.

CONTACT MET DE LEDEN

In het najaar van 2002 besloot het hoofdbestuur, door middel van het intermediair van de provinciale afdelingsbesturen, een nauwer contact met de leden van de

Vereniging van Kerkvoogdijen te gaan onderhouden. Deze vorm van “met elkaar communiceren” is in het voorjaar van 2003 van start gegaan, waarbij de afdeling Groningen, die zich daarvoor beschikbaar had gesteld, als pilot fungeerde. Deze vorm van dienstverlening aan de leden van de Vereniging van Kerkvoogdijen, wordt erg gewaardeerd. Inmiddels zijn de provincies Groningen, Gelderland en Zeeland ‘bewerkt’. Dit contact, dat wordt gepresenteerd onder het motto “De VVK komt bij u thuis”, zal de komende jaren in de vorm van regionale bijeenkomsten (maximaal zo’n 25 personen per avond) worden voortgezet.

KERKELIJKE GEMEENTE
&
BELEIDSCYCLUS

***Handreiking voor colleges van
kerkrentmeesters in de
Protestantse Kerk in Nederland***

*Omslag van de brochure
“Kerkelijke gemeente &
beleidscyclus” die de Ver-
eniging begin september
2004 uitbracht om haar
leden te informeren over
de plaatselijke regeling en
de voorbereidingen voor
het maken van een ge-
meentelijk beleidsplan.*

SPOORBOEKJE VOOR KERKRENTMEESTERS

In januari 2004 gaf onze Vereniging samen met het Landelijk Verband een ‘spoorboekje’ uit voor de colleges van kerkvoogden en de commissies van beheer, de toekomstige colleges van kerkrentmeesters. Zij bevat het tijdschema voor het treffen van een aantal maatregelen op plaatselijk niveau op basis van de bepalingen van de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland.

Nu de vorming van de Protestantse Kerk in Nederland een feit is, zal het onderzoek inzake de fusieplannen van de Vereniging en het Landelijk Verband worden voortgezet. In het ‘spoorboekje’ werd een actueel tijdschema van het fusieonderzoek opgenomen met de data die voor de toekomstige colleges van kerkrentmeesters van belang zijn.

KERKELIJKE GEMEENTE EN BELEIDSCYCLUS

Het maken van beleidsplannen is geen dagelijks werk voor iedereen. Ook al ligt het initiatief voor het maken van een beleidsplan bij de kerkenraad, het is van groot belang dat colleges van kerkrentmeesters hierbij zeer nauw betrokken zijn. Niet alleen omdat de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland dit voorschrijft, maar omdat de inbreng van de kerkrentmeesters in beleidsplannen op grond van tal van praktische overwegingen nodig is.

Om de colleges van kerkrentmeesters hiermee van dienst te zijn, is in september 2004 door de Vereniging en het Landelijk Verband een brochure uitgegeven waarin kort en helder uiteen gezet is hoe men aan een op maat gemaakte plaatselijke regeling moet werken en waaraan men zoal moet denken wanneer het gaat over het opstellen van een beleidsplan. De brochure is voorzien van een aantal bijlagen waarin op een aantal beheerszaken uitvoeriger wordt ingegaan. Tenslotte is er een checklist opgenomen van alle beheerszaken die per jaar de revue passeren en een kalender waarop verschillende beheersdaden zijn genoteerd. Ook met het uitgeven van deze brochure heeft het hoofdbestuur maar één doel voor ogen: het helpen van de colleges van kerkrentmeesters bij de vervulling van de aan hen opgedragen taak.

Een groot deel van wat in dit Gedenkboek vermeld is, kan als “Dienstverlening” van de Vereniging van Kerkvoogdijen worden aangemerkt. Dit hoofdstuk echter geeft een indicatie van vormen van dienstverlening die ontstaan zijn omdat de praktijk uitwees dat daaraan behoefte bleek te bestaan. De Vereniging van Kerkvoogdijen werkt wat dat betreft “vraag gericht” in plaats van “aanbod gestuurd”.

Kerkelijke gebouwen

Het spreekt eigenlijk vanzelf dat de Vereniging van Kerkvoogdijen zich in de bijna 85 jaren van haar bestaan intensief met de problematiek van kerkelijke gebouwen heeft beziggehouden. Elke kerkvoogdij strekt immers haar zorg uit naar één of meer kerkgebouwen en/of wijkcentra. De Vereniging heeft hierin altijd een actief beleid gevoerd, zowel op landelijk niveau als in haar advisering aan plaatselijke colleges van kerkvoogden. Tal van onderwerpen kwamen aan de orde: kerkbouw en -restauratie, kerkverwarming, kerkklokken, subsidieverlening, enzovoort. In dit hoofdstuk tonen we enige flitsen van de bemoeienis van de Vereniging met deze materie.

ADVIES KERKVERWARMING

Op de algemene vergadering van 14 mei 1924 werd een inleiding gehouden door de heer Tjeenk Kuipers, architect te Amsterdam, over het onderwerp: kerkverwarming. Hij behandelde daarbij drie punten, namelijk de voorwaarde waaraan een goede kerkverwarming moet voldoen; kiezen van een systeem in overeenstemming met het gebouw en de aanleg, het onderhoud en de wijze van exploitatie.

Besproken werden verschillende systemen van kerkverwarming, zoals warme luchtverwarming, stoomverwarming, warmwaterverwarming, gasverwarming en elektrische verwarming. Belangrijk is dat er vóór de aanschaffing van verwarmingstoestellen samenwerking is met de bouwkundige. Verder moet de situatie worden nagegaan van het gebouw en de te verwarmen ruimte, aldus de heer Kuipers.

BOUW- EN RESTAURATIECOMMISSIE

Door of vanuit de Vereniging van Kerkvoogdijen zijn in het verleden diverse ideeën, suggesties of zelfs uitgewerkte voorstellen gedaan om ten dienste van de plaatselijke Hervormde gemeenten bepaalde zaken beter te laten verlopen, gemeenten van advies te dienen, enz. Het was steeds weer de Vereniging die oog heeft, niet alleen voor de belangen van de plaatselijke Hervormde gemeenten, maar altijd weer gerelateerd aan de belangen van de landelijke kerk. Dat was ook het geval met betrekking tot het bouwen en restaureren van kerken. In "Het Maandblad" van september 1938 is daarover het volgende te lezen:

"In verband met ons artikel over "kerkbouw en kerkrestauratie", vestigen wij er de aandacht op dat we het van groot belang vinden wanneer dit onderwerp in de komende vergaderingen van de provinciale afdelingen door een deskundige wordt ingeleid, zodat de kerkvoogden over deze materie goed worden voorgelicht. In de eerstvolgende vergadering van de afdeling Friesland zal door een deskundige aan dit onderwerp een bespreking worden gewijd. Naar onze mening dienen alle provinciale afdelingen dit voorbeeld te volgen, omdat op het gebied van kerkbouw en kerkrestauratie de kerkvoogden goede voorlichting nodig hebben. Wellicht zal dit een eerste stap zijn die ertoe mag leiden dat kerkvoogdijen desgewenst adviezen over kerkbouw en restaura-

*Kerkgebouw van de
Hervormde gemeente te
Opferdoes.*

tie kunnen opvragen”, aldus deze publicatie.

HET KLOKLUIDEN

In datzelfde nummer is een publicatie opgenomen waarin kerkvoogden geattendeerd worden op de noodzaak de archiefstukken goed te bewaren. Dat wordt geïllustreerd met het volgende voorbeeld. “Een kerkvoogdij heeft moeite met de burgemeester over het klokluiden. De burgemeester is Gereformeerd en heeft een afkeer van de Hervormde kerk. De Gereformeerde kerkdienst begint om half tien en die van de Hervormde gemeente om tien uur. De burgemeester laat de

klok om half tien luiden en verbiedt de Hervormde kerkvoogden de klok om tien uur te luiden. Verschillende variaties op dit dorpsgekibbel zijn denkbaar en komen voor. De burgemeester trekt meestal aan het langste einde, want vaak is de toren eigendom van de burgerlijke gemeente en dus ook de klokken daarin.

In de meeste plaatsen is oorspronkelijk (begin 19e eeuw) het klokluiden tussen burgerlijke en kerkelijke overheid wel geregeld. Maar zo'n document is in de loop der jaren kwijtgeraakt. Dat is de gebrekkige archiefzorg in onze kerk. Het nageslacht heeft daarvan de last.

Kijk dus eens na in uw archief of zich daarin ook een contract bevindt met de bur-

gerlijke gemeente over het klokluiden. Zo ja, berg het goed op. Indien er een dergelijk contract niet is, hoop er dan het beste van, maar maak geen slapende honden wakker, tenzij men van deze titularis, uit het oogpunt van welgezindheid tegenover de Hervormde gemeente, volkomen verzekerd is", aldus deze publicatie uit "Het Maandblad" van september 1938.

HET BOUWEN VAN KERKEN

In "Het Maandblad" van juli 1943 is een artikel opgenomen van de hand van dr. ir. H.G. van Beusekom, de latere hoogleraar, die vele jaren voorzitter van de Vereniging is geweest.

"Ten gevolge van de oorlogsomstandigheden ondervindt het bouwen van kerken in ons land geruime tijd ernstige moeilijkheden, in de eerste plaats door het tekort aan bouwmaterialen. Na de oorlog zal de omvang van de bouw aan regels gebonden moeten worden. Met het oog op de werkgelegenheid zal gezorgd moeten worden dat het bouwbedrijf zoveel werk heeft dat het steeds tot zijn volle capaciteit is belast. Anderzijds zal er tegen gewaakt moeten worden dat er te veel bouwwerken in uitvoering komen. Dat zou er toe kunnen leiden dat er een tekort aan bouwmaterialen of arbeidskrachten ontstaat, met als gevolg dat door de ontstane stagnatie de prijzen opgedreven worden.

Zoals dat ook ten aanzien van de volkshuisvesting is geschied, zou een programma voor kerkbouw voor een aantal jaren gemaakt moeten worden. Hiertoe zullen van alle gemeenten in ons land gegevens moeten worden gevraagd over eventuele plannen tot het bouwen of uitbreiding van kerken in de komende jaren. Deze gegevens zullen moeten worden samengevat tot een programma voor kerkbouw, opdat de algemeen gemachtigde voor de wederopbouw en bouwnijverheid bij het opmaken van het algemeen bouwprogramma hiermee rekening kan houden.

Het is van belang dat dit spoedig gebeurt en dat daartoe voor de Nederlandse Hervormde Kerk een instantie wordt aangewezen, die zich met deze taak zal belasten", aldus dr. Van Beusekom.

HERBOUW VAN KERKEN EN DE SLECHTHORENDEN

In "Het Maandblad" van maart 1947 is de volgende publicatie opgenomen: "Nu zoveel kerken herbouwd of gerestaureerd worden, rust op de kerkvoogdijen de plicht om reeds vanaf het begin rekening te houden met de belangen van de slechthorenden. Aangenomen wordt dat in Nederland gemiddeld 2 pct. van de bevolking slechthorend is, zodat op 1.000 zitplaatsen in het kerkgebouw ongeveer 15 à 20 telefoon-toestellen gewenst zijn.

De kosten van microfoonversterkers en aanleg van voldoende aansluitingen zijn betrekkelijk gering in verhouding tot de bouw- of restauratiekosten van de kerk, en bij een groter aantal aansluitingen zijn deze niet zoveel hoger dan bij enkele aansluitingen.

Nu er dus in vele kerken gewerkt en gebroken wordt, is de aanleg uiteraard goedko-

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Bierum.

per dan dat men wacht tot alles klaar is. Wij zouden het zeer op prijs stellen indien de kerkvoogdijen met bovenstaand belang bij hun bouw- en restauratieplannen rekening willen houden.”

ADVISEUR KERKVERWARMING

In “Het Maandblad” van mei 1948 wordt de vraag gesteld welke kerkverwarming gewenst is. Hoewel in beginsel alle methoden van verwarming die voor woonhuizen en andere gebouwen worden gebruikt, ook voor kerkgebouwen mogelijk zijn, zijn de eisen die aan de kerkverwarming gesteld worden, geheel anders. In verband daarmee wordt het raadzaam geacht de uitvoering van een plan tot kerkverwarming in handen te geven van mensen, die daarmee vertrouwd zijn doordat zij zich hierin gespecialiseerd hebben.

In de publicatie van mei 1948 wordt gemeld dat in verschillende gemeenten nog een

stovenzetter dienst doet.

Als meest eenvoudige vorm van kerkverwarming worden de kolenkachels genoemd. Maar ook de gasverwarming is aan te bevelen. Verder worden genoemd: de warm-waterververwarming, de stoomverwarming, de elektrische verwarming en de warme luchtverwarming.

“Kerkvoogdijen die over het aanbrengen van een centrale verwarming denken, doen er, wanneer zij hierover advies wensen, daarom goed aan zich met het Centraal Bureau van de Vereniging in verbinding te stellen. Het bureau geeft dan de vraag door aan de adviseur voor kerkverwarming van de Vereniging”, aldus het bericht.

BIJNA HONDERD KERKEN DRINGEND AAN RESTAURATIE TOE

In “Het Maandblad” van januari 1952 is een publicatie opgenomen waaruit blijkt dat bijna honderd kerken op dringend herstel wachten. De geringe hulp die de overheid verstrekt, maakt de situatie uiterst kritiek.

“Als gevolg van de financiële en economische nood waaronder ons land en volk thans gebukt gaan, moeten de monumenten, die eeuwen van bewonderenswaardige cultuur vertegenwoordigen, het ontgelden. De overheid stelt ten behoeve van te restaureren monumenten niet meer dan fl. 2,2 miljoen ter beschikking. Als men bedenkt dat alleen voor de restauratie van de Oude Kerk in Amsterdam al een bedrag nodig is dat wordt geschat op het dubbele van het jaarbedrag, dan krijgt men er idee van in hoeverre de overheid in deze tijd het behoud van monumenten stimuleert.

De minister kan wel zeggen dat er de volgende jaren meer geld beschikbaar komt, maar ook de kerkvoogdijen weten heel goed, dat de monumenten, die in verval zijn geraakt, niet wachten met instorten”, aldus deze publicatie.

RESTAUREREN IN FRIESLAND

“Het college van Gedeputeerde Staten van Friesland heeft een boekje uitgegeven getiteld “Restaureren in Friesland”; het heeft daardoor een daad verricht die als voorbeeld kan dienen voor alle provinciale besturen in ons land”, zo begint een artikel in “Het Maandblad” van januari 1954.

“Het boekwerkje is aan alle kerkvoogdijen in de provincie Friesland toegezonden. Het is verluchtigd met een aantal mooie illustraties van met subsidies van rijk, provincie en gemeenten tot stand gebrachte restauraties van een aantal monumentale gebouwen, waarvan de Hervormde kerkgebouwen met torens het leeuwendeel vormen. In het geschrift wordt er de aandacht op gevestigd dat Friesland in zijn historische monumenten een rijke schat bezit”, aldus deze publicatie.

HOUTAANTASTING

In het juli-augustusnummer van “Het Maandblad” stelt het hoofdbestuur de kwestie van de houtaantasting aan de orde. Dat gebeurt onder de titel “Houtvernielers in de kerken”. In juli 1954 zond het hoofdbestuur een circulaire met een vragenlijst aan de kerkvoogdijen met het verzoek medewerking te verlenen aan het onderzoek naar de aanwezigheid van de boktor. “Het is slechts weinigen bekend dat het hout in onze kerk-

gebouwen niet alleen aangetast kan worden door de kelder-, de houtzwam of door de houtworm, maar dat dit ook plaats kan vinden door de boktor. De boktor is een insect dat tot de schadelijkste houtvernielers gerekend kan worden.

Om ernstige schade en zelfs het begin van een aantasting te voorkomen, is het gewenst om de onder het beheer van de kerkvoogdijen staande gebouwen te controleren. Voor deze controle zijn geen kostbare hulpmiddelen nodig. Door eenvoudig met een goed zakmes de houten delen af te tasten en op verschillende plaatsen in het hout te steken, zal men al spoedig merken welke gedeelten hol zijn.

In plaats van een zakmes kan men ook met een kleine houtboor enige gaten in de houten delen boren om een inzicht te krijgen in de mogelijke aantasting". Verzocht werd de informatie over eventuele houtaantasting aan het Centraal Bureau te Mijnsheerenland door te geven. "Wij adviseren u bij het constateren van aantasting voorlopig geen maatregelen zelfstandig te treffen, maar hierover nader bericht van het hoofdbestuur af te wachten", zo besluit deze publicatie.

"De Goede Herderkerk" van de Hervormde gemeente te Hillegersberg.

NIEUWE KERK IN SCHIEBROEK

Kort na de Tweede Wereldoorlog tot medio jaren zestig werden veel nieuwe kerken gebouwd. Dat gebeurde in de grote(re) gemeenten waar nieuwe woonwijken ontstonden. Eén van die wijken is de Rotterdamse wijk Schiebroek, die deel uitmaakt van de Hervormde gemeente te Hillegersberg.

“Rijksgoedkeuring voorbehouden, zal vermoedelijk nog dit jaar de eerste paal worden geslagen voor de bouw van een nieuwe kerk in de wijk Schiebroek”, zo begint een publicatie in “Het Maandblad” van oktober 1955. “Er komt een kerkzaal van 700 tot (maximaal) 750 zitplaatsen en verder is gedacht aan tal van zalen en zaaltjes waar het Hervormd wijkleven van deze satellietstad ruimte tot verdere ontplooiing kan vinden, o.m. een film- en toneellokaal met 300 zitplaatsen.

Dit is het antwoord op de dringende oproep “Er moet iets gebeuren in Schiebroek”. Zeven jaar geleden waren er 500 Hervormde gezinnen en nu zijn er 1.500. Ds. F.D. Emous, predikant van de wijkgemeente, kan daarvan meepraten. Eigenlijk heeft hij geen tijd meer om te praten, want uit alle delen van het land stromen nieuwe gemeentelieden toe. Meelevende en niet-meelevende, maar ze willen dat de kerk iets van zich laat horen.

Er wordt al gedacht en gewerkt aan uitbreiding van de zielszorg door de benoeming van een tweede man naast ds. Emous. Even groot is echter de behoefte aan een kerk naast de bestaande kapel, die hoogstens 500 zitplaatsen heeft en bijna geen nevenruimten voor het gemeentelieven.

Maar Hervormd Schiebroek heeft niet stil gezeten en de Hervormde gemeente van Hillegersberg trok zich deze moeilijkheden mee aan. De plannen betreffen een nieuwe kerk in Schiebroek. Het wordt een bakstenen kerk met bijna vrijstaande toren van 35 meter, die door een gang is verbonden met de onderbouw van de kerk. Hierin komen een bibliotheek, een ontspanningsruimte, een lokaal voor jongensclubs en voor de meisjesclubs, een lees- en studiezaal, een vergaderzaaltje en een werkplaats. Om het geld voor de kerkbouw bijeen te krijgen zijn er diverse acties gevoerd. Zo brachten de kinderen door de verkoop van bouwsteentjes f 3.000,-- bijeen. Aan het eind van dit jaar hoopt men f100.000,-- bijeen te krijgen. De gemeenteleden zijn druk in de weer om 10.000 loten te verkopen à f 0,50”, aldus deze publicatie, die betrekking had op de bouw van de Goede Herderkerk te Rotterdam-Schiebroek.

ONTWERP MONUMENTENWET

“Bij Koninklijk Besluit van 2 september 1955 is bij de Staten-Generaal een ontwerp van wet ingediend inzake het treffen van voorzieningen in het belang van het behoud van monumenten van geschiedenis en kunst, afgekort “Monumentenwet””, zo begint het hoofdartikel in “Het Maandblad” van november 1955 van de hand van professor Van Beusekom.

“Het thans ingediende wetsontwerp bevat regelingen betreffende de bescherming van onroerende monumenten en van stads- en dorpsgezichten, alsmede betreffende

De "Andreaskerk" te Dordrecht.

opgravingen en vondsten van monumenten. De wet beoogt alleen een betere regeling van de monumentenzorg. In de regelingen ten aanzien van het verlenen van financiële steun voor de restauratie van monumenten komt geen verandering. De ministers constateren zelfs nadrukkelijk dat verhoging van de uitgaven voor de monumentenzorg ten laste van de rijksbegroting niet te verwachten is. Het voorliggende wetsontwerp kiest het systeem van aanwijzing, waarbij de wet aan een daarvoor ingesteld orgaan opdraagt registers samen te stellen van alle monumenten die bescherming genieten. Het is overigens niet de bedoeling alle gebouwen, die uit een oogpunt van monumentenzorg wellicht voor bescherming in aanmerking zouden komen, in dit register op te nemen.

De wet verstaat onder "monumenten" onder meer:

- a. alle zaken die van algemeen belang zijn wegens hun schoonheid, hun betekenis voor de wetenschap of volkskundige waarde en tenminste vijftig jaar oud zijn; en

- b. alle zaken welke van belang zijn wegens historische herinneringen. Hier geldt de termijn van vijftig jaar dus niet.

Onder bepaalde omstandigheden kan een bijdrage van de overheid in het vooruitzicht worden gesteld in het kader van het onderhoud van een beschermd monument. Het is enerzijds van belang dat wij op ruime schaal door de overheid gesteund worden bij de restauratie en bij het onderhoud van onze monumentale kerkgebouwen. Anderzijds echter zal de overheid ten volle rekening moeten houden met het bijzondere karakter van een kerk als monument en dat zij geen maatregelen neemt, die een ongestoord gebruik overeenkomstig de bestemming zou kunnen belemmeren", zo besloot professor Van Beusekom zijn artikel.

ADVIESCOMMISSIE SUBSIDIERING KERKBOW

In "Het Maandblad" van maart 1956 wordt melding gemaakt van de installatie van de adviescommissie over de subsidiëring van kerkbouw. Aan deze installatie ging een redevoering vooraf van de toenmalige minister van Binnenlandse Zaken dr. L.J.M. Beel. De voorzitter van de adviescommissie, mr. E.M.J.A. Sassen, gaf commentaar op hetgeen dr. Beel stelde.

De minister van Binnenlandse Zaken stelde het volgende:

- subsidiëring van kerkbouw door de gemeentebesturen verdraagt zich met de wet en de grondwet;
- subsidiëring van kerkbouw kan in bepaalde gevallen wenselijk zijn;
- de vraag rijst of er niet een subsidiebeleid moet komen, waarbij ook het Rijk en/of de Provincie betrokken zijn;
- nagegaan zal moeten worden hoe het subsidiebeleid met betrekking tot de pastorieën zou kunnen worden geregeld, aldus dr. Beel.

De voorzitter van de commissie, mr. Sassen, gaf daarop het volgende commentaar:

- de aan de commissie toevertrouwde taak is niet eenvoudig;
- het bestaan van een regeling financiering kerkbouw in de Noordoostpolder kan er op wijzen dat van rijkswege die wenselijkheid aanwezig wordt geacht;
- het handhaven en bevorderen van het godsdienstig peil van de bevolking eist om verschillende redenen van de kerken intensiever arbeid;
- in verschillende gemeenten heeft men niet kunnen wachten op de uitkomsten van het beraad der commissie, aldus de heer Sassen.

Aan het eind van het artikel sprak de redactie de hoop uit dat de commissie spoedig met haar arbeid gereed zou zijn.

SLUITING NIEUWE KERK AMSTERDAM

In "Het Maandblad" van juni 1957 wordt melding gemaakt van de sluiting van de Nieuwe Kerk in Amsterdam. "De sluiting van de Nieuwe Kerk te Amsterdam kwam onverwacht en is voor velen een verrassing. Wij kunnen ons voorstellen dat het besluit

tot sluiting door velen wordt betreurd. Want zij is niet alleen een kerk, maar een nationaal monument, waarin sedert het bestaan van ons koninkrijk sinds 1814 de inhuldigingsplechtigheden hebben plaats gevonden van onze koningen en koninginnen: de eerste maal gebeurde dit op 30 maart 1814 tijdens de eedsaflegging van koning Willem I en voor het laatst was dit op 6 september 1948 toen koningin Juliana de eed aflegde. In vier talen staat nu aan de buitenzijde van de Nieuwe Kerk te Amsterdam aangegeven: "Wegens herstelwerkzaamheden gesloten".

Deze vier talen zijn ten behoeve van de toeristen die de Nieuwe Kerk bezoeken en wier aantal in de zomer 5.000 per maand bedraagt.

Naar verluidt, vergt het restauratieplan een bedrag van f 2,5 miljoen, waarvan het Rijk een aanzienlijk deel voor zijn rekening zal nemen. Er zal met de restauratie ongeveer 20 jaar gemoeid zijn", aldus het bericht.

f 64 MILJOEN NODIG VOOR KERKBOW

In "Het Maandblad" van april 1958 is een publicatie opgenomen over de behoefte aan kerkbouw en de daaraan verbonden financiële consequenties.

"Als men een kaart van Nederland zou ophangen met speldenknoppen, die nieuwgebouwde en nieuw te bouwen kerken zouden aangeven, zou men daarop een waar oerwoud van spelden ontdekken", zo begint het bericht.

"De Nederlandse Hervormde Kerk zorgde immers na de oorlog reeds voor 81 nieuwe, 52 herbouwde en 103 gerestaureerde kerken. Daar moeten er binnen niet al te lange tijd nog minstens 124 bijkomen, waarvan 67 buiten de Randstad Holland. De meeste gemeenten kunnen dat zelf niet financieren, zeker niet de nieuwe wijken en de stadsdelen van de grote bevolkingsconglomeraties. Deze kerkbouw zal in totaal een bedrag van f 64 miljoen vergen. Het is onmogelijk om dit bedrag binnen afzienbare tijd bijeen te brengen, maar het is een eis voor de verdere ontwikkeling van de Nederlandse Hervormde Kerk dat er op korte termijn een deel ervan, bijvoorbeeld 1/5, bijeenkomt. Door een grootscheepse actie, welke dan ook, zal er binnenkort een bedrag van f 12 miljoen door de Nederlandse Hervormde Kerk moeten worden ingezameld. Hoe? Wij weten het nog niet, maar wij weten wél dat wij elke poging daartoe moeten steunen", zo besluit deze publicatie.

VERVAL MONUMENTEN STEEDS GROTER

In het decembernummer 1958 van "Het Maandblad" wordt gemeld dat "voor de zorg voor de monumenten in 1959 een subsidie van ongeveer f 10 miljoen nodig is, terwijl er slechts f 5,5 miljoen subsidie uit 's Rijks kas beschikbaar is".

"Het ziet er dus in het algemeen voor de restauraties van onze kerkgebouwen, die op subsidie uit 's Rijks kas wachten, niet best uit. De minister van onderwijs, kunsten en wetenschappen zei daarover in zijn memorie van antwoord aan de Tweede Kamer over de begroting van zijn departement het volgende:

"De toestand van de Nederlandse monumenten moet over het geheel genomen zorgwekkend worden genoemd. De beschikbare middelen zijn niet voldoende om onherstelbare verliezen te voorkomen. Naar schatting zal er f 10 miljoen per jaar nodig zijn

De "Nieuwe Kerk" (zuider transept) te Amsterdam begin 1980. Alleen wat schuttingen en een paar steigers herinneren nog aan de restauratie die 21 jaar heeft geduurd.

ter subsidiëring in de kosten van de meest urgente restauraties.

De grote kerkgebouwen zijn, voorzover zij niet zijn gerestaureerd, vrijwel alle aan restauratie toe. Door het treffen van noodmaatregelen worden in vele gevallen de restauraties naar de toekomst verschoven. Desondanks is er een groot aantal zeer belangrijke kerkgebouwen, waarvoor uitstel van restauratie niet langer mogelijk is en waarbij nochtans geen afdoende regeling voor het subsidie kon worden getroffen.

Doordat in de afgelopen jaren noodgedwongen een aantal zeer omvangrijke herstellingen ter hand moest worden genomen en nog een aantal van deze gevallen te wachten staat, is het veelal niet mogelijk monumenten, die nog met betrekkelijk geringe middelen kunnen worden veilig gesteld, tijdig te restaureren. Door uitstel worden deze restauraties steeds omvangrijker, zodat de achterstand op restauratiegebied voortdurend toeneemt, hetgeen op den duur tot grote kosten of tot zeer belangrijke verliezen onder de monumenten zal leiden", aldus de minister."

KERKBOUWACTIE 1959

"In 1959 zal van de leden van de Nederlandse Hervormde Kerk een financiële prestatie worden gevraagd, iets dat tot op heden in de geschiedenis van onze kerk niet is

voorgekomen”, zo begint het openingsartikel in “De Kerkvoogdij” van maart 1959. “Onze generale synode van 11 februari 1959 benoemde een commissie, die belast wordt met de voorbereiding en uitvoering van de kerkbouwactie.

Namens de Vereniging hebben hierin zitting de heren: prof.dr.ir. H.G. van Beusekom, mr. A. de Jong, mr. M.Ch. de Jong en H. Oltmans.

De commissie zal zich binnenkort met een brief tot de colleges van kerkvoogden wenden met het verzoek om een bereidverklaring tot medewerking aan haar enorme werk. Kerkvoogden zijn, hoewel zij volkomen belangeloos en met veel liefde voor de stoffelijke belangen van de kerk werken, zakelijke en nuchtere mensen en daarom is de commissie ook zakelijk en nuchter geweest in haar thans aanvaarde voorstellen tot verdeling van de opbrengst van de kerkbouwactie 1959 in de plaatselijke gemeente. Want deze opbrengst wordt voor 50 pct. gedeeld tussen de betrokken gemeente en het te vormen kerkbouwfonds”, aldus de publicatie.

FUNCTIE KERKGEBOUW IN HUIDIGE SAMENLEVING

Op 27 juli 1959 hield de voorzitter van de Vereniging, prof. dr. ir. H.G. van Beusekom, een radio-voordracht voor de NCRV.

“Een kerk is een gebouw van hout en steen, van glas en beton, dat door onze handen moet worden gebouwd. Maar het stichten en doen functioneren van dit gebouw is ook een geestelijk werk. Zij die voor de bouw en de instandhouding van onze kerken

Kerkbouw in de wijk Angelslo (Hervormde gemeente te Emmen).

*Kerkgebouw van de
Hervormde gemeente te
Axel.*

de verantwoording dragen, hebben een belangrijke geestelijke taak. Zij zijn dragers van een ambt in de kerk van Jezus Christus", zo begint professor Van Beusekom zijn voordracht.

En hij vervolgt: "Het blijkt dat de kerk in de tegenwoordige samenleving een uitermate belangrijke functie heeft. In het verleden hebben wij weinig kerken gebouwd, maar dan grote. De kerken in de buitenwijken stonden ver uiteen en waren in de regel zo groot dat ze 1.200 tot 1.500 mensen konden bevatten. Dit was nodig, omdat alle predikanten bij toerbeurt in elke kerk preekten en de erkende kanselredenaars een groot gehoor uit alle windstreken meebrachten. Tegenwoordig denken wij over deze dingen anders. Wij geven voor de wijkgemeenten in de nieuwe stadswijken de voorkeur aan wijkkerken van bescheiden grootte, waarin op de meeste zondagen de eigen predikant voorgaat.

Dat is echter niet voldoende. Ons voorgeslacht bouwde grote kerken met enorm veel zitplaatsen, maar verder niets dan een consistorie en wat berghokken. Wij willen in onze nieuwe wijken kleine kerken bouwen, die echter voorzien zijn van een groot aan-

tal lokalen en vertrekken, waar de wijkdiakenen, de wijkverpleegsters en de sociaal werkster spreekuur kunnen houden, waar de predikant, de vicaris, de wika en andere kerkelijke arbeiders het centrum van hun arbeid hebben, waar de ouderen en de jongeren, de bejaarden, de huisvrouwen en de jeugdclubs ieder op zijn tijd binnenlopen en het gevoel hebben, thuis te zijn.

Alleen zulk een kerkgebouw kan het centrum zijn, waarin het kerkenwerk zich concentreert en waaruit de activiteit van de kerk naar buiten uitstraalt”, aldus professor Van Beusekom.

TAMBOER GEVRAAGD

Solliciterende trommelslagers kunnen in Hoogeveen terecht, want daar heeft men behoefte aan een goede tamboer. De reeds meer dan driehonderd jaar oude traditie om voorafgaande door een trommelslager naar de kerk te gaan, is namelijk onderbroken. De eerstkomende zondag zullen de kerkgangers waarschijnlijk niet tijdig gewaarschuwd worden door een fraaie roffel. Het opmarcheren naar het bedehuis met muziek voorop, is er niet bij. De kerkvoogdij van Hoogeveen deed in december 1959 een oproep voor een trommelslager om een eeuwenoud gebruik te handhaven.

Het dorp Hoogeveen, dat thans 300 jaar oud is, werd gesticht door inwoners van het iets dichterbij Meppel gelegen dorp Echten. Ter plaatse van het tegenwoordige Hoogeveen kon, zoals de naam aanduidt, hoogveen worden ontgonnen en daarom trokken de verveners daarheen. Dit alles gebeurde met steun en onder de hoge bescherming van de heer van het Huis te Echten, die destijds commandant was van een compagnie troepen in dienst van de Staten.

Waarschijnlijk zal hij ook de bouw van de kerk financieel mogelijk hebben gemaakt. In ieder geval heeft hij, toen bij de ingebruikneming van het kerkgebouw geen luidklok aanwezig was, aan de trommelslager van zijn compagnie opgedragen iedere zondag een rondgang door het dorp te maken, om de aanvang van de kerkdienst aan te kondigen.

Door het vertrek van de tamboer is dit onderbroken. Dit gebruik hoopt de kerkvoogdij thans door de aanstelling van een nieuwe trommelslager weer te doen herleven, aldus een publicatie in “De Kerkvoogdij” van februari 1960.

WET PREMIE KERKENBOUW

“Onder de naam ‘Wet premie kerkenbouw’ is dan eindelijk het wetsvoorstel bij de Tweede Kamer ingediend ter regeling van de overheidssubsidie voor kerkbouw en daarmee is dan tevens bekend geworden wat de regering van de voorstellen van de Commissie-Sassen heeft overgenomen”, zo begint een artikel in “De Kerkvoogdij” van maart 1961 van de hand van mr. dr. H.M.J. Wagenaar.

“Het ontwerp voor een subsidiewet van de Commissie-Sassen kwam in het kort hierop neer dat voor de berekening van de overheidsbijdrage in aanmerking kwamen de stichtingskosten van grondaankoop, het aanmaken van de grond, het kerkgebouw met de gebruikelijke bijruimten, de pastorie, de centrale verwarming, de inventaris van het kerkgebouw en de kosten van de architect.

*Kerkgebouw van de
Hervormde gemeente
te Gorinchem.*

Het thans verschenen wetsontwerp neemt in grote trekken de voorstellen van de Commissie-Sassen over. Er zijn echter ook enkele belangrijke afwijkingen, zoals:

- het schrappen van de bouw van een pastorie;
- het niet verlenen van subsidie voor kerken, gebouwd ter vervanging van bestaande kerken en evenmin voor de uitbreiding van bestaande kerkgebouwen;
- het opnemen van een restitutieplicht, voor het geval het kerkgebouw — anders dan buiten toedoen van het kerkgenootschap — aan zijn bestemming voor de openbare eredienst wordt onttrokken”, aldus het artikel.

WET PREMIE KERKENBOUW AANVAARD

“De wet premie kerkenbouw is door de Tweede Kamer op donderdag 24 mei jl. met 89 tegen 47 stemmen aanvaard”, aldus een publicatie in “De Kerkvoogdij” van juni 1962. “Deze wet berust op het rapport van de z.g. Commissie-Sassen, waarin werd voorgesteld uit 's Rijks kas een bijdrage te verlenen in de kosten die verband houden met nieuwbouw van kerken, kerkelijke centra, e.d. Het wetsontwerp wijkt, zoals gezegd, ten aanzien van een paar punten van het voorstel-Sassen af.

Wij zouden dus de kerkvoogdijen, die aan de gemeente subsidie hebben gevraagd, maar deze niet hebben gekregen omdat er een rijksregeling op komst was, willen aanraden, zich opnieuw tot hun gemeentebestuur te wenden”, aldus de publicatie.

ANTWOORD '64

In “De Kerkvoogdij” van juli-augustus 1964 wordt melding gemaakt van de nieuwe grote kerkbouwactie die negen samenwerkende kerken gaan voeren. Deze negen kerken zijn: de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland, de Christelijk Gereformeerde Kerken, de Doopsgezinde Broederschap, de Evangelisch-Lutherse Kerk, de Remonstrantse Broederschap, de Bond van Vrije Evangelische Gemeenten, de Unie van Baptistengemeenten en de Oud-Katholieke Kerk.

“De komende jaren vragen dat er 120 nieuwe kerkgebouwen gebouwd moeten worden, waarvan de bouw door middel van subsidie ondersteund moet worden. Van de gevers wordt een bijdrage van 1 pct. van het belastbaar inkomen verwacht.

Er komen advertenties, folders, affiches, maar verder zal de nadruk veel meer op het werk van radio en televisie liggen.

Het is een 50-50-regeling. Dat wil zeggen: elke Hervormde gemeente die zich tot volledige medewerking aan de actie heeft bereid verklaard, zal 50 pct. van de netto-opbrengst ontvangen ter besteding voor eigen doeleinden, tenzij zij daarvan vrijwillig afziet.

Wie de organiserende commissie moeite wil besparen, zou de zaak een belangrijke dienst kunnen bewijzen door spoedig de bereidverklaring in te zenden. Er zal veel werk door ons als kerkvoogden verzet moeten worden”, aldus ds. T.D. van Soest in zijn artikel “Kerkbouwactie samenwerkende kerken”.

“ANTWOORD” IS DUIDELIJK

“Negen kerken gaven antwoord op de duidelijke en dringende vraag naar nieuwe ruimten voor het werk van de kerk”, zo begint een publicatie in “De Kerkvoogdij” van november 1964. “Totaal kwam er f 21 miljoen binnen, waarvan minstens f 13 miljoen voor de Nederlandse Hervormde Kerk bestemd is. Dit betekent dat onze kerk het bouwprogramma van 120 kerken voor de komende jaren kan gaan subsidiëren en uitvoeren.

Hiermee is niet alleen geld op tafel gekomen, maar ook een sterk getuigenis gegeven in de wereld van 1964. Tot vreugde van velen, tot ergernis van anderen. Naast de offervaardigheid kwam een sterke bereidheid tot medewerking openbaar. De kerk-

*Kerkgebouw van de
Hervormde gemeente te
Roermond.*

voogdijen en beheersinstanties bleken in staat te zijn 40.000 mensen op de been te brengen op de meest regenachtige en stormachtige avond die de herfst van 1964 tot nog toe heeft gekend. Verder bleken circa 18.000 mensen bereid te zijn administratief werk te verrichten.”

406 KERKEN MET PREMIE

“De afgelopen twee jaar (februari 1964 tot eind 1965) is voor de bouw van 406 nieuwe kerkgebouwen in ons land een premie ingevolge de Wet premie kerkenbouw toegezegd. Het totaal van die premies, dat 30 pct. is van de wettelijke toegestane grond-, bouw- en inrichtingskosten, beliep f 41,3 miljoen. De verdeling van deze 406 kerken is: 147 Rooms-Katholieke kerken (36 pct.), 97 Hervormde kerken (24 pct.), 71 Gereformeerde kerken (17 pct.) en 91 kerkgebouwen (23 pct.) van andere kerkgenootschappen.”

Aldus een verslag van de commissie van advies voor de kerkenbouw dat de toenmalige minister Bogaers van Volkshuisvesting aan de Tweede Kamer toezond.

Sinds de inwerkingtreding van de Wet premie kerkenbouw kwamen 532 aanvragen voor premietoekenning binnen. In 70 gevallen moest een afwijzend advies worden uitgebracht aan de minister. Begin 1966 waren nog 56 aanvragen in behandeling. De premies beliepen in totaal f 41.332.334. Eind 1965 was f 31,03 miljoen aan voor-

schotten uitbetaald. Bij de volkstelling van 1960 bedroeg het zielental van de hiervoor genoemde kerken:

Rooms-Katholieke Kerk	4.635.000
Nederlandse Hervormde Kerk	3.240.000
Gereformeerde Kerken in Nederland	785.000
Overige kerkgenootschappen	700.000

Per miljoen zielen was dus het aantal gebouwde kerken:

Rooms-Katholieke Kerk	32
Nederlandse Hervormde Kerk	30
Gereformeerde Kerken in Nederland	90
Overige kerkgenootschappen	130

Gezien enerzijds de grote bouwactiviteit bij de Rooms-Katholieke Kerk en anderzijds het groter percentage niet-meelevenden in de Nederlandse Hervormde Kerk, vergeleken met de Gereformeerde Kerken, is het cijfer van 30 bepaald niet slecht te noemen, aldus de conclusie over kerkbouw in "De Kerkvoogdij" van maart 1966.

GEZAMENLIJKE KERKBOW

In een publicatie in "De Kerkvoogdij" van november 1967 geeft professor Van Beusekom, die — na zijn aftreden als voorzitter van de Vereniging, als hoofdredacteur van het maandblad nauw bij het werk van de Vereniging betrokken bleef — een aantal aanwijzingen op het terrein van de gemeenschappelijke kerkbouw.

"Aanvankelijk is dit een economische kwestie" zo begint hij, "maar zo langzamerhand is het een ideële kwestie geworden. De verschillende denominaties willen samenkomen in één gebouw om daarmee de onderlinge verbondenheid in Christus te demonstreren en de gemeenschappelijke verantwoordelijkheid tegenover de gehele samenleving. Hierdoor is het te verwachten dat in de komende jaren het aantal gevallen van gezamenlijke kerkbouw in belangrijke mate zal toenemen. Wij willen er daarom de aandacht op vestigen, dat er bij alle ideële motieven, die tot gezamenlijke kerkbouw kunnen leiden, ook een zakelijke kant is die betaald moet worden. Daartoe zullen leningen moeten worden gesloten, de exploitatie van het complex moet rendabel zijn. Alles moet behoorlijk geregeld zijn, opdat vast staat wie aansprakelijk is. Het is dus zaak een goed contract te maken, opdat iedere partner weet waaraan hij toe is", aldus professor Van Beusekom.

TOEKOMST OUDE KERKEN

Tijdens de algemene vergadering van de Vereniging op 18 mei 1974, hield dr. R. Steensma van de Rijksuniversiteit Groningen een inleiding over de toekomst van onze oude kerken.

"Een oude kerk is niet alleen een monument van geschiedenis en kunst, maar kan voor de gemeente ook een geestelijke waarde hebben. Het kerkgebouw is bij de verkondiging van het evangelie een hulpmiddel: geen hoofdzaak, maar bijzaak.

Interieur van het kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Schildwolde.

Monumentale kerkgebouwen die een te grote financiële last voor de gemeente vormen door hun omvang of doordat zij nauwelijks gebruikt kunnen worden, dienen door de kerkvoogdij aan een andere instantie te worden overgedragen.

Het is voor de Nederlandse Hervormde Kerk van groot belang dat ook buiten Groningen en Friesland provinciale stichtingen worden opgericht om daarvoor in aanmerking komende kerken over te nemen", aldus de heer Steensma in zijn stellingen bij diens inleiding.

Zijn oproep heeft gehoor gevonden, want anno 2004 zijn er in vrijwel alle regio's oude kerkenstichtingen werkzaam die, tegen nader te stellen voorwaarden, het eigendom en beheer van de monumentale kerkgebouwen van de plaatselijke Hervormde gemeente hebben overgenomen.

OUDE KERKEN: WAT "KAN" ER?

Onder de titel "Oude kerken: Wat "kan" er?" werd tijdens de algemene vergadering van de Vereniging op 25 april 1981 door ds. H.R. Blankesteijn een inleiding gehouden over het gebruik van monumentale kerkgebouwen in en buiten de eredienst.

In zijn stellingen betoogt ds. Blankesteyn dat het in stand houden van oude kerken pastoraat en gemeenteopbouw dient.

“Voor de instandhouding (en niet alleen voor de restauratie) van oude kerken zijn staat, burgerlijke gemeente en bevolking medeverantwoordelijk. Zij ontleen daaraan een recht op medegebruik. Bij de vraag wat er buiten de eredienst in een oud kerkgebouw allemaal “kan”, past ons een grote mate van ruimhartigheid. We kunnen in dit opzicht veel leren van de manier waarop onze voorouders (middeleeuwen, zestiende en zeventiende eeuw) met hun kerken omgingen.

Eenzelfde ruimhartigheid past ons trouwens bij de vraag wat er tijdens de eredienst allemaal kan en mag; ook daarvoor kunnen we in de leer gaan bij onze vaders.

Activiteiten in oude kerken moeten het openbare karakter van deze gebouwen zo wei-

*Kerkgebouw van de
Hervormde gemeente
te Nieuwegein-
Vreeswijk.*

nig mogelijk aantasten. Het medegebruik van oude kerken, door bijvoorbeeld de overheid, kan spanningen oproepen: de gemeente van Christus is van nature maatschappijkritisch en kan dus dwars op het overheidsbeleid in bepaalde kwesties komen te staan.

Bij gezamenlijke beheersvormen is het zaak, dat de kerkelijke gemeente zich verzekert van permanente toegankelijkheid tot en het permanente gebruiksrecht van een deel van het gebouw (bijvoorbeeld: koor, crypte, kapel). Bij de exploitatie van een kerkgebouw kan een grotere aandacht voor het toerisme van belang zijn. Ook "public relations" en apostolaat kunnen daarmee gediend zijn.

Wij zouden moeten overwegen of het zinnig is grote kerken tijdens de wintermaanden te gebruiken. Dat geldt voor zowel de kerkdiensten als voor andere activiteiten. Verwarming verslindt gigantische sommen. Bovendien is de daarmee gegeven verkwisting van energie nauwelijks te verantwoorden", aldus ds. Blankesteijn in zijn stellingen voor de algemene vergadering van de Vereniging op 25 april 1981.

ONDERHOUDSSUBSIDIE MONUMENTEN

Staatssecretaris Wallis de Vries van CRM heeft in 1981 een onderhoudssubsidieregeling vastgesteld, voorlopig voor de duur van vijf jaar, voor bepaalde categorieën beschermde monumenten. Enkele hoofdpunten uit de regeling:

- het gaat vooral om monumenten waarvoor de onderhoudskosten door de eigenaren doorgaans moeilijk op te brengen zijn, zoals kerkgebouwen, kastelen, historische landhuizen en buitenplaatsen, monumentwaardige orgels;
- voor subsidie komen vooral in aanmerking onderhoudswerkzaamheden die gericht zijn op het tegengaan van klimatologische invloeden;
- door de onderhoudssubsidiëring dienen de kosten van restauraties terug gedrongen te worden. Weliswaar is dat pas op langere termijn merkbaar (men moet denken in termen van enkele tientallen jaren), toch maakt dat de regeling nu noodzakelijk en aanvaardbaar.

De regeling zal voor het eerst worden toegepast in 1982, aldus een publicatie in "De Kerkvoogdij" van september 1981.

50 JAAR KERKVOOGDELIJKE ZORG VOOR HERVORMD KERKENBESTAND

Het bestand aan Hervormde kerkgebouwen heeft in de afgelopen halve eeuw veel zorg van de colleges van kerkvoogden gevraagd. In de eerste plaats waren kerkvoogden onzeker over het te verwachten naoorlogse ledenbestand en de daaruit voortvloeiende behoefte aan kerkruimte. Verder moesten zij rekenen met een opleving in de stedenbouw, die om kerkgebouwen in nieuwbouwwijken zou vragen. Tenslotte moest ook worden voorzien in restauratie, herstel of volledige herbouw van vernielde kerkgebouwen als gevolg van de Tweede Wereldoorlog, zo begint dr. W.J. Diepeveen een artikel in "De Kerkvoogdij" van mei 1995.

Interieur van de St. Nicolaaskerk te Zalk.

Hij stelt daarin dat de naoorlogse behoefte aan kerkgebouwen is overschat. Ook de organisatie van de Nederlandse Hervormde Kerk, gezien vanuit de kerkorde van 1951, heeft als gevolg van het instellen van wijkgemeenten daaraan bijgedragen. Voor het herstel van de oorlogsschade aan onze kerkgebouwen zijn spectaculaire prestaties geleverd. Dat ging gepaard met flinke financiële steun van de overheid. Vrijwel tegelijkertijd stelde het herstel van beschadigde orgels en de vervangende nieuwbouw, de colleges van kerkvoogden voor ongekende uitdagingen. “Al mogen wij op het herstel van de oorlogsschade aan kerkgebouwen nu met voldoening terugzien, wij hebben nu grotere zorgen dan ooit met onze monumentale kerkgebouwen. De Nederlandse Hervormde Kerk wordt daarmee in het bijzonder geconfronteerd, want zij bezit er aanzienlijk meer dan menig ander kerkgenootschap. De overheid steunt ons weliswaar financieel met herstel en restauratie, maar zij legt steeds meer beperkingen op”, aldus de heer Diepeveen.

STICHTINGEN BEHOUD KERKELIJKE GEBOUWEN

De instandhouding en exploitatie van onze kerkelijke gebouwen, zowel monumentaal als niet-monumentaal, is een voortdurende zorg van de colleges van kerkvoogden. Het geld dat hiervoor nodig is, drukt soms onevenredig zwaar op het budget van de gemeente.

De adviseur van de Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen, de heer ing. E. W. van der Werf, aan het woord tijdens de algemene vergadering van de Vereniging op 26 april 1997 in de Oude Kerk van de Hervormde gemeente te Putten.

Voorts is de verscheidenheid in onder andere subsidieregelgeving zo groot dat menig college van kerkvoogden hiermee geen raad weet. Het draagvlak van met name de kleine Hervormde gemeenten is vaak te klein voor de professionele begeleiding en ondersteuning, die voor het beheer van de kerkelijke gebouwen onmisbaar zijn.

In een aantal provinciale afdelingen van de Vereniging is enige jaren geleden het initiatief ontwikkeld om de krachten te bundelen en samen te gaan werken op het terrein van restauratie, herstel en onderhoud van de kerkelijke gebouwen. Om dit te bereiken werden er provinciale stichtingen opgericht, die tijdens de korte periode van hun bestaan al zeer veel werk verzet hebben. Friesland is daarmee in 1982 begonnen, gevolgd door Groningen in 1984.

Dit leidde tot de realisering van miljoenenprojecten, die de staat van onderhoud van de kerkelijke gebouwen aanzienlijk heeft verbeterd.

“Het hoofdbestuur spreekt de wens uit dat de vele goede ervaringen die de huidige stichtingen hebben opgedaan, voor de provinciale afdelingen, waar nog geen Stichting

*De Goede Herderkerk
te Epe.*

Behoud Kerkelijke Gebouwen bestaat, aanleiding mag zijn, initiatieven te nemen om tot oprichting van deze stichtingen te komen”, aldus de voorzitter van de Vereniging in “De Kerkvoogdij” van mei 1994. Hij zegde toe dat de Vereniging, zoveel als in haar vermogen ligt, de provinciale afdelingen hierbij terzijde zal staan.

STICHTINGEN BEHOUD KERKELIJKE GEBOUWEN IN ALLE PROVINCIES

Dankzij het initiatief van de heer drs. G. van Soest, die in 1994 voorzitter was van de Commissie Gebouwen en Monumenten van de Vereniging van Kerkvoogdijen, bereikte de Vereniging in 1996 een mijlpaal. Sinds de zomer van 1996 zijn er Stichtingen

Behoud Kerkelijke Gebouwen (SBKG-en) vanuit de provinciale afdelingen van de Vereniging opgericht.

De Commissie Gebouwen en Monumenten van de Vereniging is in 1994 begonnen met gesprekken met bestuurders van de bestaande SBKG-en, waarbij van gedachten werd gewisseld over onder meer de organisatie, de financiën en de werkwijze van de SBKG-en. In het najaar van 1995 vond een bespreking plaats van de Vereniging met vertegenwoordigers van de SBKG-en, SBKG-en in oprichting en de Bouw- en Restauratiecommissie. Tijdens die bijeenkomst werd een structuur en werkwijze voor een Overlegorgaan Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen voorgesteld. Dit Overlegorgaan (OVO) is tot stand gekomen en wordt gevormd door vertegenwoordigers van de SBKG-en en de Vereniging.

De werkwijze van het OVO is dat men minimaal twee maal per jaar bijeenkomt om over actuele zaken rondom het beheer van kerkelijke gebouwen van gedachten te wisselen. Het OVO rapporteert aan de Commissie Gebouwen en Monumenten en de Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen.

Om met name de nieuwe bestuurders van de SBKG-en behulpzaam te zijn, benoemde het hoofdbestuur in 1996 de heer ing. E.W. van der Werf uit Veendam tot adviseur van de Vereniging met betrekking tot activiteiten op het gebied van gebouwen en monumenten. De heer Van der Werf, die 12 jaar voorzitter was van de SBKG van Groningen-Drenthe, heeft deze werkzaamheden tot 1 april 2001 uitgevoerd. In september 2001 werd hij opgevolgd door de heer C. Kom uit Nieuwe Tonge.

SBKG-EN MOETEN IN BEELD BLIJVEN

“De Stichtingen Behoud Kerkelijke Gebouwen (SBKG-en) moeten er voor zorgen dat zij in beeld blijven bij het Rijk, de provincie en de burgerlijke gemeenten. Dat is de beste garantie voor de kerkvoogdijen dat ook in de toekomst op een optimale subsidiëring in het kader van onderhoud en restauratie van de kerkelijke monumentale gebouwen gerekend kan worden.

Verder moeten de Stichtingen participeren in allerlei monumentenorganisaties die op regionaal-provinciaal niveau belangrijk werk verrichten”.

Tot deze conclusie kwam de heer H.W. Wiegman, tot 1 juli 1999 directeur van de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen van Groningen-Drenthe. De heer Wiegman stond de Commissie Gebouwen en Monumenten van de Vereniging terzijde met zijn praktische adviezen en was voorts bij de halfjaarlijkse vergaderingen van het Overlegorgaan van deze Stichtingen de vraagbaak.

GEBOUWENBELEID IN PERSPECTIEF

Tijdens de algemene vergadering van de vereniging, die op 26 april 1997 te Putten werd gehouden, werd door drs. F.Z. Ort een inleiding gehouden, die werd gevolgd door enkele referaten w.o. dat van de heer J. van Vliet, 2^e secretaris van het hoofdbestuur van de Vereniging, die een aantal aspecten over het noodzakelijke beheer van het kerkgebouw belichtte.

De kernvraag is wat de gemeente, op basis van een visie op gemeente-zijn, aan accommodaties nodig heeft, hoe die vervolgens worden ingericht en wat de daaraan verbonden kosten zijn, waarbij duidelijk moet zijn of de gemeente deze kosten kan/wil betalen. De heer Van Vliet stelde dat een gemeente over een eigen accommodatie dient te beschikken, maar dat de hieraan verbonden kosten in een goede verhouding dienen te staan met de kosten van pastoraat, diaconaat en apostolaat.

“Maar kerkvoogden hebben iets met kerkgebouwen, want niet voor niets hebben we een lange geschiedenis van het beheer in onze kerk, waarbij, rekenend vanaf de Reformatie, kerkvoogden aan de gebouwen gebonden zijn geweest. Kerkvoogden staan voor steeds moeilijker wordende beheersvraagstukken. Het tijdig ontwikkelen van beleid, ook van een accommodatiebeleid, is meer dan ooit noodzakelijk. Als wij alles hebben gedaan wat in ons vermogen ligt, mogen wij ten slotte ook troost putten uit het Schriftwoord dat het de heer zelf is die Zijn huis, Zijn gemeente, bouwt”, zo besloot de heer Van Vliet zijn inleiding op 26 april 1997.

SUBSIDIE VOOR MONUMENTALE KERKGEBOUWEN

In september 1999 publiceerde de Wetenschapswinkel voor Economie van de Rijksuniversiteit van Groningen de resultaten van een onderzoek dat op verzoek van de Commissie Kerkelijke Gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO-K) werd ingesteld. CIO-K had verschillende signalen afgegeven dat onderhouds- en restauratiekosten van monumentale kerkgebouwen een groot knelpunt gaan worden. Dit onderzoek wees uit dat de kerken in 2003 jaarlijks bijna fl. 50 miljoen meer aan onderhoud en restauratie kwijt zijn dan in 1996.

De oorzaak hiervan is de huidige regelgeving van de overheid, die op tal van onderdelen in het nadeel van Hervormde gemeenten is uitgewerkt. Daarbij komt nog dat, als gevolg van de ontkerkelijkking, de zorg voor de monumentale kerkgebouwen een steeds zwaarder wordende last voor de Hervormde gemeenten wordt.

In 1997 is de nieuwe subsidieregeling in werking getreden, die voor de Hervormde gemeenten, als gevolg van de ‘beschotting’, een forse aderlating betekent. Dat kerkgebouwen, in vergelijking met andere categorieën monumenten, een aparte positie innemen, was al duidelijk. In tegenstelling tot woonhuizen en boerderijen zijn kerkgebouwen nauwelijks voor andere doeleinden te gebruiken. Kerkgebouwen zijn eigenlijk maar voor één doel beschikbaar, namelijk het houden van erediensten.

Indien een kerkgebouw als een monument wordt aangemerkt, is er sprake van een meerwaarde voor de gehele gemeenschap en niet alleen voor de plaatselijke Hervormde gemeente. Reeds in 1988 pleitte de Commissie van Advies, inzake criteria voor steunverlening aan kerkgenootschappen en andere genootschappen op geestelijke grondslag, voor meer financiële steun van de burgerlijke overheid voor de instandhouding van monumentale kerkgebouwen. Deze commissie kwam tot de conclusie dat de beste waarborg voor behoud en beheer van kerkgebouwen is deze te blijven gebruiken voor de eredienst. De kerkelijke eigenaar biedt met de inzet van zijn

Voormalig kerkgebouw te Ooij (Hervormde gemeente te Nijmegen) dat sinds een groot aantal jaren als woning dienst doet.

vrijwilligers en zijn eigen financiële middelen de beste garantie voor continuïteit.

Daarom zou het de Rijksoverheid sieren wanneer zij alles in het werk stelt om samen met de kerkelijke instellingen een beleid te ontwikkelen waarbij Hervormde gemeenten de mogelijkheid wordt geboden zich te blijven inzetten om het monumentale kerkgebouw voor de eredienst te behouden, aldus de voorzitter van de Vereniging, de heer drs. G. van Soest, in zijn column in "De Kerkvoogdij" van november 1999.

DE WAARDE VAN MONUMENTALE KERKGEBOUWEN

Rijksmonumentale kerkgebouwen zijn slechts *f* 1,-- waard. Vertegenwoordigers van 22 kerken, vertegenwoordigd in 22 kerkgenootschappen, benadrukken dat de Hoge Raad dit heeft vastgesteld in zijn arrest van 29 augustus 2000. De Hoge Raad oordeelde dat de door gemeenten toegepaste methode om de waarde van kerkgebouwen te bepalen, de reproductiemethode, in strijd is met de wet.

Het hoogste rechtscollege in Nederland heeft in een proefprocedure de waarde van een kerkgebouw teruggebracht van *f* 1,4 miljoen naar *f* 1,--. De uitkomst van deze procedure is van algemeen belang voor de ruim 3.000 monumentale kerkgebouwen

in Nederland.

Over de waarde van monumentale kerkgebouwen zijn sinds 1997 honderden bezwaarprocedures gevoerd. Een tiental van deze zaken is in hoger beroep aan de belastingkamers van de verschillende gerechtshoven voorgelegd. De hoven zijn in alle gevallen tot de conclusie gekomen dat de waarde van een monumentaal kerkgebouw slechts f 1,-- bedraagt, aldus een publicatie in "De Kerkvoogdij" van oktober 2000.

KERKGEBOUW: ZORGENKIND OF EEN RIJK BEZIT?

Op 31 maart 2001 werd in de Der Aa-kerk te Groningen een conferentie gehouden over het gebouwenbeleid van de plaatselijke gemeenten. Dat kerkgebouw, waarin de wekelijkse erediensten plaatsvinden, is vaak ook de markante en historische verschijning in een dorps- of stadsgemeenschap. Het verwijst naar de relatie tussen de mens en wat boven de mens is, naar God, naar een herinnering, van religieus bewustzijn, naar geborgenheid.

De voornaamste aanleiding voor deze conferentie is dat het voor Hervormde gemeenten steeds moeilijker wordt om de monumentale kerkgebouwen duurzaam te houden. Steeds vaker komt men voor de vraag te staan of het kerkgebouw niet op de een of andere wijze moet worden afgestoten.

Onder de titel "Het kerkgebouw, een zorgenkind of een rijk bezit?" hield de heer A. Noordsij, vice-voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen een inleiding. Deze inleiding was voor een groot deel gebaseerd op de in 1997 verschenen nota "Naar een passende jas" waarin belangrijk aanzetten werden gegeven tot de ontwikkeling van een accommodatiebeleid voor plaatselijke gemeenten.

Voorts werd op deze conferentie een netwerk gepresenteerd waarin verschillende dienstverlenende organisaties, w.o. de Stichting Behoud Kerkelijke Gebouwen van Groningen-Drenthe, samenwerken met het oog op de dienstverlening aan gemeenten in het kader van het gebouwenbeleid. In dit netwerk zullen de activiteiten van betrokkenen optimaal op elkaar worden afgestemd, zodat de Hervormde gemeente maximaal geholpen kan worden bij het beheer en onderhoud van het kerkgebouw.

NIEUW SUBSIDIEBELEID

Zoals eerder in dit hoofdstuk is gemeld, pleitte de toenmalige Staatssecretaris Wallis de Vries reeds in 1981 voor een subsidieregeling die ertoe leidt dat, als gevolg van het instellen van een onderhoudssubsidie, de omvang van de restauratiesubsidies wordt teruggedrongen.

Diverse wijzigingen in regelgeving volgden elkaar onder achtereenvolgende kabinetten op. Vanaf 2002 wordt er gesproken van een instandhoudingsbeleid dat op 1 januari 2006 in werking treedt. Op 7 juni 2004 heeft Staatssecretaris Van der Laan de Tweede kamer schriftelijk geïnformeerd over haar voornemens met betrekking tot de monumentenzorg. Belangrijkste onderwerpen betreffen de nieuwe instandhoudingsregeling, een vereenvoudigde vergunning en de kwaliteit van de monumentenzorg.

Bijeenkomst rondom het kerkgebouw te Wittewierum t.g.v. het 75-jarig bestaan van de afdeling Groningen op 12 september 2003.

In haar beleidsbrief “Meer dan de som” van 3 november 2003, wordt de aankondiging gedaan van deregulering via een nieuwe instandhoudingsregeling en een vereenvoudigde vergunningsprocedure. Met ingang van 1 januari 2006 worden de rijkssubsidie-regelingen voor restauratie en onderhoud geïntegreerd in het Besluit Rijkssubsidieëring Instandhouding Monumenten (BRIM). Voor deze nieuwe regeling gelden drie uitgangspunten, te weten:

- eenvoudige regels en snelle procedures;
- integratie van restauratie en onderhoud; en
- stimulatie van gestructureerd en planmatig onderhoud.

Dat betekent zo min mogelijk verschillende categorieën monumenten en subsidiepercentages en een directe relatie tussen aanvrager en verlener van financiële steun. Om de aanvraagprocedure over zo min mogelijk schijven te laten lopen, zal de rol van gemeenten en provincies bij de subsidieverlening komen te vervallen.

De Monumentenwet 1988 schrijft voor dat gemeenten een aanvraag om een monu-

mentenvergunning (artikel 11) altijd voor advies voorleggen aan hun eigen monumentencommissie en aan de Rijksdienst voor de Monumentenzorg. De Staatssecretaris wil deze dubbele adviesplicht beëindigen en meer verantwoordelijkheid geven aan de gemeente als vergunningverlenende instantie. Daarom zal de advies*plicht* worden gewijzigd in een advies*bevoegdheid*.

De invoering van de BRIM en de wijziging van de vergunningprocedure moeten de praktijk van de monumentenzorg ten goede komen. Om de kwaliteit te waarborgen en te verbeteren, is de verspreiding van kennis en informatie van groot belang. Op basis van een extern onderzoek is een plan opgesteld voor de informatievoorziening gericht aan de belangrijkste partijen bij de uitvoering van het beleid: monumenteneigenaren, gemeenten en uitvoerders. De in dit plan genoemde activiteiten (o.a. centraal voorlichtingsloket) zullen gefaseerd worden ontwikkeld. Ook de per 1 mei 2004 opgerichte Rijksinspectie voor de Monumentenzorg speelt daarbij een belangrijke rol.

Tenslotte deelde de Staatssecretaris mee dat zij de Tweede Kamer in 2005 een plan van aanpak zal voorleggen voor erfgoedselectie, waarin het selectiebeleid voor monumentenzorg en archeologie in samenhang wordt gepresenteerd.

De regelgeving op het gebied van onderhoud en restauratie van kerkelijke monumenten is sinds jaren in verandering. Zaken die eerst centraal werden afgedaan, worden nu decentraal behandeld of omgekeerd. Wat helaas niet veranderd is, betreft het structurele geldgebrek van de overheid in het kader van de subsidiëring voor de instandhouding van de monumentale kerkgebouwen in onze gemeenten. Gedurende de afgelopen 30 jaar heeft de overheid haar (restauratie-)subsidie voor monumentale kerkgebouwen van 90 pct. (rijk, provincie en gemeente) naar 65 pct. verlaagd. Daarmee maakt de overheid duidelijk dat zij haar woorden, dat de kerken een belangrijke plaats in onze samenleving innemen, niet in daden omzet wanneer het om het behoud van het cultuur-historisch erfgoed gaat, waar primair een taak is gelegen bij de overheid.

Kerktorens

DE STAATSREGELING VAN 1798

De Vereniging van Kerkvoogdijen heeft sinds vele jaren in de persoon van de heer mr. H.A. Lassche te Raalte een adviseur op het gebied van de kerktorens. Diverse colleges van kerkvoogden hebben vragen op het gebied van kerktorens, waarvoor de heer Lassche adviezen verstrekt. Hij schreef in maart 2003 in “Kerkbeheer” het volgende:

In de tijd van de Franse revolutie die ook aan de Lage Landen niet ongemerkt voor-

*Laurenskerk Hervormde
gemeente te Rotterdam.*

bijging, veranderde er veel in staatkundig en maatschappelijk opzicht. Na enige strubelingen wordt op 1 mei 1798 de vastgestelde Staatsregeling afgekondigd. In de bij deze regeling behorende Additionele Artikelen wordt ook de scheiding tussen Kerk en Staat geregeld. Dat heeft tot gevolg dat de Hervormde kerk de status van Staatskerk wordt ontnomen.

In artikel VI van de Additionele Artikelen wordt bepaald dat de kerkgebouwen, waarvan niet kon worden vastgesteld dat zij eigendom van de Hervormde gemeente waren, binnen zes maanden moesten worden herverdeeld onder de in de stad of dorp aanwezige kerkgenootschappen. Ten aanzien van de torens werd expliciet het volgende geregeld: *“De Torens aan de Kerkgebouwen gehegt, benevens de Klokken, met derzelver huisingen, worden verklaard, eigendommen te zijn en te blijven der Burgerlijke Gemeenten, staande ten allen tijde onder derzelver beheering en onderhoud”*.

AFZONDERLIJKE AANDACHT KERKTORENS

De afzonderlijke aandacht die kerktorens in deze regeling kregen, is alleen te begrijpen door de maatschappelijke functie die ze in een dorp of stad hadden. Torens in de 18^e eeuw, maar ook later nog, hadden een belangrijke openbare functie, die niets met de kerkdiensten te maken had. Torens en klokken werden gebruikt bij rampen, bij brand of watersnood konden ze waarschuwen en andere belangrijke gebeurtenissen

Kerkgebouw Hervormde gemeente te Zaltbommel.

met een feestelijk karakter aankondigen of begeleiden. Dat torens daarnaast door hun vormgeving de kerk, dorp of stad extra status gaven, was van meer ondergeschikte betekenis.

Daarom is het niet verwonderlijk dat toen Kerk en Staat gescheiden werden, er een horizontale splitsing van eigendom werd aangebracht, waarbij verordend werd dat alles wat voor de eredienst nodig was naar maatstaven van getalsmatige evenredigheid verdeeld moest worden onder de verschillende plaatselijke kerkgenootschappen en dat wat een publieke functie had, bij de overheid diende te blijven.

ONDUIDELIJKHEID RONDOM EIGENDOMSSITUATIE

Sindsdien is er veel onduidelijkheid geweest rond de eigendomssituatie van kerktorens. Dat gebeurde toen enkele Friese Hervormde gemeenten er niet mee accoord gingen om de onderhoudslasten van kerktorens, die voorheen door de burgerlijke gemeenten werden betaald, voor hun rekening te nemen. Dankzij het feit dat een vijftal kerkvoogdijen uit Friesland een actie heeft aangespannen over de vraag wie eigenaresse van de kerktoren is, is de kwestie in het middelpunt van de belangstelling komen te staan. Terugloop in ledental en achteruitgang van de financiële positie van de Hervormde gemeenten, zijn hieraan debet.

Daar waar een plaatselijke kerkvoogdij zich genoodzaakt ziet op allerlei mogelijke manieren de uitgaven te beperken, zal ze zeker kijken naar het beheer en onderhoud van torens waarvan de lasten op grond van de Staatsregeling uit 1798 naar de burgerlijke gemeente kunnen worden overgeheveld.

Ook burgerlijke gemeenten staan niet te springen het eigendom over te nemen, maar ja... er is wel een Staatsregeling die het noodzakelijk maakt dat er een standpunt over de eigendoms kwestie wordt ingenomen. Een regeling die veel discussie oplevert, want over één ding zijn alle partijen het eens, namelijk dat de Staatsregeling van 1798 in juridisch opzicht bepaald niet uitblinkt in duidelijkheid.

Zo is dan ook te verklaren dat er in Nederland een zeer gevarieerd beeld is over de eigendomsrechten en het beheer en onderhoud van de kerktorens. In sommige plaatsen is het heel gewoon dat de torens bij de kerkgebouwen, gebouwd vóór 1798, eigendom van de burgerlijke gemeente zijn. Soms ligt daaraan een Plan van Schikking ten grondslag, zoals de Staatsregeling had voorgeschreven. Maar in veel gevallen is noch de kerkvoogdij, noch het gemeentebestuur op de hoogte van de grondslag inzake de verdeling van de kosten van beheer en onderhoud van de toren en weet men niet beter dan dat het eenmaal zo hoort.

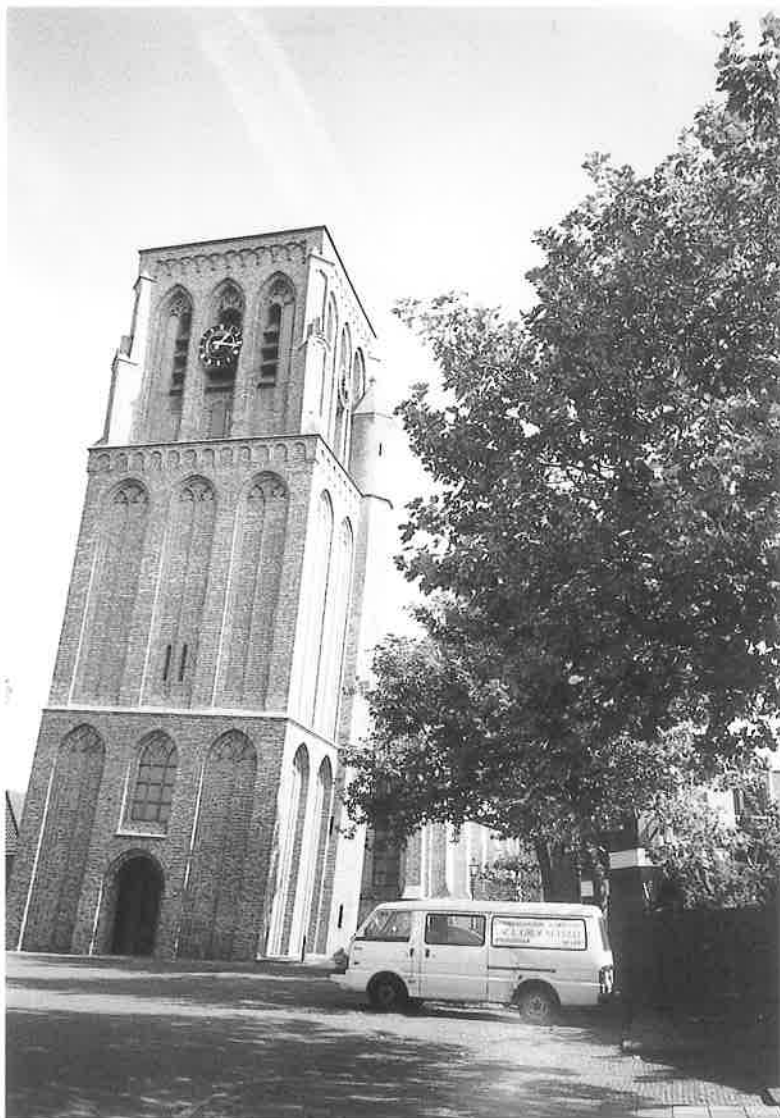
HET PROCES VAN DE FRIESE KERKVOOGDIJEN

Voor een vijftal kerkvoogdijen uit Friesland was er aanleiding om de noodklokken te luiden en in overleg met het bestuur van de afdeling Friesland van de Vereniging van Kerkvoogdijen de betreffende gemeentebesturen aan te spreken op hun eigenarenverplichtingen. Het proces begon in 1992 bij de Rechtbank Leeuwarden. De rechtbank verwierp het verzoek. Volgens haar hebben de Hervormde gemeenten sinds de

Toren van het kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Schildwolde.

inwerkingtreding van de Staatsregeling op 1 mei 1798 steeds het beheer en het onderhoud van de torens voor hun rekening genomen. Niet alleen wegens het verstrijken van inmiddels meer dan twee eeuwen, maar ook omdat ze zich al die tijd ondubbelzinnig als eigenaar hebben gedragen, althans naar de mening van de Rechtbank van Leeuwarden.

*Kerkgebouw van
de Hervormde
gemeente te De
Lier.*

GERECHTSHOF LEEUWARDEN

In hoger beroep verweren de Hervormde gemeenten zich door te stellen dat de Rechtbank ten onrechte voorbij gaat aan de belangrijke vraag wie nu eigenlijk juridisch eigenaar is. Hoewel op andere gronden, komt het Hof echter tot dezelfde conclusie als de Rechtbank en verwerpt ook hij het beroep. Erkend wordt dat de redactie van de Staatsregeling niet uitblinkt in duidelijkheid, zeker niet getoetst aan de heersende opvattingen rond eigendom, bezit, overdracht en vestiging van zakelijk rechten.

In 1798 ging volgens het Hof de eigendom van onroerend goed, behalve in het geval van verkrijgende verjaring, slechts door een expliciete overdrachtshandeling over. Dat betekent volgens het Hof dat de Hervormde gemeenten bij voortduring als eigenaren van de kerktores moeten worden erkend. Tot slot hanteert het Hof als bijkomend argument dat de Hervormde gemeenten in het kadaster ook als eigenaar van de kerktores staan geregistreerd.

CASSATIE

Niet tevreden met deze uitspraak gingen de kerkvoogdijen in cassatie bij de Hoge Raad. De Hoge Raad vernietigt het arrest van het Hof en verwijst het voor verdere behandeling terug naar het gerechtshof van Arnhem. De Hervormde gemeenten krijgen gelijk wanneer ze zeggen dat het Hof ten onrechte aanneemt dat uit de Staatsregeling moet worden afgeleid dat zij bij voortduring eigenaar zijn geweest. De Hoge Raad zegt dan verder dat *“in overeenstemming met de heersende opvatting in rechtspraak en literatuur die bepaling inhoudt dat burgerlijke gemeenten door enkele wetsduiding eigenaar van de daar bedoelde kerktores zijn (geworden)”*.

Verder gaat de Hoge Raad in op de stelling van de Hervormde gemeenten dat hun daden van beheer en/of bezit ondubbelzinnig zijn geweest, in die zin dat het voor iedereen duidelijk was dat ze torens hebben onderhouden voor een ander. De Hervormde gemeenten stellen zich op het standpunt dat zij zich er steeds van bewust waren dat niet zij, maar dat de burgerlijke gemeente eigenaar was.

PRAKTISCHE GEVOLGEN

Nu de Hoge Raad de zaak voor verdere afhandeling naar het Hof van Arnhem heeft verwezen, rijst de vraag wat de kerkvoogdijen, na jaren procederen, hiervan nu wijzer zijn geworden. In de zaak van de Friese kerkvoogdijen zal dat duidelijk worden wanneer het Gerechtshof van Arnhem uitspraak zal hebben gedaan. Dat is dan een feitelijke zaak waartegen geen cassatie meer mogelijk zal zijn.

In de eerste plaats is de startpositie duidelijk: de burgerlijke gemeente is eigenaar (geworden) van de op 1 mei 1798 aanwezige torens. Het zal dan aan de kerkelijke instanties zijn om aan te tonen dat hierin niets is veranderd. Archiefonderzoek zal nodig zijn. Duidelijk is dat de kerkvoogdijen die hun archieven goed hebben bewaard, daarbij in het voordeel kunnen zijn.

Opnieuw is bevestigd dat de kadastrale tenaamstelling op zich geen bewijs van eigendom oplevert, maar hooguit een begin. Het arrest bewijst in ieder geval dat de kwestie van de eigendomsrechten geen voorbijgaande zaak is, maar hoogst actueel kan zijn. Het woord is nu aan het plaatselijk college van kerkvoogden om in het verleden te duiken en de archieven onder het stof vandaan te halen. Zo'n activiteit leidt vaak ook tot andere verrassingen omdat men dingen tegen zal komen die heel verrassend en interessant blijken te zijn, aldus de heer Lassche in een artikel in “Kerkbeheer” van maart 2003.

ZENDONTVANGSTINSTALLATIES IN KERKTORENS

Bij zendgemachtigden als KPN, Libertel, Telfort, Dutchtone, om er maar een paar te noemen, zijn kerktoresen de laatste tijd erg in trek. Verschillende eigenaren van kerktoresen, dus in daarvoor in aanmerking komende gevallen de colleges van kerkvoogden, zijn benaderd door exploitanten van mobiele telefonienetten met het verzoek of zij tegen betaling van soms zeer aantrekkelijke bedragen een zendontvangstinstallatie in de kerktoren mogen plaatsen.

Omdat aan het plaatsen en het gebruik van deze installaties verschillende consequenties verbonden zijn, heeft het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen extra aandacht aan deze zaak besteed. Dat leidde tot het beschikbaar stellen van een modelcontract dat colleges van kerkvoogden met zendgemachtigden overeen zouden kunnen komen. Maar voordat men daartoe overgaat, wordt aandacht gevraagd voor zaken als ethiek, voorafgaande toestemming van de kerkenraad (en het toezichtscollege, de Provinciale Kerkvoogdijcommissie). Maar ook aan zaken als een vergunning, die volgens artikel 11 van de Monumentenwet vereist is, moet gedacht worden.

Het hoofdbestuur stelde een Modelovereenkomst zendontvangstinstallaties op die voor daarin geïnteresseerde kerkvoogdijen op het Centraal Bureau van de Vereniging beschikbaar is, aldus een publicatie in "De Kerkvoogdij" van juni 1999.

Kerkorgels

Aankoop en onderhoud van het kerkorgel behoren vrijwel altijd tot het takenpakket van de kerkvoogden. Ook in de aanstelling van de kerkorganisten hebben kerkvoogden meestal een bepaalde zeggenschap. De Vereniging van Kerkvoogdijen heeft zich daarom in de afgelopen 84 jaar dikwijls met “orgelzaken” beziggehouden. Dat komt in dit hoofdstuk naar voren, waarin tevens kerkvoogdelijke bemoeienis met aanschaffing van kerkboeken even om de hoek komt kijken.

KLOKKEN- EN ORGELRAAD

Op 8 januari 1929 vond een bespreking plaats tussen een delegatie van het hoofdbestuur van de Vereniging en een vertegenwoordiger van een orgelbouwer uit Goes. Het ging om het functioneren van de Nederlandse Klokken- en Orgelraad, de NKO.

De NKO trad “adviserend en prijsregelend” op en had zich een oordeel gevormd over de toenmalige orgelbouwers. Kennelijk waren de toenmalige orgelbouwers niet ingenomen met de NKO, hetgeen leidde tot de oprichting van een nieuwe Kerkorgelraad, die zich bij de plaatselijke kerkvoogdijen aanmeldde als adviseur bij de bouw of restauratie van het kerkorgel.

Omdat van verschillende zijden beschuldigingen aan het adres van het secretariaat van de NKO waren ingebracht, besloot het hoofdbestuur van de Vereniging hiernaar een onderzoek in te stellen. Bij de Bond van Nederlandse Orgelbouwers (BNO) won het hoofdbestuur adviezen in.

Naar aanleiding daarvan vond met de BNO een gesprek plaats met de NKO. Dat leidde tot een onbevredigend resultaat.

EIGEN ORGELRAAD?

Op 5 juni 1929 stond deze materie opnieuw op de agenda van het hoofdbestuur. Tijdens die bijeenkomst werd verslag gedaan door de commissie die tot taak had de activiteiten van de Nederlandse Klokken- en Orgelraad (NKO) nader te onderzoeken. Ds. mr. Bartels constateerde dat van onbetrouwbaarheid van de NKO niets gebleken was. Wel vond hij het een handicap dat één man al het werk in de NKO moest verrichten.

De heer Bartels zou graag zien dat de Vereniging van Kerkvoogdijen, zoals dat ook bij de kerkverwarming het geval was, over een adviesorgaan, een orgelraad zou beschikken. Hij hield daarvoor een vurig pleidooi, waarbij het uitgangspunt was dat er een kerkorgelraad moest komen. De door deze raad te verstrekken adviezen zouden door de kerkvoogdijen zelf betaald moeten worden.

De meeste provinciale afdelingen hadden hun eigen orgelbouwkundig adviseur. Geadviseerd werd om, alvorens reparatie of onderhoud te plegen, eerst het advies van de orgelbouwkundige van de provinciale afdeling af te wachten.

Illustratie die in de jaren vijftig in "Het Maandblad" werd afgedrukt bij artikelen over orgelproblemen.

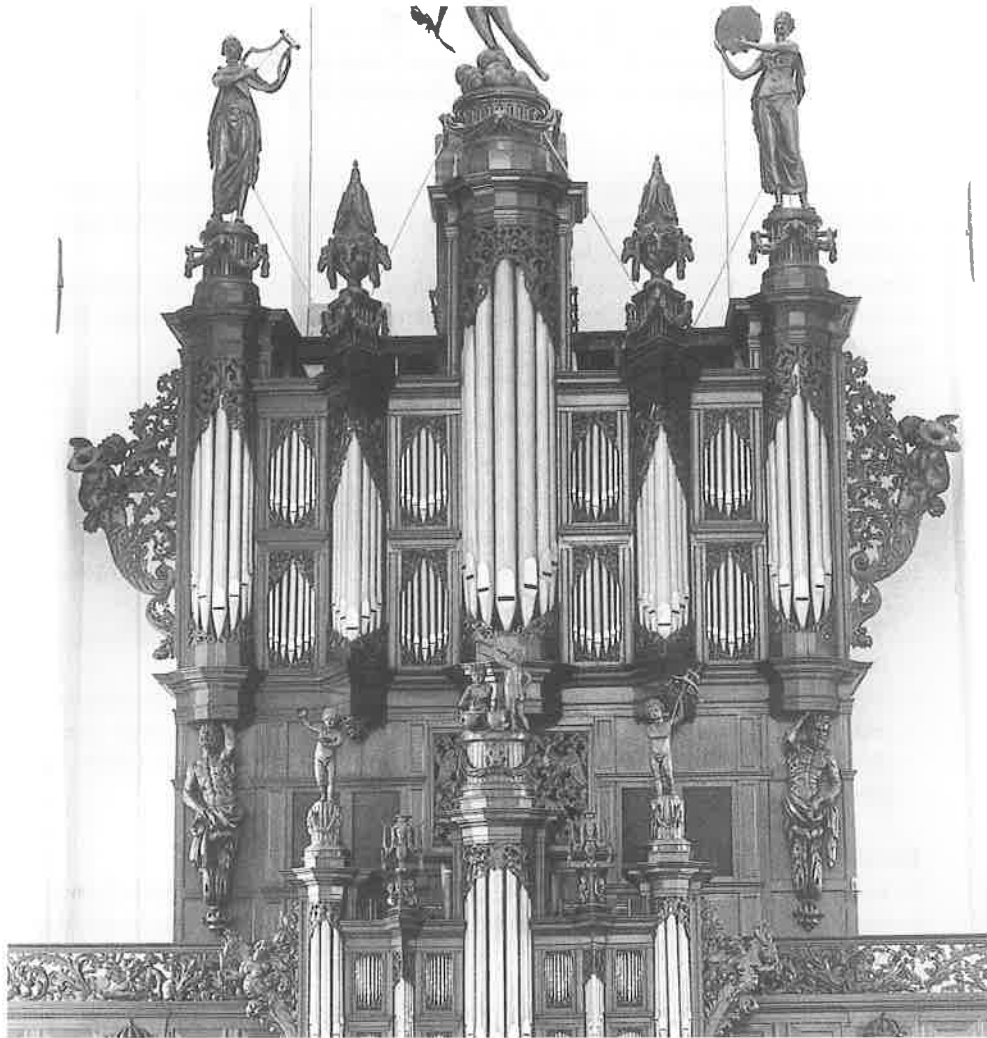
PROTESTANTSE ORGELBOUWERS

In "Het Maandblad" van februari 1935 wordt mededeling gedaan van de oprichting van een vereniging van protestantse orgelbouwers. Deze vereniging heeft speciaal als doel "de orgelbouwkunst te verheffen onder de protestantse orgelbouwers en speciaal ten behoeve van de protestantse eredienst".

"Deze 'verheffing' van het vak zal zich niet alleen richten op de kwaliteit van het orgel, maar ook op de volstreekte sanering van het vak inzake het kwaad van steekpenningen en andere manieren van oneervolle en soms immorele concurrentie. Orgelbouwers die steekpenningen, in welke vorm ook, aannemen of andere oneerbare praktijken toepassen, zullen niet als leden worden toegelaten. Leden zijn zij die lid zijn van een protestantse kerk. Dezelfde eis zal voor alle firmanten gelden, als het een vennootschap onder firma is en voor alle directeuren, wanneer het een naamloze vennootschap betreft.

Dat een en ander ook gepaard zal gaan met behartiging van de materiële belangen van de leden, spreekt vanzelf. Het een behoeft het ander dan ook niet uit te sluiten. En dat voor een goed product van goede kwaliteit goed betaald moet worden, is altijd zo geweest en zal altijd zo blijven".

Met grote belangstelling volgde het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen de oprichting en verdere ontwikkeling van deze organisatie. "Als het optreden

Kerkorgel in de Der Aa-kerk te Groningen.

van deze vereniging werkelijk zo serieus zal blijken te zijn als de bedoeling ongetwijfeld is, zal onze Vereniging aan deze nieuwe vereniging waarschijnlijk gaarne haar steun verlenen. Dat zal op de ledenvergadering moeten worden besproken,” aldus deze publicatie.

OPNIEUW: DE KLOKKEN- EN ORGELRAAD

In het gecombineerde nummer van “Het Maandblad” van augustus/september 1937 wordt melding gemaakt van het 20-jarig bestaan van de Nederlandse Klokken- en Orgelraad. De statuten van deze raad werden grondig herzien, waarbij o.m. voor de

honorering, die tot dan 5 pct. van de bouwsom als maximum kende, een algemeen minimum werd vastgesteld. Ook het algemene deel van het orgelbestek werd opnieuw bewerkt en uitgebreid, o.m. met voorschriften over de pijpconstructie en klavierafmetingen.

“Ter bevordering van de homogeniteit en ter instructie van de leden werden geregeld excursies naar orgels gehouden, die hetzij uit cultuurhistorische, hetzij uit esthetische of andere overwegingen van belang waren.

Grote waarde werd toegekend aan het contact dat in het begin van 1936 werd gelegd tussen het rijksbureau voor de monumentenzorg en de Nederlandse Klokken- en Orgelraad.

Naar aanleiding van het feit dat zoveel monumentale orgels de laatste decennia in hun oorspronkelijke staat werden gerestaureerd en gemoderniseerd, vonden er tussen het rijksbureau en de Nederlandse Klokken- en Orgelraad besprekingen plaats die tot de volgende resultaten hebben geleid:

- de Nederlandse Klokken- en Orgelraad geeft aan monumentenzorg, - hetzij op diens verzoek, hetzij op eigen initiatief -, gemotiveerde adviezen over de staat, bescherming en eventuele restauratie van alle orgels in Nederland ouder dan daterende uit 1850, die waarschijnlijk zullen worden gerestaureerd;
- deze adviezen zullen door monumentenzorg aan de kerkbesturen worden doorgegeven;
- de Nederlandse Klokken- en Orgelraad verschaft aan monumentenzorg desgevraagd, ter publicatie in zijn monumentenbeschrijvingen, gegevens over de orgels in Nederland, waarvan de kast of het binnenwerk ouder is dan 1850”, aldus deze publicatie.

ELEKTRONISCH ORGEL: EEN SCHIJNPRODUCT

In een van de nummers van “Het Maandblad” in 1956 is een artikel over het elektronisch orgel opgenomen van de hand van de Orgelcommissie der Nederlandse Hervormde Kerk.

“Herhaaldelijk kan men de laatste tijd in allerlei tijdschriften advertenties aantreffen waarin zogenaamde elektronische kerkorgels worden aangeboden”, zo begint het artikel.

“In prospectussen kan men lezen dat voor kleinere kerken, waar men geen uitgebreid kerkorgel kan aanschaffen, het elektronisch kerkorgel ter vervanging van wat men noemt het *te kleine orgel* een aanwinst van betekenis is en goede diensten in de eredienst kan bewijzen.

In deze tijd van aanbouw van vele nieuwe kerken zien kerkvoogden zich in al deze gevallen geplaatst voor de moeilijke en verantwoordelijke taak een beslissing te nemen over het aanschaffen van het in de eredienst zo’n belangrijke rol spelend instrument, het orgel. Kerkvoogden zullen, omdat zij in de meeste gevallen zelf niet deskundig zijn op dit gebied, zich moeten verlaten op het advies van hen, die zich met de problemen

van de opbouw van het orgel in al zijn delen in de loop der jaren volkomen vertrouwd gemaakt hebben.

In onze tijd ontstaan helaas vele schijnproducten. Onze commissie moet dan in het belang van kerk en cultuur dit soort instrumenten afwijzen. Temeer mag zij dit doen, omdat het bij de huidige stand van zaken in de orgelbouw mogelijk is kleine instrumenten te leveren voor een prijs, die zeker de kosten van een elektronisch orgel niet te boven gaat.

Tenslotte moet nog gewezen worden op het gevaar van storing in de apparatuur van het elektronisch orgel en op het feit, dat altijd na enige tijd kosten door vervanging van lampen ontstaan. Ook hier is het echte kerkorgel in het voordeel. Immers, een goed gebouwd mechanisch instrument behoeft maar weinig onderhoud en kan, zoals in de praktijk bewezen is, de eeuwen trotseren”, aldus de Orgelcommissie van de Nederlandse Hervormde Kerk.

*Orgel in de
St. Janskerk van de
Hervormde
gemeente te Gouda.*

DE KERKVOOGD EN HET KERKBOEK

In het aprilnummer 1962 van "De Kerkvoogdij" schrijft de hoofdredacteur, professor Van Beusekom, een artikel over de nieuwe psalmberijming. "Het is ook voor ons als kerkvoogden van belang dat wij ons van de behoefte aan een nieuwe psalmberijming en de motieven tot invoering daarvan rekenschap geven. Dit niet alleen, omdat ons bij de definitieve invoering allicht een verzoek van de kerkenraad zal bereiken om een aantal exemplaren van het nieuwe kerkboek voor gebruik tijdens de eredienst aan te schaffen. Uiteraard zal de kerkvoogdij daarvoor de middelen moeten verschaffen.

Door het in onbruik raken van het verhuren van zitplaatsen hebben we in vele kerken vrije plaatsen. Dat betekent dat men zijn kerkboek niet meer kan laten liggen; men moet het elke zondag meenemen.

Orgel in de Grote of St. Bavokerk te Haarlem.

Er zijn echter altijd wel kerkgangers die hun kerkboek zijn vergeten. Er zijn ook kerkgangers die niet tot de regelmatige bezoekers behoren. Het is dan een eis van gastvrijheid dat wij deze kerkgangers tegemoet kunnen treden door hun een kerkboek aan te bieden, opdat zij de dienst kunnen volgen en mee kunnen zingen. Voor dit doel behoort de commissie van ontvangst over de nodige boekjes te beschikken en het is een redelijke eis, dat de kerkvoogdij zorg draagt dat deze boekjes aanwezig zijn, liefst met een duidelijke vermelding van de naam van de gemeente of van het kerkgebouw opdat zij niet “bij vergissing” worden meegenomen,” aldus professor Van Beusekom.

GEJAAGD DOOR DE WIND

Op vrijdag 8 december 1995 werd door de Vereniging van Beheerders van Monumentale Kerkgebouwen in Nederland (VBMK) in de Jacobikerk te Utrecht een studiemiddag gehouden, waarbij het orgel centraal stond. Het orgel neemt vaak een bijzondere positie in binnen een monumentaal kerkgebouw. Een grote diversiteit aan onderwerpen (het beheer, hantering van tarieven, voorwaarden voor verhuur, klimaatbeheersing, e.d.) onderstreept de bijzondere plaats van het instrument binnen het dagelijks beheer van het kerkgebouw.

Het bestuur van de VBMK had een aantal deskundigen uitgenodigd, waaronder dr. W.J. Diepeveen, voorzitter van de Orgelcommissie van de Nederlandse Hervormde Kerk, die een korte lezing hielden in verband met het orgel. De heer Diepeveen stelde het volgende. “Kerkgebouwen zijn kostbaar want zij vormen het erfgoed van onze cultuur. Een kerkgebouw dat geen klankbord is voor de lofzegging is geen kerk. Naar Reformatorische opvatting is het kerkgebouw niet sacraal op zichzelf. Het is niet gewijd, maar de wijding volgt uit het gebruik. Een monumentaal kerkgebouw is geen gotische circustent, maar de grens tussen wat in het kerkgebouw wel of niet kan, is niet scherp.

Er is geen twijfel aan dat het gebouw, maar ook het orgel, het beste kan worden geconserveerd, wanneer het gebruikt wordt voor het doel waarvoor het gesticht is. Dat een kerk gebruikt wordt voor de eredienst, is een garantie voor de conservering van de sfeer van het gebouw.

Voor wat de toekomst van het orgel betreft: deze wordt in belangrijke mate bepaald door het liturgisch gebruik in de kerken. Daar is het onvervangbaar”, aldus de heer Diepeveen.

50 JAAR ORGELCOMMISSIE

“De toekomst van het orgelspel en de orgelbouw hangt af van de bloei van het kerkelijk leven”, zo stelde de voorzitter van de Hervormde Orgelcommissie, de heer dr. W.J. Diepeveen, tijdens een symposium op 4 oktober 1996 ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan van deze commissie dat in de Grote of St. Michaëlskerk van de Hervormde gemeente te Zwolle werd gehouden. “Ervaren en bekwame musici beschouwen het orgel als een verouderd saai instrument. Dat wijst erop dat ook deskundigen vaak geen antenne hebben voor het instrument van onze belangstelling. Dat wordt veroor-

zaakt door het feit, dat de smaak van onze tijd beïnvloed wordt door de grote symfonische meesters van voorbije tradities. Onze muzikale waardering kan niet om die traditie heen. Wij zijn daardoor gevormd.

Als tweede reden waarom het orgel geen hoge ogen gooit bij de muziekliefhebber is zijn kerkelijke afkomst.

De kosten van een goed kerkorgel vormen steeds een zware last op de gemeentelijke begroting. Voor een college van kerkvoogden zijn de aanschaf, de verkoop of de restauratie geen alledaagse beslissingen. De primaire vraag is dan niet wie ons de goedkoopste aanbieding doet, maar steeds 'Hoe krijgen wij het beste voor ons geld?'. De bewaking van de kwaliteit van de orgelbouw in Hervormde kerkgebouwen is de essentie van de opdracht van onze commissie".

Over de verwachtingen voor de kwaliteit van de orgelbouw merkte de heer Diepeveen tenslotte op dat ook op dit punt de kwalitatieve vraag vanuit de kerkelijke gemeenten op de orgelmarkt beslissend zal zijn. "En die hangt weer samen met de behoefte aan functionerende kerkgebouwen. Als die in stand blijven, is er ook een basis voor vraag naar kwaliteit in de orgelbouw. Voor de toekomst van het orgelspel en de orgelbouw is vooral de bloei van het kerkelijk leven beslissend, meer dan het concertant gebruik in kerk of concertzaal", aldus de heer Diepeveen in zijn openingsrede tijdens het symposium in Zwolle.

's Middags, toen de laatste spreker op dit symposium aan het woord was geweest, overhandigde de heer Diepeveen aan de preses van de Generale Synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, ds. W.B. Beekman, een jubileumboekje en het eerste exemplaar van de jubileum-CD waarop de werken uit het orgelconcert zijn opgenomen dat op deze middag werd gehouden.

AFSCHEID DR. W.J. DIEPEVEEN VAN DE ORGELCOMMISSIE

Op 19 maart 1997 nam dr. W.J. Diepeveen afscheid van de Orgelcommissie welke commissie hij vanaf 1986 gediend heeft en waarvan hij sinds 1987 voorzitter was. De heer Diepeveen, die als adviserend lid aan de Orgelcommissie verbonden bleef, werd opgevolgd door de heer drs. W.A. Kirpestein te Sliedrecht. In de vacature van de heer Diepeveen werd, op voordracht van de Algemene Kerkvoogdijraad, door het moderamen van de generale synode benoemd, de heer prof. drs. A. Dek RA te Noordwijk ZH. De heer Dek was o.m. lid van de Algemene Kerkvoogdijraad en lid van het dagelijks- en hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen.

DE ORGELBANK VAN DE VERENIGING VAN KERKVOOGDIJEN

Als gevolg van het teruglopend aantal kerkbezoekers, is de behoefte aan kerkgebouwen aan het afnemen, waardoor steeds meer gebouwen niet meer voor kerkelijke doeleinden worden gebruikt. De Hervormde gemeenten proberen dan de gebouwen te verkopen, waarbij het orgel vaak zijn functie verliest.

Toch hebben colleges van kerkvoogden soms belangstelling voor een redelijk gebruikt

De voorzitter van de Hervormde Orgelcommissie, dr. W.J. Diepeveen, en zijn echtgenote na afloop van het orgelconcert dat door de Orgelcommissie op 20 juni 1997 was georganiseerd in de St. Walburgskerk te Zutphen. Dit concert werd gehouden ter gelegenheid van het afscheid van de heer Diepeveen als voorzitter van de Hervormde Orgelcommissie.

orgel, maar vaak ontbreekt het geld om een nieuw orgel te kopen. Vandaar dat er voor degelijk gebouwde, maar overvloedig geworden, instrumenten, zeker een markt zal bestaan. Als is de vraag naar nieuwe orgels bescheiden, toch is er volgens deskundigen een potentiële vraag naar gebruikte instrumenten. Een vraag echter die ontoereikend is om voor alle overvloedige orgels een nieuwe bestemming te vinden.

Om tussen aanbieders en vragers van gebruikte orgels zonder winstoogmerk te bemiddelen, kan een Orgelbank nuttige diensten bewijzen. Zij kan met haar deskundigheid de betreffende colleges van kerkvoogden informeren over de kwaliteit van een gebruikt instrument en tevens een onafhankelijk oordeel geven over de waarde ervan. Daarom besloot het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen in maart 1999 over te gaan tot het instellen van een Orgelbank. Het hoofdbestuur koos voor een z.g. makelaarsconstructie, waarbij de Orgelbank aanbieder en vrager bijeen brengt, aldus de voorzitter van de Vereniging in "De Kerkvoogdij" van april 1999.

Het Marcussenorgel in de Laurenskerk te Rotterdam.

DE COMMISSIE ORGELZAKEN

De Commissie Orgelzaken (COZ) van de Protestantse Kerk in Nederland, is een commissie die in 2001 is ingesteld door de Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk (VVK) en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer (LVCB). De COZ omvat de Hervormde Orgelcommissie en de vroegere Orgel Advies Commissie van de Gereformeerde Kerken in Nederland. De Evangelisch-Lutherse Kerk is door middel van een vertegenwoordiging bij de COZ betrokken. De COZ is er primair voor de plaatselijke gemeenten die onder de Protestantse Kerk in Nederland ressorteren.

VVK en LCVB leggen over het gevoerde beleid met betrekking tot het uitbestede orgeladvieswerk verantwoording af aan de Protestantse Kerk in Nederland. Zij laat

zich in haar werkzaamheden inzake deze dienstverlening, bijstaan door gekwalificeerde orgel(bouw)adviseurs.

De Commissie Orgelzaken als procesbegeleider, heeft o.m. een taak op de volgende punten:

- aanspreekpunt voor de colleges van kerkrentmeesters;
- verzorgt de ontwikkeling en effectuering van de benodigde kaders, procedures en randvoorwaarden;
- geeft advies over nieuwbouw en restauratie van orgels en geeft advies over akoestische aspecten;
- streeft een goede samenwerking na van de plaatselijke gemeenten met de orgeladviseurs, orgelbouwers en de Rijksdienst voor de Monumentenzorg;
- evalueert minstens tweemaal per jaar met de adviseurs de lopende zaken en het werk van de orgelmakers.

Tenslotte is de COZ als regel aanwezig bij de ingebruikneming van een nieuw of gerestaureerd orgel. De COZ heeft een brochure beschikbaar, als een beknopte handleiding voor de kerkrentmeesters die verantwoordelijk zijn voor het beheer van de veelal vaak monumentale kerkorgels.

Plaatselijke geldwerving

AANVAL OP PORTEMONNEE GEMEENTELEDEN

De plaatselijke geldwerving voor de voortgang van de evangelieverkondiging in de eigen gemeente, heeft steeds veel aandacht van het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen gehad. Want reeds in "Het Orgaan" van januari 1921 schreef de secretaris, ds. mr. C.J. Bartels, over het erebaantje van de kerkvoogd van vroeger terwijl nu (1921) men zich geweldig moet inspannen om de benodigde gelden bijeen te krijgen. In die periode was het dat in de meeste gemeenten van de Nederlandse Hervormde Kerk de hoofdelijke omslag zijn intrede deed.

"Voor sommigen zal misschien iets verloren gaan van de aantrekkelijkheid van de betrekking van kerkvoogd, nu de kerk "geld gaat kosten" en de kerkvoogdij een aanval zal moeten doen op de portemonnee van de gemeenteleden. Voor de meeste kerkvoogden is thans een tijd gekomen van veel werk en grote zorgen. Dit alles kan alleen maar worden gedragen door mannen, die grote liefde voor de kerk hebben", aldus de toenmalige secretaris, de heer Bartels.

ZITPLAATSENGELD

Destijds waren er gemeenten waar de inkomsten van de kerkvoogdij uitsluitend of bijna geheel bestonden uit de opbrengst van het verhuren van zitplaatsen. "Om echter de inkomsten geheel te laten afhangen van de zitplaatsenverhuur, is altijd een beetje gevaarlijk", aldus een publicatie in "Het Orgaan" van november 1926. "Zolang er meer vraag naar zitplaatsen dan aanbod is en zolang de predikant "volk trekt", gaat alles goed. Maar het geval is bekend dat een gemeente haar kerkgebouw ging uitbreiden en dan opeens haar inkomsten met enkele duizenden guldens zag verminderen, omdat door de kerkverbouwing meer aanbod van zitplaatsen kwam dan er vraag naar was.

En wat kan een goed functionerende predikant, wanneer die naar elders vertrekt, zoal niet veroorzaken. Bij vacature daalt de zitplaatsenverhuur sterk. De mensen kijken eerst eens aan wat voor nieuwe predikant er komt, alvorens zij voor f 50,-- of f 100,- gaan inschrijven voor een zitplaats".

Hoewel het hoofdbestuur er niet voor pleitte alle zitplaatsen vrij te geven, gaf het desalniettemin het volgende advies aan de kerkvoogdijen: Voer een hoofdelijke omslag in, maar bepaal daarbij dat men wordt vrijgesteld van het bedrag dat gelijk is aan dat van het verschuldigde zitplaatsengeld. Is het zitplaatsengeld meer, dan betekende het niet dat men geld terug kreeg, maar men werd dan toch vrijgesteld van de betaling van een hoofdelijke omslag. Zou het zitplaatsengeld minder bedragen dan de aanslag van de hoofdelijke omslag, dan betaalde men het verschil bij. Huurde men geen plaats, dan werd verzocht het aandeel in de hoofdelijke omslag te betalen.

RELATIE BELASTINGEN EN LEVEND GELD

Volgens een publicatie in het Handelsblad van 21 december 1929, heeft over de

periode 1925-1927 de Nederlandse bevolking gemiddeld per hoofd per jaar aan directe en indirecte rijks-, provinciale en gemeentebelastingen *f* 106,21 betaald. “Dat is dus het levend geld dat de Nederlander gemiddeld voor de bekostiging van het openbare leven heeft opgebracht. Wat daarnaast het kerkelijk leven van de Nederlandse Hervormde Kerk van haar leden vraagt, is zeer moeilijk te becijferen. Immers tot het kerkelijk leven moet veel meer dan de kerkelijke belasting alleen gerekend worden. Dit moet vermeerderd worden met opbrengst van collecten, giften, de kerkelijke armenzorg, zending e.d., dat nodig was voor alle takken van het gemeentelijk kerkelijk leven. Gesteld dat een totaalbedrag te becijferen is, dan vermoeden wij dat zij in totaal in het niet zou zinken bij de *f* 106,— die men aan de belastingdienst betalen moet”, aldus deze publicatie over de hoogte van het levend geld.

DE BASIS VAN DE HOOFDELIJKE OMSLAG

Zonder geld kan men niet leven. Zij die enigermate op de hoogte zijn in de kerkvoogdijwereld, zullen weten hoeveel moeite het vaak kost om de noodzakelijk te betalen uitgaven in een bepaald jaar door de inkomsten te dekken. “De inkomsten dienen door de gemeenten op basis van vrijwilligheid te worden bijeen gebracht”, zo begint een publicatie in “Het Maandblad” van februari 1937.

“Mocht het op basis van vrijwilligheid niet lukken, dan moet de kerkvoogdij tenslotte haar toevlucht nemen tot een gedwongen hoofdelijke omslag. De basis voor de hoofdelijke omslag is in het algemeen het inkomen van de belastingplichtige”.

In antwoord op de vraag of het inkomen een zuivere maatstaf vormt voor het heffen van een hoofdelijke omslag, wordt gesteld dat dit slechts ten dele het geval is. “Het is immers mogelijk dat iemand door allerlei omstandigheden, in een bepaald jaar geen inkomen heeft, maar toch een groot vermogen bezit. Men zou dan geen aanslag krijgen, terwijl een medewerker van hem, die wel inkomen heeft, wel een aanslag krijgt opgelegd. Daarin schuilt een onbillijkheid, hetgeen voor het dagelijks bestuur van de Vereniging enkele jaren geleden aanleiding is geweest de Minister van Financiën te verzoeken een wetswijziging te doen waardoor aan de kerkvoogdijen desgevraagd gegevens uit de kohieren van de vermogensbelasting verstrekt kunnen worden.

De Nederlandse Hervormde Kerk staat geheel anders tegenover de belastingheffing en eventuele verhoging van de belasting dan de publiekrechtelijke organen als de staat, de provincie of de gemeente. Men is aan de Nederlandse Hervormde Kerk niet tegen zijn wil in gebonden, zodat de kerkelijke overheid niet hetzelfde gezag tegenover haar leden heeft, als de staat kan doen gelden”, aldus deze publicatie.

HUURPRIJZEN VAN KERKZITPLAATSSEN

“Bij schrijven van 30 juli 1942 nr. 3370 van de secretaris-generaal van het Departement van Handel, Nijverheid en Scheepvaart, werden de bij de Vereniging van Kerkvoogdijen aangesloten kerkvoogdijen gemachtigd de huurprijzen van de kerkzitplaatsen zelfstandig vast te stellen”, zo luidt een bericht in “Het Maandblad” van maart 1944.

“Hoewel deze machtiging een redelijke verhoging van de huurprijzen van de kerkzitplaatsen niet uitsluit, zijn klachten binnengekomen, waaruit blijkt dat de huurprijzen van de kerkzitplaatsen zijn verviervoudigd.

Het is duidelijk dat deze prijsopdrijving ontoelaatbaar is en in strijd is met de bevoorrechte positie die de bij onze Vereniging aangesloten kerkvoogdijen ten aanzien van de kerkzitplaatsenhuur innemen.

Het stemt tot tevredenheid dat het hier genoemde geval niet een lid van onze Vereniging betreft, maar toch menen wij onze leden ernstig te moeten waarschuwen om niet tot een ontoelaatbare prijsopdrijving over te gaan. Wanneer men over onze leden klachten zou vernemen, dan zal de Gemachtigde voor de Prijzen intrekking van bovenbedoelde machtiging overwegen.

Uitdrukkelijk wordt derhalve aan elke kerkvoogdij in overweging gegeven om met deze waarschuwing ernstig rekening te houden”, aldus een publicatie van voorzitter (J.A. Bakker) en secretaris (mr. A. de Jong) van de Vereniging.

VRIJWILLIGE BIJDRAGEN OF HOOFDELIJKE OMSLAG

Tijdens de algemene vergadering van 29 en 30 juni 1949 hield dr. H. Berkhof een inleiding over de wijze waarop het geld van de kerk bijeen moet komen. Enkele van zijn stellingen:

- De kerk leeft van het evangelie, dat God in Zijn vrijwilligheid ons aanbiedt zonder prijs en zonder geld.
- Plaatsenverhuur, bazars, kerkbelasting inclusief deurwaarders, zijn het gevolg van het feit dat we de kerkleden niet meer als gelovigen op hun dankbaarheid aan Christus durven aan te spreken.
- Voorwaarden voor de doorvoering van het stelsel der vrijwilligheid zijn:
 - a. Kerkvoogden, kerkenraad en administratie moeten zelf de juiste visie hebben.
 - b. De gemeente moet grondig voorbereid worden.
 - c. De gemeente moet er bij voortduring aan herinnerd worden, door niet te verslappen.
 - d. Een goede kerkelijke administratie.
- Gevolgen: welwillender houding tegenover het “kerkengeld”, minder wrevel bij half- en buitenkerkelijken, sterker verantwoordelijkheidsbesef en groter trouw aan het zelf bepaalde bedrag. De stabiliteit van het budget van de kerkvoogdij behoeft er niet minder om te zijn, de offervaardigheid is eer groter.
- Dit alles is het gemakkelijkst in de kleinere gemeenten en gemeenten met betrekkelijk weinig papieren leden.
Andersoortige gemeenten vereisen, bij behoud van het principe, een genuanceerde behandeling”, aldus enkele stellingen van dr. Berkhof.

HOOFDGELD EN JAARLIJKE KERKELIJKE BIJDRAGE

In “Het Maandblad” van mei 1951 is een artikel opgenomen over een uniform grondtarief voor de heffing van hoofdelijke omslag resp. voor het bepalen van de vrijwillige bijdragen.

Inleiding over de plaatselijke geldwerving tijdens de algemene vergadering van 1960. Van links naar rechts de heren: J.E. van der Boon te Amsterdam en lid van het werkcmité, ds. H.J.F. Wesseldijk te 's-Gravenhage, secretaris voor de commissie voor de kerkbouwactie, ds. T.D. van Soest te Rotterdam-Charlois, secretaris van het werkcmité, A.W. Sabel te Zaandam, voorzitter van de commissie voor de kerkbouwactie, Th.A. van Hulst, te Emmeloord, lid van het werkcmité, prof. dr. ir. H.G. van Beusekom te 's-Gravenhage, voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen, dr. A.A. Koolhaas, preses van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk en J. van Schagen te Breda, secretaris van de Vereniging van Kerkvoogdijen.

“Een speciaal door het hoofdbestuur van de Vereniging ingestelde commissie, die opdracht kreeg studie te verrichten naar een uniform tarief, bracht haar rapport uit. Opgemerkt werd dat men in een 35-tal gemeenten tarieven had opgevraagd. Daarbij bleek dat in tal van gemeenten een uniform tarief wordt geheven naar het inkomen, maar zonder progressie. In enkele andere gemeenten wordt een progressie toegepast, die naar de mening van de commissie voor de kerk te zwaar is.

De commissie stelt voor een vast bedrag van alle leden te vragen, dat “hoofdgeld” wordt genoemd, waarvan de hoogte door de commissie op f 2,50 per jaar wordt gesteld. Ingeval van onvermogen, zou het hoofdgeld door de diaconie betaald kunnen worden.

Verder stelt de commissie voor een aftrek voor levensonderhoud te stellen op f 1.000,-- voor ongehuwden en f 1.500,-- voor gehuwden. Voorts stelt de commissie

*Minderbroederskerk van de
Protestantse gemeente te
Roermond.*

voor een kinderaftrek op te nemen en een progressie toe te passen bij de hogere inkomens.

Het hoofdbestuur behandelde het rapport van de commissie en besloot het rapport te publiceren, zodat kerkvoogdijen ervan gebruik kunnen maken”, aldus de publicatie.

HOE DOEN ANDERE KERKVOOGDIJEN HET?

In “De Kerkvoogdij” werden met een zekere regelmaat publicaties opgenomen over ideeën en activiteiten van kerkvoogdijen, waarmee ook andere kerkvoogdijen hun voordeel kunnen doen. Dat gebeurde in de jaren vijftig en zestig onder de rubriek “Hoe doen andere kerkvoogdijen het?” In het februarinummer van 1959 is een publicatie opgenomen over de plaatselijke geldwerving.

“Wij hoorden van kerkvoogdijen van kleinere gemeenten nogal eens de opmerking, dat het werken met folders eigenlijk alleen van belang is voor de grote gemeenten. In de kleinere plaatsen, zo redeneert men vaak, kent men de noden van de gemeente vol-

Gedachtenwisseling tijdens de algemene vergadering van 1971. Achter de bestuurstaafel van links naar rechts: prof. dr. ir. H.G. van Beusekom, ere-voorzitter, ds. W.H. den Ouden (inleider) en mr. J.W. Harbers, voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen.

doende en de kosten van het uitgeven van folders wegens niet op tegen het financiële resultaat van een dergelijke actie.

In het 3000 zielen tellende Hillegom heeft de kerkvoogdij bewezen hoe belangrijk het is ook in een kleinere gemeente een folder uit te geven. In verband met het beroep van een tweede predikant en de aankoop van de pastorie, stond deze kerkvoogdij voor de moeilijke opgave vanaf 1957 een mééropbrengst van f 10.000,-- uit de gemeente te moeten halen.

Aan de betalende lidmaten en doopleden (800) werd een folder verzonden. Van het daarbij gevoegde inschrijfbiljet kwamen er 400 terug, ingevuld volgens de richtlijnen (ter overweging). De andere 400 adressen kregen daarna een aanslag toegestuurd, waarvan er 150 schriftelijk reclameerden en 70 weigerden om te betalen. De reclamanten en de weigerachtigen zijn tenslotte persoonlijk bezocht met een veelvuldig en positief resultaat. De uitkomst is tenslotte geweest dat de vrijwillige bijdragen en de hoofdelijke omslag (= kerkelijke belasting) in 1957 f 13.000,-- meer opbracht dan in 1956, aldus de publicatie uit "De Kerkvoogdij" van 1959.

In de folder had de kerkvoogdij een aantal voorbeelden opgenomen, zoals:

- in 1939 kostte 1 liter melk 11 cent; nu 30 cent, een stijging van 172 pct.;
- in 1939 kostte een reep chocolade 5 cent, nu 20 cent, een stijging van 300 pct.
- in 1939 kostte een pakje sigaretten 25 cent, nu 90 cent, een stijging van 260 pct., maar de kerkvoogdij in onze gemeente ontving in 1939 f 20.439,57 en in 1956 f 28.942,42, een stijging van 42 pct.

De prijzen stegen. De inkomens van zo goed als alle gemeenteleden stegen ook (Rekent u zelf even uit hoeveel procent uw inkomen steeg?), maar de ontvangsten voor de kerkvoogdij stegen helaas niet in gelijke mate. Voor 1956 was er een tekort van f 345,60, maar voor 1957 zal dit tekort oplopen tot circa f 8.000,--, want:

- de generale synode besloot de minima van de predikantstraktementen te verhogen in verband met aanpassing aan een bescheiden verantwoord peil van levensonderhoud;
- de pensioenbijdragen van f 1.008,-- per jaar vanaf 1 januari 1957 ten laste van de kerkvoogdijen komt;
- de salarissen van overig kerkelijk personeel vanzelfsprekend in de loonronden hebben gedeeld;
- de kosten van onderhoud, licht, verwarming, gaan met sprongen omhoog;
- voor de predikant in wijkgemeente Noord moest dringend een nieuwe woonruimte worden gezorgd. Aan rente en aflossing kost dit jaarlijks circa f 2.000,--, aldus de kerkvoogden van Hillegom die niet bij de pakken gingen neerzitten, maar de handen uit de mouwen staken, met als resultaat dat, zoals vermeld, er over 1957 f 13.000,-- meer aan vrijwillige bijdragen en hoofdelijke omslag binnenkwam.

GELDWERVING VOOR KERKENWERK IN DE GEMEENTE

Onder deze titel hield ds. T.D. van Soest, lid van het hoofdbestuur van de Vereniging, een inleiding tijdens de algemene vergadering van 11 juni 1960.

“De Hervormde kerkbouwactie 1959 was een eenvoudige actie. Eenvoudig in die zin dat de actie voldeed aan oude bekende noodzakelijke voorwaarden voor het welslagen van elke actie”, aldus ds. Van Soest.

“De eerste voorwaarde voor het welslagen van elke actie is geloof in het succes ervan. Offerbereidheid kan alleen maar gevonden worden daar waar men overtuigd is van de noodzaak van het brengen van een offer. De kerkvoogden moeten de gemeenteleden op heldere en zakelijke wijze over de noodzakelijkheid van bepaalde welomschreven projecten voorlichten.

Naast een duidelijke uiteenzetting van de noodzaak van bepaalde projecten, zal de kerkvoogdij op heldere wijze de mogelijkheid tot financiering uiteen dienen te zetten. De kerkvoogdij toont dat men goed op de hoogte is van toekomstige ontwikkelingen, zowel op planologisch, sociologisch als kerkelijk terrein.

Een overzichtelijke kerkelijke administratie en een goede registratie van de gemeenteleden zijn hartader en achillespees van elke gemeente.

Door een goede samenwerking tussen de verschillende kerkelijke colleges is heel veel te bereiken. De gemeenteleden moeten worden voorgelicht en tot offervaardigheid gestimuleerd, maar ook en vooral allemaal worden ingeschakeld. De geldwerving voor het kerkenwerk in de gemeente mag een stijl tonen die de kerk waardig is en de opdracht van de kerk in de wereld steunt”, aldus ds. Van Soest in zijn stellingen voor de algemene vergadering van 11 juni 1960.

GOEDE FOLDERS GEVRAAGD

“Nadat het Centraal Bureau enige jaren geleden is begonnen met het verzamelen van door kerkvoogdijen uitgegeven folders, komen er doorlopend verzoeken van kerkvoogdijen binnen om een aantal folders ter inzage te mogen ontvangen”, zo begint een bericht in “De Kerkvoogdij” van oktober 1960.

“Dit is zeer verheugend want dat is ook de opzet geweest. Het komt nu zelfs voor dat niet direct aan alle verzoeken kan worden voldaan. Teneinde een zo groot mogelijk aantal portefeuilles te kunnen samenstellen, doen wij een beroep op alle kerkvoogdijen die goede folders ter beschikking hebben, daarvan enkele exemplaren aan het Centraal Bureau te sturen.

De kerkvoogdijen die op dit gebied een voorbeeld kunnen geven, doen met het beschikbaar stellen van hun folders zeer goed werk”, aldus deze oproep.

COMMISSIE WERVINGSPUBLICITEIT

In “De Kerkvoogdij” van april 1961 is een publicatie opgenomen van de hand van ds. T.D. van Soest over de wervingspubliciteit. “Het hoofdbestuur besloot om deze nieuwe afdeling klein op te zetten”, zo begint ds. Van Soest. “De Vereniging en haar leden zijn niet gediend met een kostbare overgeorganiseerde adviesinstantie. Geen topzwaar lichaam van lieden die denken de wijsheid in pacht te hebben en van de veronderstelling uitgaan, dat er geen letter in de kerk meer gedrukt kan worden en geen actie gevoerd zonder hun voorkennis.

Het hoofdbestuur heeft een commissie ingesteld, waarin naast een vertegenwoordiger van het hoofdbestuur, enige mensen zitten die elkaar in het kader van de Hervormde kerkbouwactie gevonden hebben.

De commissie gaat rustig aan het werk en wil proberen de opgedane ervaringen in landelijk verband nuttig te maken voor de geldwerving in de gemeenten. De leden hebben hiervan individueel of in groepsverband al bijzonder goede resultaten mogen zien. Het apparaat kan zo met het werk meegroeien en de kosten worden zo laag mogelijk gehouden.

Het Centraal Bureau ontving reeds enige aanvragen om advies. Daarom het verzoek of colleges van kerkvoogden, indien zij in de nabije toekomst adviezen wensen op het gebied van de geldwerving en de wervingspubliciteit, zij zich hiervoor willen opgeven bij het Centraal Bureau te Dordrecht. Het is voor de planning van de werkzaamheden van groot belang dat de commissie weet hoe groot de kring van geïnteresseerden is. Verder is het nodig dat wordt meegedeeld voor welk doel men advies wenst: actie verhoging vrijwillige bijdrage, sanering kerkelijke financiën, revisie kerkblad, éénmalige actie voor kerkbouw of restauratie, versterking van het Hervormd bewustzijn, enz.

Het hoofdbestuur is blij, dat het aan de kerkvoogdijen deze nieuwe service kan bieden. Het hoopt vele aanmeldingen binnen te krijgen en verwacht dat de commissie voor de geldwerving en de wervingspubliciteit veel goed werk zal kunnen doen in samenwerking met de kerkvoogden in de gemeente”, aldus ds. Van Soest.

Dr. W.H. den Ouden, secretaris van de Hervormde Commissie Geldwerving en voorzitter van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving tijdens de algemene vergadering van de Vereniging van Kerkvoogdijen in 1991.

EEN PRESIDENT-KERKVOOGD PROMOVEERT

Het komt niet vaak voor dat de voorzitter van een college van kerkvoogden aan een universiteit of hogeschool de doctorstitel behaalt. "Op 21 september 1961 promoveerde aan de Economische Hogeschool te Rotterdam dr. B. van der Land, president-kerkvoogd van de Hervormde gemeente te De Bilt, op een proefschrift getiteld: "Het financieringsgedrag der gemeenten", aldus een publicatie in "De Kerkvoogdij" van december 1961 van de hand van professor Van Beusekom.

"Aan zijn studie had de heer Van der Land de volgende stelling toegevoegd, die over het financieel beleid van de kerkvoogdijen handelt. *De ter uitvoering van artikel XXII van de kerkorde der Nederlandse Hervormde Kerk vastgestelde ordinantie 16, belast het col-*

Ds. J.A.G. van Zanten, de initiatiefnemer van de actie "Trouw moet blijken" in 1972 die later de Interkerkelijke Actie Geldwerving is geworden met de naam "Kerkbalans".

lege van kerkvoogden in artikel 1, 2e lid, terecht in de eerste plaats met het vaststellen van de stoffelijke behoeften en daarna met het vaststellen van het aandeel der leden in de geldelijke lasten. De gekozen volgorde betekent dat het college van kerkvoogden, gelovend in de Heer der Kerk en vertrouwend op het roepingsbesef van de gemeente, zijn taak op een volkomen verantwoorde wijze kan uitvoeren op basis van een niet sluitende begroting van uitgaven en inkomsten.

"Dr. Van der Land stelt hier terecht, dat voor de financiering van het werk van de kerk andere regels gelden dan de zuiver economische. Een zakelijk geleid bedrijf moet een sluitende begroting hebben. Aan de kerk mag deze eis niet worden gesteld.

Voor de kerk geldt als stelregel dat zij het werk moet doen, dat God van haar vraagt en dat de kerkvoogden daarvoor de gelden moeten uittrekken. Natuurlijk moet de kerkvoogdij daarvoor een begroting opmaken en daarop zo goed mogelijk de te verwachten inkomsten opvoeren. Indien deze echter ontoereikend blijken, dan mogen

Persconferentie Kerkbalans 1979 te Nijmegen. Van links naar rechts de heren drs. B.J. Weterman, ds. J.A. G. van Zanten, ds. J. Colijn en J. Vaatstra.

wij niet de uitgaven besnoeien totdat de rekening sluit, maar moeten wij de gemeente ingaan en deze wijzen op haar verantwoordelijkheid.

Dit alles betekent geen aansporing tot een roekeloos beleid. Dat bedoelt ook dr. Van der Land niet. Maar wel een aansporing om te leven uit het geloof. Geloof in de Heer der Kerk, die ons het werk aanwijst en die ook de harten bereid maakt om de kosten van dat werk en meer dan dat te dragen”, aldus de voorzitter van de Vereniging, professor Van Beusekom.

FOLDERS VOOR DE KERKELIJKE BIJDRAGEN

Op 5 maart 1962 bracht de Vereniging de eerste folder voor de inning van de kerkelijke bijdragen uit. Alle leden van de Vereniging werd een proefexemplaar aangeboden en op 7 maart kwam de eerste bestelling binnen en wel van het college van kerkvoogden van de Hervormde gemeente te 's-Hertogenbosch.

“Daarna groeide het aantal bestellingen met de dag en hoewel het nog te vroeg is om te oordelen, menen wij toch wel te mogen verwachten, dat deze eerste producten in de smaak zijn gevallen. Dat geldt blijkbaar ook voor de modeltekst, want verschillende kerkvoogdijen verzochten ons namelijk de folder met tekst te leveren”, aldus de publicatie.

WIJ HEBBEN ELKAAR NODIGER DAN BROOD

Tijdens de algemene vergadering van 1970, die in het teken stond van het 50-jarig bestaan van de Vereniging, sprak de toenmalige preses van de generale synode van de

Nederlandse Hervormde Kerk, ds. J.A.G. van Zanten, de vergadering toe.

“Wat ik beluisterd heb in de jaarrede van de voorzitter, wijst er op, dat we er als synode van onze kerk op mogen rekenen, dat de Vereniging van Kerkvoogdijen, zoals ze dat steeds heeft gedaan, niet alleen de Nederlandse Hervormde Kerk een bijzonder warm hart toedraagt, maar dat de Vereniging en haar leden zich met de volle inzet van hun krachten zullen willen geven met name voor die financiële aspecten van het kerkelijk leven, die het mogelijk moeten maken, dat de geestelijke facetten van het werk zo duidelijk mogelijk in de huidige situatie in deze tijd uit de verf zullen kunnen komen.

Ik verheug mij er dan ook hartelijk over dat de voorzitter in zijn rede ook de kleine commissie gememoreerd heeft, waarin ik het genoegen heb, naast hem en nog iemand te zitten om bezig te zijn met de hele vraag van de plaatselijke geldwerving. In de zeventiger jaren hebben wij elkaar, uit welke hoek we ook komen, nodiger dan brood. We hebben elkaar als mensen die met het pastoraat, het diaconaat, het apostolaat bezig zijn én als mensen die met de financiën bezig zijn, nodiger dan brood”, aldus ds. Van Zanten tijdens de jubileumvergadering van de Vereniging op 13 juni 1970.

GELDWERVING IS ZAAK VAN HELE GEMEENTE

“Wij hopen van harte dat veel gemeenten op het appèl waarover in deze nota gesproken wordt, zullen inhaken. Het gaat hierbij om de financiën van de plaatselijke, eventueel regionale, gemeenten die er - dat is ons vorig najaar bij onze bezoeken aan de classicale vergaderingen opnieuw heel duidelijk gebleken - in vele gevallen niet best voorstaan”.

Dit zei ds. J.A.G. van Zanten uit Wassenaar, preses van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk en voorzitter van de Commissie Geldwerving, op 11 augustus 1971 tijdens een persconferentie in Den Haag bij de presentatie van de “Nota coördinatie van de geldwerving tot instandhouding van de Hervormde gemeenten”.

Het jaarlijks appèl in de gemeente voor de vrijwillige bijdrage zou ingeleid dienen te worden met de opstelling van een taakstellende begroting, die op duidelijke wijze aan de gemeente moet worden voorgelegd. De methodiek die de commissie voorstelt, vergt veel werk. Daarom wordt gesuggereerd dat per gemeente een vrijwillige-bijdragecommissie komt die de kerkvoogden assisteert bij de uitvoering van de geldwervende taak.

Het appèl is bedoeld als steun voor en stimulans aan de gemeenten waarvan er vele in grote financiële nood verkeren. Ds. Van Zanten gaf op de persconferentie van deze nood enkele duidelijke voorbeelden.

Ds. W.H. den Ouden te Schiebroek, secretaris van de Commissie Geldwerving, merkte nog op dat door de enorme migratie veel geld voor de kerk verloren gaat. Hij deelde tijdens de persconferentie desgevraagd mee dat de Hervormden dit jaar voor het werk in de gemeenten totaal f 110 miljoen bijeen brengen.

Het eerste gemeenschappelijke appèl kreeg als motto "Trouw moet blijken". De commissie haakte daarbij in op de gelijkkluidende titel van de door de Vereniging van Kerkvoogdijen uitgegeven folder voor de inning van de bijdragen van de gemeentelieden. Vanaf dat moment is de Vereniging nauw bij de plaatselijke geldwerving betrokken geraakt, waardoor het dienstbetoon aan de leden aanzienlijk kon worden uitgebreid.

Tijdens de algemene vergadering, die in dat jaar op 25 september werd gehouden, hield de secretaris van de Hervormde Commissie Geldwerving, ds. W.H. den Ouden, een inleiding over de plaatselijke geldwerving met als titel "Brenge-Halen".

SANERING VAN HET LEDENBESTAND

Op 27 november 1971 vond een bijeenkomst plaats met vertegenwoordigers van colleges van kerkvoogden van grote gemeenten en het hoofdbestuur. Daarbij werd gesproken over "de sanering van het ledenbestand". Een onderwerp dat toen al zeer actueel was. Dit onderwerp werd ingeleid door ds. Ph. A. Warners te Utrecht. Tijdens die bijeenkomst ging de toenmalige secretaris van het college van kerkvoogden van de Hervormde gemeente te Dordrecht, de heer A. Brasser, in op deze problematiek. Hij

Jongeren in de weer met ballonnen voor de actie Kerkbalans van de Hervormde gemeente te Vlaardingen.

deelde mee dat de voorzitter van het college van kerkvoogden der Hervormde gemeente te Dordrecht, de heer mr. G.J. van Oostveen, uitvoerig deze aangelegenheid behandelde in "Hervormd Dordrecht" met als titel "Wat moeten we er aan doen?". "Van de 13.500 gezinshoofden en zelfstandigen, die als Hervormd te boek staan trekken slechts 4.200 de consequentie dat zij de gemeente met een jaarlijkse bijdrage dienen te steunen", zo begint de heer Van Oostveen.

"Maar 69 pct. van de Hervormden laat absoluut verstek gaan en draagt niets bij. De resterende 31 pct. doet dit wel in die zin dat 18,5 pct. meer dan f 100,-- geeft; 42 pct. draagt bij in de grootte van f 25,-- tot f 100,--, terwijl 39,5 pct. zich tot bedragen van minder dan f 25,-- beperkt. Deze 18,5 pct. omvat 70 pct. van het totaal van de kerkelijke bijdragen; 42 pct. zorgt voor 25 pct. van het totaal, terwijl de 39,5 pct. voor de resterende 5 pct. zorgt.

Alleen al de administratie- en beheerskosten komen per lid op ongeveer f 25,-- per jaar. Aan de categorie die niets bijdraagt zal door middel van een brief gevraagd moeten worden de minimale kosten van f 25,-- per jaar te voldoen. Wil men dit niet, dan zal deze categorie buiten onze ledenadministratie worden geplaatst. Zij zullen een extra bijdrage verschuldigd zijn wanneer zij gebruik willen maken van bijzondere kerkelijke diensten (huwelijk, begrafenis e.d.), aldus de heer Van Oostveen die in Dordrecht "orde op zaken" ging stellen.

INTERKERKELIJKE FINANCIËLE ACTIE

"Het Hervormde financieel appèl "Trouw moet blijken" krijgt een interkerkelijk vervolg", zo begint een publicatie in "De Kerkvoogdij" van september 1972. Aan het volgende appèl dat van 15 tot 27 januari 1973 gehouden wordt, zal door minstens drie kerkgenootschappen - de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Rooms-Katholieke Kerk - worden deelgenomen.

"Uit steeds meer berichten blijkt van welk groot belang "Trouw moet blijken" 1972 voor de Hervormden was", aldus deze publicatie.

AFSCHEID VAN DS. J.A.G. VAN ZANTEN

Sinds het begin van de landelijke geldwervingsactie (1972), bestaat er een zeer nauwe samenwerking tussen de Commissie Geldwerving van de Nederlandse Hervormde Kerk en de Vereniging van Kerkvoogdijen. In 1972 werd het secretariaat van deze commissie op het Centraal Bureau in Dordrecht gevestigd en vanaf dat moment was er vrijwel dagelijks contact met voorzitter en secretaris van de Commissie Geldwerving en het Centraal Bureau van de Vereniging.

Het was in 1969 dat ds. J.A.G. van Zanten, toen assessor van het moderamen van de generale synode, waarvan hij in 1970 preses werd, het initiatief nam om tot een gecoördineerde geldwerving in de plaatselijke Hervormde gemeenten te komen. Dat leidde er toe dat er een Hervormde Commissie Geldwerving in het leven werd geroepen, waarvan ds. Van Zanten voorzitter werd.

Ds. H. J. J. Radstake, voorzitter van de Hervormde Commissie Geldwerving, spreekt de algemene vergadering van de Vereniging van Kerkvoogdijen in 1996 toe vanaf de kansel van de Oude Kerk van de Hervormde gemeente te Putten.

“Pastoraat en geldwerving behoren hand in hand te gaan, omdat geldwerving een geestelijke zaak is” is een van de bekende uitdrukkingen van ds. Van Zanten. In 1989 besloot ds. Van Zanten zich als lid en voorzitter van de Hervormde Commissie Geldwerving terug te trekken.

De gemeenten zijn ds. Van Zanten grote dank verschuldigd voor hetgeen hij gedurende twintig jaar voor onze kerk in het algemeen en onze gemeenten in het bijzonder heeft verricht. Dankzij zijn grote inzet hebben talrijke colleges van kerkvoogden kunnen profiteren van zijn adviezen en publicaties op het gebied van de plaatselijke geldwerving tot instandhouding van de Hervormde gemeenten.

Ds. Van Zanten werd opgevolgd door ds. H.J.J. Radstake, toen predikant van de Hervormde gemeente te Soest en sinds 10 september 1995 als predikant verbonden aan de Hervormde gemeente te Hillegersberg.

AFSCHEID DS. W.H. DEN OUDEN ALS VOORZITTER VAN DE INTERKERKELIJKE COMMISSIE GELDWERVING

De persconferentie van de actie Kerkbalans 92 was voor ds. W.H. den Ouden de laatste die hij in de hoedanigheid van voorzitter van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving mocht leiden.

Na afloop van deze persconferentie werd hij toegesproken door zijn opvolger, ds. H.A. van Til, predikant van de Hervormde gemeente te Rotterdam-Kralingen. Ds. Van Til, die in 1991 tot de Hervormde Commissie Geldwerving en tot de Interkerkelijke Commissie Geldwerving was toegetreden, overhandigde ds. Den Ouden een collage van het begrip Kerkbalans uit de betreffende pagina van de nieuwste editie van de Winkler Prins, die enkele maanden daarna zou uitkomen.

Vanaf af dat moment waren het de predikanten Van Til en Radstake die voor wat de plaatselijke geldwerving in de Hervormde gemeenten het boegbeeld vormden. Zij namen het werk van hun voorgangers over om met dezelfde inspiratie en bezieling bezig te zijn met de zaken van kerk en geldwerving, met het oog op de voortgang van de evangelieverkondiging in de eigen gemeente.

Ds. H.A. van Til, secretaris van de Hervormde Commissie Geldwerving en voorzitter van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving, sprak in 1997 eveneens in de Oude Kerk van de Hervormde gemeente te Putten de algemene vergadering toe.

MET KERKBALANS HET JAAR ROND

Kerkbalans is geen actie die zich tot de maand januari beperkt. De actie gaat eigenlijk het gehele jaar door. In september worden de eerste gesprekken gevoerd over de begroting voor het nieuwe jaar. De eerste contouren worden dan uitgezet en vergeleken met het beleidsplan van de gemeente. Wanneer in de loop van het najaar de begroting door de kerkenraad wordt vastgesteld, wordt er foldermateriaal voor de actie Kerkbalans besteld. Er wordt een planning gemaakt en vervolgens worden er contacten met de medewerkers gelegd. In november en december worden er publicaties gemaakt voor de kerkbladen.

Na de actie in januari, volgt het verwerken van de gegevens en het bedanken van de medewerkers en gemeenteleden. Zo rond 1 maart zijn de eerste resultaten bekend en worden die o.a. in het kerkblad vermeld. Verder is het een kwestie van er op toezien dat de toegezegde bedragen in de loop van het jaar binnen komen.

Maar er is ook de z.g. nazorg. Er zijn de diverse opmerkingen die de Kerkbalanslopers op hun looplijsten hebben vermeld. Dat zijn soms opmerkingen van pastorale en diaconale aard. Maar er is ook de groep die niets bijdraagt, of maar een schijntje geeft. Ook die vereist extra aandacht.

Met als motto "Kerkbalans het jaar rond" werd in 1995/1996 een artikelenserie in "De Kerkvoogdij" opgenomen om de colleges van kerkvoogden erop te attenderen dat de aandacht voor Kerkbalans niet tot januari beperkt blijft.

REGIONALE BEZOEKEN

Tot de activiteiten van de Hervormde Commissie Geldwerving worden ook de provinciale of regionale bijeenkomsten gerekend. In nauw overleg met de besturen van de provinciale afdelingen van de Vereniging van Kerkvoogdijen en de Provinciale Kerkvoogdijcommissies verlenen voorzitter en secretaris hun medewerking aan deze streksamenkomsten. Ds. H.J.J. Radstake en ds. H.A. van Til namen, nadat zij tot de Hervormde Commissie Geldwerving waren toegetreden, dit initiatief van hun voorgangers over en in 1991 werd met deze regionale aanpak begonnen. Na een korte inleiding door voorzitter en secretaris worden in goed samenspel met de aanwezigen de mogelijkheden van de plaatselijke geldwerving besproken.

Om op nog directere wijze via het ambt de aandacht voor de plaatselijke geldwerving te vragen, werd met ingang van 1997 begonnen met het bezoeken van de classicale vergaderingen.

LOSBLADIG WERKBOEK KERKBALANS

Er bleek vanuit de praktijk behoefte te bestaan om de beschikbare informatie en documentatie te bundelen in een werkboek, waarin ook model-brieven, perspublicaties en allerlei andere actuele informatie zijn opgenomen. Onder verantwoordelijkheid van de Hervormde Commissie Geldwerving, werd in 1997 door de Vereniging van Kerkvoogdijen een losbladig werkboek Kerkbalans uitgegeven. Ds. H.J.J. Radstake reikte tijdens de voorjaarsvergadering van de Hervormde synode het eerste exemplaar uit aan de preses. Tijdens de algemene vergadering van april 1997, die in de Oude

Na afloop van de Persconferentie van Kerkbalans 2003. Van links naar rechts: ds. H.J.J. Radstake, ds. A.W. van der Plas, preses van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, en mr. J.M.Chr. Klok, secretaris van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving.

kerk van de Hervormde gemeente te Putten werd gehouden, reikte ds. H.A. van Til een exemplaar van dit werk uit aan de voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen, de heer mr. J.A. van Riessen.

KERKBALANS JUBILEERT

Kerkbalans. Een naam die de afgelopen 25 jaar misschien wel enkele duizenden malen in “De Kerkvoogdij” genoemd is. De Nederlandse Hervormde Kerk nam daarvoor destijds het initiatief. Dat gebeurde in 1972 onder het motto “Trouw moet blijken”, waaraan 250 Hervormde gemeenten deelnamen, met als resultaat dat de gemiddelde stijging aan inkomsten van deze 250 gemeenten zo’n dertig procent bedroeg.

Het was ds. J.A.G. van Zanten, toenmalig preses van de generale synode der Nederlandse Hervormde Kerk, die het initiatief nam om een Hervormde Commissie geldwerving in te stellen. Van deze commissie, waarvan hij jarenlang voorzitter was, werd ds. W.H. den Ouden secretaris. Beide predikanten zijn inmiddels opgevolgd door ds. H.J.J. Radstake en ds. H.A. van Til.

De Hervormde gemeenten en de Nederlandse Hervormde Kerk in haar geheel mogen dankbaar zijn dat zij gedurende een reeks van jaren mochten profiteren van de inspanningen van deze predikanten, die dit werk, naast hun predikantschap, geheel belangeloos voor kerk en gemeenten verrichten.

VOOR HET LAATST NAAR DE SYNODE

Sinds de Hervormde Commissie Geldwerving bestaat, brengt zij jaarlijks verslag uit aan de generale synode. De ene keer rapporteert de secretaris, ds. H.A. van Til en de andere keer gebeurt dit door de voorzitter, ds. H.J.J. Radstake.

“Voor de tiende maal heeft u collega Van Til en mij uitgenodigd om in uw voorjaarsvergadering verslag uit te brengen van de resultaten van de actie Kerkbalans. Wij stellen dat zeer op prijs en zullen in de toekomst deze jaarlijkse ontmoeting missen”, zo begon ds. Radstake zijn mededelingen in de voorjaarsvergadering van de generale synode van maart 1999.

“Het laat zich aanzien dat wij voor het laatst in uw midden aanwezig zijn. Ook de Hervormde Commissie Geldwerving houdt op te bestaan. In haar plaats komt een sectie geldwerving van de commissie beheerszaken van de Generale Raad voor Facilitaire Zaken. De taakomschrijving en de samenstelling van de sectie is nog niet bekend. Wij wachten af en hopen dat daarover de komende maanden meer duidelijkheid komt. Zolang die duidelijkheid er niet is, zetten wij onze Hervormde werkzaamheden voort”, aldus ds. Radstake.

SYMPOSIUM JEUGD EN KERKBALANS

In 2001 werd ds. Van Til als voorzitter van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving opgevolgd door de heer D.G. Bijl uit Haastrecht, die al een aantal jaren deel uit maakte van de Hervormde Commissie Geldwerving. Tijdens de actieperiode van Kerkbalans werd op 16 januari 2003 een minisymposium gehouden onder de titel “De jeugd heeft de toekomst! En Kerkbalans?” Op dit symposium, dat georganiseerd was onder auspiciën van de heer Bijl, waren sprekers uit allerlei richtingen uitgenodigd die, zich bogen over vragen als: kerkelijke communicatie, omroepwereld, politiek, bedrijfsleven, marketing, communicatie.

De rode draad door de verhalen heen was: neem bij Kerkbalans jongeren niet als doelgroep bij wie je geld voor de kerkelijke gemeente wilt werven. Maar zorg er vooral wel voor dat je als kerkelijke gemeente bij jongeren een plek verovert.

Op dit symposium waren ook kerkelijke bestuurders aanwezig, zoals ds. A.W. van der Plas, preses van het triomoderamen van de Samen-op-Weg-kerken, en monseigneur E. de Jong, hulpbisschop jeugd en jongeren van de Rooms-Katholieke Kerk.

Mede naar aanleiding van dit symposium wordt vervolgens onder leiding van de heer D.G. Bijl, door de Interkerkelijke Commissie Geldwerving veel onderzoek verricht om te komen tot een betere vorm van communicatie tussen de parochies en gemeenten en de betreffende doelgroep.

ZIJN KERKEN INTERESSANT VOOR SPONSORS?

In toenemende mate maken instellingen, die niet in staat zijn voldoende inkomsten uit eigen activiteiten te verkrijgen, gebruik van de mogelijkheden van sponsoring. Sponsoring is geen vorm van subsidieverstreking. Bij sponsoring gaan de instelling die een sponsorbijdrage ontvangt en de sponsor op voet van gelijkheid met elkaar om. Als instelling biedt men de sponsor een product of dienst aan, die het belang van de sponsor dient en waarvoor de sponsor bereid is te betalen.

Maar hoe is het met de kerken gesteld? Maken ook zij gebruik van deze nog niet bij iedereen bekende vorm van geldwerving? In zijn derde uitgave van "Geven in Nederland" die in het voorjaar van 2001 verscheen, geeft prof. dr. Th.N.M. Schuyt inzicht in de huidige situatie. Zijn conclusie is dat de kerken hierin nu een zeer bescheiden plaats innemen. De Interkerkelijke Commissie Geldwerving doet er verstandig aan studie te maken naar de mogelijkheden, dat bedrijven meer geïnteresseerd worden voor kerkelijke projecten, zo adviseerde professor Schuyt tijdens een bijeenkomst met de Interkerkelijke Commissie Geldwerving.

VAN COMMISSIE NAAR RAAD

Vanaf 1971 is de Commissie Geldwerving, destijds ingesteld door het Moderamen van de generale synode van de Nederlandse Hervormde Kerk, actief om de plaatselijke colleges van kerkvoogden bij te staan bij de zaken van de plaatselijke geldwerving voor de instandhouding van het plaatselijk kerkenwerk. In verband met Samen-op-Weg werd in 2000 de Commissie Geldwerving gewijzigd in een Sectie Geldwerving, die uit Hervormde en Gereformeerde vertegenwoordigers bestaat. De sectie viel, via de Commissie Beheerszaken, onder verantwoordelijkheid van de Generale Raad voor Facilitaire Zaken die in 1999, als gevolg van de fusie van de Dienstenorganisatie was ingesteld.

De heer D.G. Bijl, voorzitter van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving en lid van de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving, zoals de Hervormde Commissie Geldwerving sinds oktober 2003 wordt genoemd, in gesprek op één van de vele voorlichtingsavonden over de plaatselijke geldwerving.

Voordat de persconferentie op 7 januari 2004 begon. Van links naar rechts de heren D.G. Bijl, voorzitter van de Interkerkelijke Commissie Geldwerving, mr. J.M. Chr. Klok, voorzitter van het Economencollege van de Rooms-Katholieke kerkgemeenschap, mgr. dr. J.A.O.L. Vercammen, Aartsbisschop van de Oud-Katholieke Kerk van Nederland, en ds. H.J.J. Radstake, voorzitter van de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving van de (toen nog zo genoemde) SoW-Kerken.

Omdat in 2002 de Dienstenorganisatie sterk is gereorganiseerd, had de Sectie Geldwerving geen positie meer binnen de structuur van de Samen-op-Weg-kerken. Gesprekken met het Moderamen van de triosynode en met de algemeen directeur van de Dienstenorganisatie, leidden ertoe dat met ingang van 23 oktober 2003 de Sectie Geldwerving is opgegaan in de "Raad voor de Plaatselijke Geldwerving" (RPG). Volgens zijn statuten stelt de RPG zich ten doel: *het bevorderen en stimuleren van de geldwerving ten behoeve van het kerkenwerk in de plaatselijke gemeenten waarvoor zowel aan de kerkenraad als aan het college van kerkrentmeesters ingevolge ordinantie 11 van de kerkorde van de Protestantse Kerk in Nederland taken zijn toebedeeld.* De werkwijze van de RPG is geheel identiek aan die van de vroegere Commissie/Sectie Geldwerving. Het eerste kerkelijk orgaan dat voor de plaatselijke geldwerving gebruik maakte van de diensten van de RPG, was het Regionaal Dienstencentrum van Gelderland dat een drietal voorlichtingsbijeenkomsten belegde. De eerste bijeenkomst was op 6 november 2003 te Beekbergen, waar de heren D.G. Bijl en ds. H.J.J. Radstake een inleiding hielden die door een discussie werd gevolgd.

WEBSITE KERKBALANS

Sinds enkele jaren is er de website Kerkbalans www.kerkbalans.nl. De gehele ontstaansgeschiedenis van de actie Kerkbalans is daarop vermeld. Alle gewenste informatie over o.a. financiële gegevens, gemiddelde bijdragen, bijdragen ontwikkelingen, enz. kan men daar op terug vinden. Er wordt veelvuldig gebruik gemaakt, met name

tijdens de actieperiode van Kerkbalans (januari) om uiteenlopende vragen te stellen op het gebied van de plaatselijke geldwerving en alles wat daarmee te maken heeft.

PARTICIPERENDE KERKEN

Na de kerkvereniging per 1 mei 2004 van de Nederlandse Hervormde Kerk, de Gereformeerde Kerken in Nederland en de Evangelisch-Lutherse Kerk in het Koninkrijk der Nederlanden in de Protestantse Kerk in Nederland, participeren jaarlijks aan de actie Kerkbalans: de Rooms-Katholieke Kerk, de Oud-Katholieke Kerk, de Algemene Doopsgezinde Sociëteit en de Remonstrantse gemeenten.

PROFESSIONALISERING PLAATSELIJKE GELDWERVING

Sinds maart 1962, maar vooral na de actie Kerkbalans (1974), is de Vereniging van Kerkvoogdijen nauw betrokken bij de activiteiten om onze plaatselijke colleges van kerkvoogden van foldermateriaal te voorzien dat is afgestemd op de geldwerving in de plaatselijke gemeenten. Dankzij de activiteiten van achtereenvolgens de Hervormde Commissie Geldwerving, de Sectie Geldwerving van de Samen-op-Weg-Kerken en de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving van de Protestantse Kerk in Nederland, kon er door onze Vereniging veel ondersteuning worden gegeven aan het werk ten behoeve van de plaatselijke geldwerving. Het daarvoor aangereikte informatie- en wervingsmateriaal vormde daarbij een belangrijk hulpmiddel.

Maar tijden veranderen. Plaatselijke gemeenten worden in toenemende mate met ledenverlies geconfronteerd en sinds vele jaren wordt er geconstateerd dat minder mensen méér geven. Onze Vereniging, die zowel in de Raad voor de Plaatselijke Geldwerving als in de Interkerkelijke Commissie Geldwerving vertegenwoordigd is, juicht het van harte toe dat de Interkerkelijke Commissie Geldwerving in 2003 het initiatief nam onderzoek te doen naar een meer geprofessionaliseerde opzet van de geldwerving op plaatselijk vlak. De organisatoren van de actie Kerkbalans proberen de vinger aan de pols te houden om daardoor de plaatselijke geldwerfers de komende jaren nog beter van dienst te kunnen zijn.

De banier van de actie Kerkbalans die tijdens de actieperiode aangebracht is in het gebouw van het Aartsbisdom Utrecht waar de Interkerkelijke Commissie Geldwerving meestal eenmaal per maand ter vergadering bijeen komt.

Onze Vereniging heeft gedurende een periode van 42 jaar foldermateriaal beschikbaar gesteld aan de colleges van kerkvoogden voor de jaarlijkse vrijwillige bijdrage. Ook in de toekomst hoopt zij, als belangenbehartigster van de plaatselijke gemeenten van de Protestantse Kerk in Nederland, de colleges van kerkrentmeesters te voorzien van foldermateriaal dat is afgestemd op de behoeften van deze tijd.

Relatie met overheid en samenleving

De Vereniging van Kerkvoogdijen heeft tijdens haar bestaan nadrukkelijk positie gekozen in de Nederlandse samenleving. Dat gebeurde uiteraard ook in de dramatische jaren van de Tweede Wereldoorlog en bij andere rampen die ons land troffen, zoals de watersnoodramp in 1953.

In dit hoofdstuk wordt stil gestaan bij de veranderde verhouding tussen kerk en staat, die zich met name onder de kabinetten van Paars 1 en 2 (1994 – 2002) hebben gemanifesteerd, en bij de statistieken van (on)kerkelijkheid.

DE OVERHEID IS ONZE TEGENSTANDER!

Tijdens de algemene vergadering van de Vereniging die op 18 april 1998 in de (toen nog geheten) “Blijde Werelt” te Lunteren werd gehouden, stond het onderwerp “Overheid en Kerk – een veranderende relatie?” centraal. Over dit thema hield de burgemeester van ’s-Gravenhage, de heer drs. W.J. Deetman, een inleiding, die werd gevolgd door enkele korte uiteenzettingen van de heren mr. J.M.Chr. Klok, prof. dr. M.P. van Overbeeke RA en J. van Vliet. Dat betrof actuele zaken waarmee kerkvoogden dagelijks te maken hebben, zoals:

- het monumentenbeleid (met name de subsidieregeling);
- de wet onroerende zaakbelasting;
- het verstrekken van gegevens aan de fiscus;
- de vrijwilligersregeling;
- milieuwetgeving;
- drank- en horecawet; en
- ARBO-wetgeving.

Onder leiding van de heer drs. G. van Soest werd een forumdiscussie over deze onderwerpen gehouden. De heer Klok hield zijn deelinleiding met als onderwerp “De overheid is onze tegenstander”. De heer Klok, die voorzitter is van het Economencollege van de Rooms-Katholieke Kerkgemeenschap in Nederland en eveneens voorzitter is van de Commissie Kerkelijke Gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken (CIO-K), stelde het volgende.

“De kerken hebben in het publieke domein hun bijzondere en vooraanstaande positie verloren. De vanzelfsprekendheid dat kerken, kerkelijke gezagsdragers en kerkleden belangrijke maatschappelijke en publieke rollen vervullen, is voorbij. Waar zijn de kerken als zodanig politiek aanwezig? Zijn zij niet teveel naar binnen gericht? Hoeveel menskracht, energie, financiën, worden b.v. geïnvesteerd in het Samen-op-Weg-proces? Hoe verhoudt zich dat tot de eigenlijke opdracht van de kerk? De kerken worden door de overheid gezien als gewone organisaties, zoals er zovelen zijn in ons land. Ons gewicht en ons belang wordt politiek gewogen en gemeten aan het potentieel van stemmen.

Kerken zijn volgens velen teruggedrongen naar de marge van onze samenleving.

Lambertuskerk van de Hervormde gemeente te Buren.

Alleen bij calamiteiten wordt aan de kerken een functie toebedeeld. Moeten wij hiermee leren leven? Mijn antwoord is neen!

Wij, de kerken, moeten leren voor onze positie te strijden, tenminste wanneer wij vinden dat wij iets te betekenen hebben. Als wij door de overheid als een gewone organisatie worden gezien, dan zullen wij als zodanig moeten optreden. Onze eigen verantwoordelijkheid nemen. Wij hebben immers van de overheid niet veel te verwachten. Dit vereist een verandering van mentaliteit. De overheid is van medestander, tegenstander geworden. Kunnen en durven wij deze verandering aan?”, aldus de heer Klok.

Een krasse maar duidelijke uitspraak van de heer Klok, die duidelijk aangeeft waar de schoen wringt. De overheid heeft de kerken de rug toegekeerd.

1940: OORLOG

Zo'n vijfenzestig jaar geleden waren de verhoudingen toch anders. Met het opschrift

“1940: Oorlog” begint het juninummer van “Het Maandblad” van 1940, dat refereert aan de oorlog waarmee Nederland in de voorafgaande maand zeer tragisch werd geconfronteerd. “De eenheid van de kerk staat thans voorop. Men steune thans de arbeid van de synode en van de synodale commissie bij alles wat zij onder de huidige omstandigheden voor de kerk meent te moeten doen.

Denk in de eerste plaats in elke gemeente aan de noodcollecte. Kerkvoogdijen, die niet direct door de oorlogsramp getroffen zijn, behoren thans, zelfs van hun karige kasmiddelen, een behoorlijke bijdrage voor dat doel af te zonderen en op te sturen aan het adres, dat de secretaris van de synodale commissie voor dat doel heeft aangewezen.

Dat moet nu. De eenheid van de kerk en de nood van de kerk verlangen dat thans van u allen. Denk aan Rotterdam, aan Middelburg, aan Wageningen, aan Rhenen. De offers voor die plaatsen zijn de offers ter wille van het gehele land en van de gehele kerk. De eenheid van de kerk wacht thans op het bewijs van uw liefde”, aldus deze publicatie.

BEVRIJDINGSGEDACHTEN

In september 1945 verscheen “Het Maandblad” weer, nadat het als gevolg van papierschaarste e.d. een jaar niet was uitgekomen. Verenigingsvoorzitter Bakker meldt in zijn openingsartikel dat “we eindelijk weer in staat gesteld zijn om ons maandblad, de spreekbuis van onze vereniging, te doen verschijnen”.

“De Nederlandse Hervormde Kerk heeft onder zware geestelijke druk gestaan en er zijn in haar midden ook slachtoffers gevallen, waaronder ook eminente en onvergetelijke predikanten, maar de Kerk zelf is niet bezweken.

De oorlogsgevolgen zijn ook ons hoofdbestuur niet voorbij gegaan. Enkel van hun hebben honger geleden. Anderen werden dakloos en moesten door vrienden worden geholpen.

Wij kunnen op dit moment moeilijk de lijn zien waarlangs de kerkvoogdenarbeid zal lopen als de regeling van bestuur en beheer is gerealiseerd, en tegelijkertijd een nieuwe kerkorde voor de kerk in werking zal zijn getreden.

Naast de urgente dagelijkse vraagstukken die direct de Vereniging raken, staat het grote plan tot reorganisatie van de Vereniging te komen. De leden zullen hierover zo spoedig mogelijk een voorstel tegemoet zien.

Er is werk genoeg aan de winkel. Mogen de eenheid en het onderling vertrouwen onder ons bestendig blijven, ook in de komende periode waarin wij weer openlijk uit de Nederlandse vrijheidsgedachte kunnen leven”, zo besloot de heer Bakker zijn openingscolumn in “Het Maandblad” van september 1945.

TROONSWISSELING

“Het Maandblad” van september 1948 begint met de volgende mededeling. “Nu koningin Wilhelmina, thans prinses der Nederlanden, ten behoeve van haar dochter Juliana, afstand gedaan heeft van de troon, wil ook de Vereniging van Kerkvoogdijen

Illustratie uit "Het Maandblad" van 1949 afgedrukt bij een artikel waarin werd meegedeeld dat het verstrekken van inlichtingen uit de bevolkingsregisters aan de kerkgenootschappen, waarvoor sinds 6 februari 1943 fl. 0,50 per inlichting betaald moest worden, in het vervolg gratis is.

dankbaar de in vele opzichten voorspoedige en gezegende jaren die de regering van koningin Wilhelmina hebben gekenmerkt, gedenken.

En niet alleen de voorspoedige jaren, ook de rampjaren 1940-1945, waarin de nu afgetreden vorstin zulk een fiere houding aannam, worden door de Vereniging van Kerkvoogdijen herdacht.

Wij zijn dankbaar voor hetgeen koningin Wilhelmina voor land, volk en kerk gedurende haar 50-jarig bewind gedaan heeft. Koningin Wilhelmina heeft tijdens haar regering bij alles wat van haar uitging, rekening gehouden met het gebod des Heren en wij brengen haar ook daarvoor eerbiedig hulde.

Het is de vurige wens van de Vereniging van Kerkvoogdijen dat God haar een gezegende levensavond moge geven en dat de zegen des Heren ook moge rusten op de jonge koningin Juliana, zowel op haar persoonlijk leven als op haar regeringsdaden. Leve koningin Juliana!", aldus de publicatie van het hoofdbestuur.

DE VOLKSTELLING 1947

"Het Maandblad" van oktober 1949 begint met een artikel over de volkstelling die in 1947 gehouden werd. De cijfers van 1947 worden vergeleken met die van de volk-

stelling uit 1930. Daaruit blijkt onder meer dat de totale bevolking in zeventien jaar is toegenomen van 7,9 naar 9,6 miljoen inwoners, ofwel met ruim 21 pct.

Van de 9,6 miljoen inwoners behoorden 3,7 miljoen tot de Rooms-Katholieke Kerk, bijna 3 miljoen tot de Nederlandse Hervormde Kerk, ruim 750.000 tot de Gereformeerde Kerken in Nederland. Het aantal inwoners dat als kerkelijke gezindte “geen” had ingevuld steeg van 1,1 naar 1,6 miljoen, ofwel met ruim 45 pct. In 1947 behoorde 83 pct. van de Nederlandse bevolking tot een kerkelijke gezindte.

De ontwikkeling van de omvang van de kerkelijke gezindten onderling verschildte enorm. De Rooms-Katholieke Kerk steeg van 2,9 miljoen naar 3,7 miljoen leden, ofwel een stijging van circa 28 pct.; de Nederlandse Hervormde Kerk steeg van 2,7 naar 2,9 miljoen leden, ofwel met bijna 8 pct.; de Gereformeerde Kerken in Nederland stegen met 120.000 leden, hetgeen neerkomt op bijna 20 pct.

Geconstateerd wordt dat “de Nederlandse Hervormde Kerk haar uiterste aandacht moet wijden aan de geestelijke bearbeiding van de onkerkelijken en dat zij zich daarvoor grote geldelijke offers moet durven getroosten. Het wil ook zeggen dat de kerkvoogdijen, voorzover het op hun weg ligt, moeten meewerken aan de oplossing van het probleem van de onkerkelijkheid, want de onkerkelijken betalen geen vrijwillige bijdragen, zitplaatsengeld of hoofdelijke omslag en zij brengen hun offer niet in de collecten.

Met het oog op haar geestelijke en stoffelijke ontwikkeling zal de Nederlandse Hervormde Kerk in de komende jaren zich tweemaal moeten stellen tegen de groeiende stroom van de onkerkelijkheid”, aldus deze publicatie.

DE WATERSNOODRAMP VAN 1953

Het februarinummer van “Het Maandblad” begint met het betuigen van deelneming aan de slachtoffers van de watersnoodramp van 1 februari 1953.

“Ons volk is door de ramp, die tengevolge van storm en overstromingen op 1 februari jl. over belangrijke gebieden van ons land kwam, opnieuw zwaar getroffen. De ramp plaatst de kerk met haar daartoe bestemde raden en commissies, en ook onze Vereniging voor zware taken. Taken, die in normale omstandigheden niet bekend zijn.

De Vereniging van Kerkvoogdijen wil, voorzover dat in haar vermogen is, alle hulp bieden die zij kan, en zij zal, zodra een overzicht over de toestand is verkregen, zich daarover ernstig beraden”, zo lezen we in deze publicatie, die ondertekend is door voorzitter en secretaris van de Vereniging.

Uit een overzicht per 1 maart 1953, blijkt dat 56 Hervormde gemeenten watersnoodschade hebben geleden.

De voorzitter van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, prof. mr. I.A. Diepenhorst (links) en mr. F.H.M. van Spaendonck, de secretaris (rechts), die namens de kerken in 1981 de overeenkomst tekenden over de beëindiging van de verhouding Kerk en Staat.

KWART MILJARD VOOR KERKELIJKE PENSIOENEN

Minister Van der Stee van Financiën heeft namens de Staat der Nederlanden op 18 mei 1981 een overeenkomst getekend met een aantal kerkgenootschappen over de beëindiging van de financiële verhouding tussen de staat en de acht kerkgenootschappen.

Onder voorbehoud van goedkeuring bij de wet hield de overeenkomst onder meer in dat:

- de staat stelt f 250 miljoen, eventueel in tien jaarlijkse termijnen, betaalbaar en staakt vervolgens de uitbetaling van kleine rijkstraktementen en rijkspensioenen aan kerkelijke voorgangers, alsmede zijn bijdrage in de kerkelijke bestuurskosten, die voor 1981 samen op f 4,3 miljoen zijn begroot;
- dit kwart miljard wordt overgemaakt aan een stichting, te vormen door de acht rechthebbende kerken, en zal gebruikt worden voor de versteviging van de kapitaaldekking der predikants- en priesterspansioenen;
- deze stichting zal openstaan voor kerken, die na 1815 uit de toen bestaande kerken zijn voortgekomen. De stichting zal het afkoopbedrag verder verdelen over de kerkgenootschappen; en

Een paneldiscussie o.l.v. prof. drs. A. Dek RA tijdens de algemene vergadering in 1996 onder de titel "Een opdringerige overheid" die, in het kader van ingewikkelde regelgeving, het de kerkgenootschappen moeilijk maakt. Van links naar rechts: mevr. mr. L.M. Vroom-De Geus, prof. drs. A. Dek RA en drs. G. van Soest.

— de portvrijdom, die genoten wordt voor correspondentie tussen kerkelijke colleges, loopt nog ruim tien jaar door, maar zal dan ook verdwijnen.

DE ZILVEREN KOORDE ONTKNOOPT

De afkoop, zoals die in 1981 plaats vond, was het einde van de verhouding "Kerk en Staat" waarover veel is gepubliceerd. De verhouding "Kerk en Staat" gaat in feite terug naar de tijd toen de overheid zich ging bemoeien met de financiering van de predikantstraktementen. Dr. W.H. den Ouden uit Rotterdam, die in 1994 gepromoveerd is met zijn dissertatie "Kerk onder Patriottenbewind, kerkelijke financiën onder de Bataafse Republiek", beschrijft in zijn boek "De ontknoping van de zilveren koorde", waarvan op 21 januari 2004 de presentatie plaats vond, de regeling voor de overheidsfinanciering van de predikantstraktementen.

De studie begint met het jaar 1801 en beschrijft hoe de nu nationale overheid, die de kerk beschouwt als een steunpilaar van maatschappelijk geluk en hoedster van normen en waarden, een hernieuwde financiële relatie (de zilveren koorde) met haar aangaat. Verder beschrijft dr. Den Ouden de ontwikkelingen die geleid hebben tot de ontknoping van deze koorde.

In 1806 werd een enquête gehouden onder alle 1595 Hervormde predikanten waar-

De algemene vergadering van 1998 stond in het teken van de verhouding Overheid en kerk. Een overheid die de kerken in het geheel niet meer ziet staan. Vandaar de titel van de inleiding: Overheid en Kerk – een veranderende relatie? Van links naar rechts de heren J. van Vliet, 2e secretaris van de Vereniging, drs. W.J. Deetman, burgemeester van 's-Gravenhage die op deze bijeenkomst een inleiding hield, drs. G. van Soest, voorzitter van het forum, mr. J.M. Chr. Klok, voorzitter van de Commissie Kerkelijke Gebouwen van het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken, en prof.dr. M.P. van Overbeeke RA, 1e onder-voorzitter van de Vereniging.

bij informatie werd gevraagd naar hun inkomsten en de bronnen waaruit deze gefinancierd worden. Deze enquête is integraal in de publicatie van dr. Den Ouden opgenomen, zodat van een homogene beroepsgroep over het jaar 1806 niet alleen het exacte inkomen bekend is (vaak in natura), maar ook van de bronnen. Gegevens die ook voor economen interessant kunnen zijn.

In zijn dankwoord richtte de preses van de Hervormde synode, ds. A.W. van der Plas, zich na afloop van de uitreiking van het boek tot ds. Den Ouden en stelde dat de gang van zaken één ding wel duidelijk maakt, namelijk dat het nodig is om als kerk zich in te zetten voor de eigen financiering van de verkondiging van het evangelie in woorden en daden. Dat heeft te maken met de geestelijke betrokkenheid van de leden van de gemeente. De ontknoping van de zilveren koorde laat zien, dat we niet moeten steunen op een financiële bron bij de overheid. De inzet voor en het medeleven van de leden met het werk van de kerk, zullen ook in de toekomst beslissend zijn, aldus ds. Van der Plas.

Staatssecretaris, drs. A. Nuis, licht tijdens een bijeenkomst in 1995 in het kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Abcoude zijn monumentenbeleid toe.

1981: ONKERKELIJKHEID IN TIEN JAAR MET 3,5 PROCENT GEGROEID

Ongeveer 27 pct. van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder rekende zich in 1981 niet tot enige kerkelijke gezindte. Tot deze conclusie komt het Centraal Bureau voor de Statistiek uit een schatting van de omvang van de kerkelijke gezindten. In 1971 was dat percentage 23,5. De buitenkerkelijkheid is dus met drie en een half procent in tien jaar gestegen. Dat had niemand verwacht.

Bij de volkstelling in 1971 bleek de buitenkerkelijkheid een fikse sprong vooruit gemaakt te hebben. Was bij de volkstelling van 1947 zeventien van de bevolking buitenkerkelijk, bij de telling van 1960 was dat percentage 18,3. In de jaren zestig steeg de buitenkerkelijkheid sterk: met ruim vijf procent.

Tijdens de algemene vergadering van 28 april 2002 vroeg de voorzitter van de Vereniging, de heer drs. G. van Soest, opnieuw aandacht voor de relatie overheid en kerk, die steeds slechter wordt. Voorts stond hij stil bij de gevolgen die veel agrariërs, waaronder verschillende kerkvoogden, hadden ondervonden van de MKZ-crisis in 2001. Achter de bestuurstaafel van links naar rechts: mevr. A.G. Murk-Verheul, 2e onder-voorzitter, drs. G. van Soest, voorzitter, en G.L. Westerveld, penningmeester.

In "Secularisatie in Nederland 1966-1991", de titel van een studie van het Sociaal en Cultureel Planbureau, blijkt dat de verwachting is dat in het jaar 2020 ongeveer 75 pct. van de bevolking buitenkerkelijk zal zijn.

Naar verwachting is de verdeling dan als volgt: 15 pct. Rooms-Katholiek, 6 pct. Nederlands Hervormd, 3 pct. Gereformeerd en nog eens 3 pct. zal dan tot de overige gezindten behoren.

In het Statistisch Jaarboek van het Centraal Bureau voor de Statistiek van 2004 is een hoofdstuk over de bevolkingsstatistiek opgenomen. De daarin opgenomen gegevens over de bevolking hebben betrekking op alle personen die tot de Nederlandse bevolking behoren, d.w.z. de werkelijke bevolking zoals die in de persoonsregisters van de Nederlandse gemeenten is opgenomen.

Daaruit blijkt dan dat Nederland eind 2003 16,3 miljoen inwoners telde, waarvan circa 1,8 miljoen tot de Nederlandse Hervormde Kerk behoren, ofwel 11 pct.

Kerkgebouw van de Protestantse gemeente Boxtel met op de achtergrond de kerk van de Rooms-Katholieke parochie te Boxtel.

VOORZITTER VVK HET LAND IN

De voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen (VVK), de heer drs. G. van Soest, is de afgelopen tijd vaak gevraagd om inleidingen te houden voor de provinciale afdelingen van de Vereniging. Dat is erg belangrijk omdat hij daarmee in het contact met de plaatselijke colleges van kerkvoogden de Vereniging een plaats kan geven. Een plaats in een omgeving die zowel binnen als buiten de kerk aan het veranderen is. Dit laatste betreft dan met name de relatie met de overheid. Een overheid die de kerken de laatste jaren flink dwarsboomt.

Naast de inleidingen voor de provinciale afdelingen, heeft de heer Van Soest op 1 maart 2002 op het Provinciehuis te 's-Hertogenbosch een lezing verzorgd tijdens een

De voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen, de heer drs. G. van Soest, (midden) na afloop van zijn inleiding die hij op 1 maart 2002 op het Provinciehuis te 's-Hertogenbosch hield, in gesprek met o.a. de gedeputeerde van de provincie Noord-Brabant.

symposium van de Stichting Brabantbeeld.

Ook op de jaarvergadering van de afdeling Gelderland, die op 23 februari 2002 te Oosterbeek werd gehouden, hield de heer Van Soest een inleiding. Enkele dagen daarvoor, op 18 februari 2002, sprak hij in de rubriek 'Kerkvenster' van de lokale omroep van Ede een column uit onder de titel "Kerk en samenleving".

OVERHEID ZIET KERKEN NIET STAAN

De voorzitter van de Vereniging, de heer drs. G. van Soest, sprak tijdens de algemene vergadering op 28 april 2002 zijn jaarrede uit. In deze jaarrede, waarin verschillende zaken aan de orde kwamen, speelde hij in op het Internationaal jaar van Vrijwilligers. De kerken, die één van de grootste, zo niet dé grootste, vrijwilligersorganisatie vormen, worden door de overheid genegeerd als het gaat om zaken met betrekking tot de coördinatie van het vrijwilligerswerk.

"De overheid stelt de kerken steeds vaker gelijk aan gewone verenigingen. Het besef dat kerken uiterlijk weliswaar op verenigingen lijken, maar innerlijk daar volledig bovenuit stijgen, ebt zienderogen weg. Gaat het om de coördinatie van het vrijwilligerswerk, dan blijkt de overheid de kerkelijke vrijwilligers te vergeten. Zelfs nadat de kerken, ten onrechte, voor verenigingen worden aan gezien, laat de overheid na de kerken bij de afstemming van het vrijwilligerswerk te betrekken. Hier is duidelijk iets fundamenteels aan de hand, dat alle kerkgenootschappen in Nederland raakt. Er bestaat een platform dat er specifiek op gericht is zaken op het raakvlak van kerk en overheid te behandelen. Ik doel hier op het Interkerkelijk Contact in Overheidszaken

(CIO), waarin de Vereniging van Kerkvoogdijen vertegenwoordigd is. Het CIO zal deze kwestie van nu af aan regelmatig aan de orde stellen”, aldus de heer Van Soest in zijn jaarrede op de algemene vergadering van 2002.

DUURZAME ONTWRIJCHING

In zijn openingswoord tijdens dezelfde algemene vergadering vroeg de heer Van Soest bijzondere aandacht voor de MKZ die in dat jaar een grote invloed op het maatschappelijk leven heeft gehad.

“Veel kerkvoogden zijn traditioneel agrariër, hetzij in de tuinbouw, landbouw of veelteelt. Een groot deel van hen werd als gevolg van de MKZ-crisis persoonlijk getroffen in hun bestaan. Van de ene dag op de andere werd soms hun bedrijf, waarvoor zij zich met hart en ziel inzetten, geruïneerd. Hun toekomstplannen vielen in duigen. Zo stond MKZ gedurende enkele maanden in het middelpunt van de belangstelling. Maar later ebde de interesse voor de MKZ geleidelijk aan weg en werd weinig meer gesproken over zorg voor de getroffen agrariërs. Half juni 2001, toen de koeien in de met MKZ besmette gebieden weer buiten konden grazen, was MKZ vrijwel uit het dagelijkse nieuws verdwenen.

Maar MKZ had ook een andere zijde. De druk op de plattelandsbevolking is voor de kwaliteit van de samenleving in dit gebied een bijzondere stimulans geweest. Het onderlinge hulpbetoon bereikte grote hoogten in kwaliteit en kwantiteit. Hoe moeilijker de situatie werd, des te groter werd de samenhang, de betrokkenheid onder de getroffen en meeleven. Men hielp elkaar daadwerkelijk.

Als Vereniging van Kerkvoogdijen leven wij met de getroffen mee in die situaties dat bepaalde sectoren in ons maatschappelijk bestel ontwricht zijn geraakt. Voor de gebeurtenissen van dichtbij, maar ook van ver af. Wij mogen dat doen vanuit de kracht van het Evangelie, de blijde Boodschap, die wij als kerken bij iedereen mogen brengen. Als beheerders van de kerk zijn wij ons ervan bewust mee te werken aan het creëren van randvoorwaarden die nodig zijn om de kerk in stand te houden. Een kerk die nog steeds van grote betekenis is voor onze samenleving”, aldus de heer Van Soest.

TORENHOGHE LASTEN

Uit diverse publicaties die de afgelopen jaren in o.a. “De Kerkvoogdij” (later “Kerkbeheer”) stonden, valt af te leiden dat de overheid zich eerder als een tegenstander dan een voorstander voor de kerkgenootschappen heeft opgesteld. Dat blijkt o.m. uit de verschillende wetgevingen op het gebied van:

- a. monumentenbeleid (verlaging van subsidies voor onderhoud en restauratie van monumentale kerkgebouwen en verlaging van het budget dat bestemd is voor kerkelijk monumentenbeleid, terwijl het aantal kerkelijke monumenten, als gevolg van de instroom van ‘jonge monumenten’ fors is toegenomen;
- b. de ecotax, namelijk dat kerkelijke gemeenten extra heffing moeten betalen, maar

De voorzitter van de Vereniging, de heer drs. G. van Soest (rechts) na afloop van een bijeenkomst in gesprek met de voorzitter van CIO-K, de heer mr. J.M. Chr. Klok.

- dat zij niet van bepaalde belastingfaciliteiten kunnen genieten. Sinds enkele jaren is dit beleid voor non-profitorganisaties, w.o. de kerken vallen, dankzij CIO bijgesteld;
- c. de Wet Onroerende Zaakbelasting waarover verschillende procedures gevoerd zijn en waarvoor na een uitspraak van de Hoge Raad van augustus 2000, voor de kerken een betere regeling gekomen is;
 - d. de kwestie rondom de gebruiksvergunning, waarbij de kerkelijke gemeente in een spanningsveld raakt doordat de ene overheidsinstantie (de burgerlijke gemeente die op de veiligheid van mensen let) bepaalde eisen stelt ten aanzien van het gebouw, die door de andere overheid (de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, die alleen aandacht heeft voor de cultuur-historische waarde van het gebouw) niet van toepassing worden verklaard;
 - e. de milieuwetgeving, de omvang van de legeskosten, ARBO-zorg, baatbelasting en andere zaken.

Het zit de kerken enorm dwars dat zij telkens opnieuw op kosten worden gejaagd, doordat allerlei regelgeving van de overheid vaak ondoordacht en ongecoördineerd wordt toegepast. De kostenverhogingen, die voor de kerken neerkomen op enkele tientallen miljoenen guldens (verlaging van subsidies en stijging van lasten/heffingen) grijpen fors in op het budget van de plaatselijke kerkelijke gemeenten. Over een reeks van jaren genomen, kan worden vastgesteld dat de overheidsbijdrage voor de restauratie van onze monumentale kerkgebouwen verlaagd is van 90 pct. (1970) tot 70 pct.

(2002) en nog lager wanneer de BRIM (Besluit Rijkssubsidieregeling Instandhouding Monumenten) per 1 januari 2006 in werking gaat treden.

Het zou de overheid sieren wanneer zij, ter stimulering van de betekenis van onze kerken voor de Nederlandse samenleving, extra faciliteiten zou bieden voor onderhoud en restauratie van onze monumentale en beeldbepalende kerkgebouwen. Met extra financiële steun is er een reële kans dat kerkgebouwen in gebruik blijven voor het doel waarvoor ze gebouwd zijn. Daarmee dient de overheid het algemeen belang, hetgeen van haar als hoedster van het cultureel erfgoed mag worden verwacht. De kerkelijke gemeente kan dan, meer dan de afgelopen jaren het geval was, samen met de inzet van de vele vrijwilligers en de eigen weliswaar beperkte financiële mogelijkheden, de beste garantie bieden voor de continuïteit van het kerk-zijn ten dienste van onze samenleving.

Maandblad en overige publiciteit

CONTACTORGAAN

De doelstelling van de Vereniging van Kerkvoogdijen is in het begin van dit Gedenkboek reeds ter sprake geweest. Voor de wijze waarop die doelstelling in praktijk wordt gebracht, zijn verschillende mogelijkheden denkbaar. Eén van de vormen om dit te realiseren en tevens daarbij de kerkvoogden van de nodige vorming en toerusting te voorzien, is gebruik te maken van het medium publiciteit.

Het eerste publiciteitsmiddel dat het hoofdbestuur van de Vereniging kort na de oprichting van de Vereniging inzette, was een eigen maandblad.

In oktober 1920 verscheen het eerste maandblad van de Vereniging. Het blad werd "Het Orgaan" genoemd en reeds bij de verschijning werd aangekondigd dat het volgende nummer al in januari 1921 zou uitkomen.

Het blad bevatte het verslag van de oprichtingsvergadering van 9 juni 1920 en de openingsrede van de voorzitter. De voorzitter, de heer G.W. Mortier, uitte daarbij felle kritiek op de synode die een tweetal reglementen voorlopig aannam zonder daarbij de inbreng van de beheerscolleges te betrekken.

De voorzitter erkende dat het wenselijk is een goede traktementsregeling ten behoeve van de predikanten tot stand te brengen, maar men had de beheerscolleges moeten raadplegen, aldus de heer Mortier.

Verder kon de heer Mortier tot zijn genoegen meedelen dat de pensioenvereniging, waarvan hij voorzitter was, met een acquisitie onder de kerkvoogdijen was begonnen. Van belang daarbij was dat ook de predikanten hiervan het nut inzagen en het verheugde hem te kunnen meedelen dat de Bond van Nederlandse Predikanten besloten had deze pensioenvereniging bij de kerk aan te bevelen.

De heer Mortier besloot zijn toespraak met de constatering dat er grote verwarring in de kerk bestaat. "Moge onze Vereniging ertoe bijdragen dat uit :

— wanorde – orde;

— twijfel - zekerheid, en

— wantrouwen – vertrouwen

wordt gevormd en krachtig mee te werken, waar dit nodig is en ons niet warm te maken voor zaken, die slechts verwarring kunnen veroorzaken, maar bemiddelend op te treden en daardoor de Nederlandse Hervormde Kerk tot grote bloei te brengen", aldus de heer Mortier.

DE ADVERTENTIES

In "Het Maandblad" van juli 1928 ("Het Orgaan" was inmiddels hernoemd in "Het Maandblad"), wordt aandacht besteed aan de opname van advertenties in het blad. Geconstateerd wordt dat de opbrengst van de advertentiegelden een bron van inkomsten is ter gedeeltelijke compensatie van de drukkosten van het blad. Anderzijds is het

UITGAVE FIRMA RUIJGROK & CO - HAARLEM

Verschenen :

HANDLEIDING
VOOR
DE BEHEERSCOLLEGES
DER NED. HERV. KERK

SAMENGESTELD DOOR HET HOOFDBESTUUR
VAN DE VEREENIGING VAN KERKVOOGDIJEN IN
DE NED. HERVORMDE KERK

*

Deze handleiding tracht in een lang gevoelde behoefte te voorzien en zal ongetwijfeld in breeden kring die aandacht vinden, welke zij verdient. Het is niet voldoende, aandacht aan den inhoud van dit werk te schenken, doch noodzakelijk ook aan de hand van de in dit werk voorkomende modellen van formulieren en registers, de administratie van de verschillende kerkelijke gemeenten in te richten.

Dat een goede administratie niet te onderschatten voordeelen biedt en veel arbeid bespaart is een feit, waarover wij hier zeker niet behoeven uit te weiden. Door de uitgave van dit uiterst verzorgde werk wordt thans de gelegenheid geboden de kerkelijke administratie op uniforme basis te reorganiseeren en wel op een allereenvoudigste en doeltreffendste wijze

De rijke inhoud van dit werk, 236 pagina's groot, bevat :

- I. Bevolkingsadministratie met tal van wenken en voorlichting.
- II. Finantieel beheer met voorbeelden van modellen, ontwerp-reglementen en tal van nuttige wenken, welke storende fouten voorkomen.
- III. Instructies en inlichtingen van algemeenen aard.

Niets is vergeten wat de kerkelijke beheerders moeten weten om zich veilig te gevoelen en tegenover den fiscus en tegenover zichzelf.

De prijs van dit boek is zeer laag gesteld en bedraagt **f 3.25** voor niet-leden gebonden in stempelband slechts

Dit werk kan besteld worden bij den boekhandel of rechtstreeks bij de Uitgeefster, firma Ruijgrok & Co, Haarlem, postgiro no. 9946

De "Handleiding voor beheerscolleges der Ned. Hervormde Kerk" die in 1936 door de Vereniging van Kerkvoogdijen werd samengesteld.

de bedoeling de advertentierubriek tot een “doelmatige en betrouwbare” gids voor de kerkvoogdijen te maken.

“Hoewel het streven erop gericht is de bedrijfskosten van het maandblad zo laag mogelijk te houden, is het welslagen of het bestaan van het maandblad daarvan niet afhankelijk. Zoveel als mogelijk is, streven wij er naar om op dit terrein van het zakenleven, waar de kerkvoogdijen als kopers of bestellers optreden, in onze vaste adverteerders een kring van vaste en betrouwbare relaties voor onze kerkvoogdijen te scheppen.

Aan de andere kant mogen onze vaste adverteerders verwachten dat onze kerkvoogdijen er zich aan zullen gewennen om hen in de eerste plaats een kans te geven. In het bijzonder de leden van de Vereniging moeten dit als een plicht gevoelen. Want daarvoor geven de adverteerders hun geld uit”, aldus een oproep in “Het Maandblad” van juli 1928 om toch vooral bij de adverteerders uit “Het Maandblad” te kopen.

DE EXPLOITATIE VAN “HET MAANDBLAD”

In de vergadering van het hoofdbestuur van 9 januari 1929 werd o.a. de begroting voor “Het Maandblad” over 1929 besproken. Voor 1929 stonden 12 nummers gepland, die elk ongeveer f 300,-- zouden kosten. Naast secretariaats- en vergaderkosten, begrootte men de totale kosten van het blad voor 1929 op f 3.900,--.

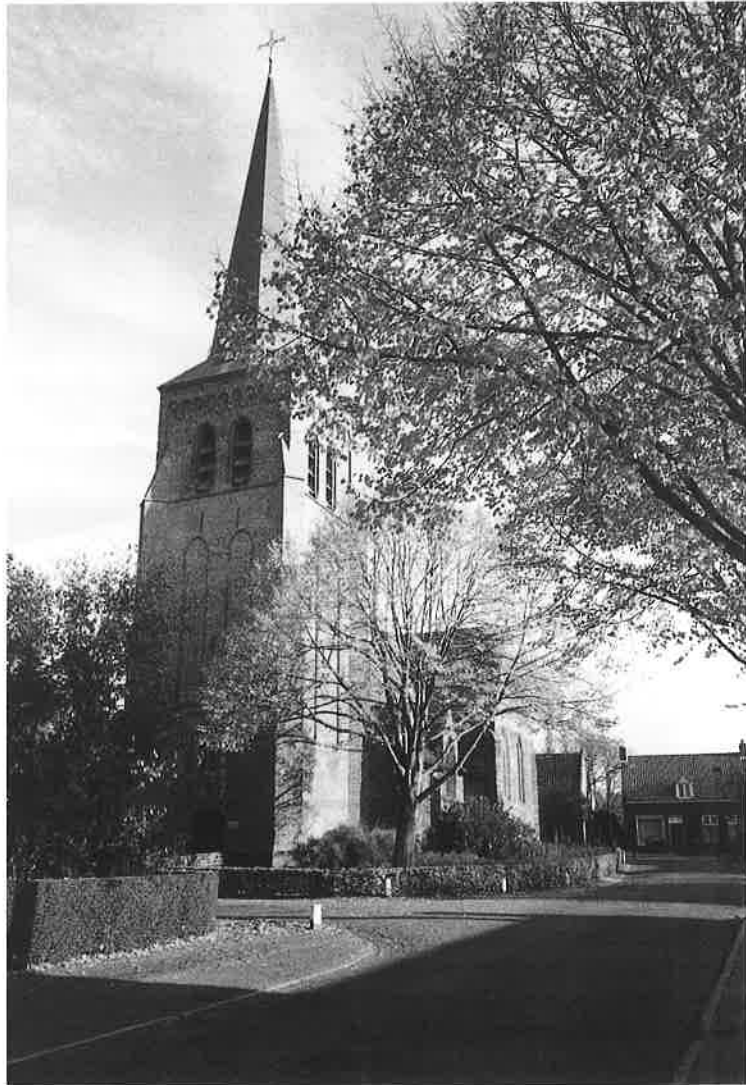
Aan advertentiegeld werd f 2.000,-- verwacht, maar hiervan werd 30 pct. aan acquisitiekosten uitgegeven, zodat slechts f 1.400,-- overbleef. Op jaarbasis zou het blad de Vereniging f 2.500,-- gaan kosten.

EEN ALGEMEEN KERKELIJK WEEKBLAD

“Wanneer bovenstaande in onze kerk gerealiseerd zou kunnen worden, zou een oude wens van onze Vereniging in vervulling gaan”, zo begint een bericht in “Het Maandblad” van oktober 1940. “Het ene algemene weekblad zou meer dan iets anders de eenheid van de kerk kunnen bevorderen. Het bestaande weekblad voor de Hervormde Kerk wordt nauwelijks gelezen.

Een nieuw te vormen algemeen weekblad voor de Nederlandse Hervormde Kerk zal naar onze mening aan ten minste vijf voorwaarden moeten voldoen:

1. Het moet de uiterlijke vorm en omvang van een blad hebben.
2. Uit journalistiek oogpunt moet de inhoud zo gerubriceerd en geïllustreerd worden dat de lezer snel vindt wat hem interesseert. Het nieuwe blad moet journalistiek zo hoog staan, dat kopers het in de kiosken en in de spoorwegboekhandel kunnen vinden. De Nederlandse Hervormde Kerk telt één miljoen lidmaten en telt zondags circa 300.000 kerkgangers. Een wereldlijke instelling met zulk een enorme goodwill als de kerk heeft, zou voor haar blad daaruit zeker alles halen wat daarin in zit.
3. Het diepste gebrek van het bestaande weekblad is dat het nooit door een “gewoon” gemeentelid wordt gelezen. Want onder de “leken” moet de lezerskring van het nieuwe weekblad komen.

*Kerkgebouw van de
Protestantse gemeente te
Helvoirt.*

4. Het moet een algemeen weekblad van de kerk zijn, dus voor alle functies. Daarom moet het er diep ingebracht worden bij de organisaties van predikanten, ouderlingen, diakenen, kerkvoogden, koster, organisten, evangelisten, godsdienstonderwijzers, studenten en verenigingsleiders, dat het weekblad hun weekblad is waarin alles staat wat voor hen van belang is.
5. De redactie en administratie moeten zakelijk worden opgezet. Waarschijnlijk zal het redacteur-zijn van zo'n kerkelijk weekblad een volledige dagtaak met zich mee brengen. Tegen de financiële consequenties daarvan moet men niet opzien. Met de

Kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Waakwijk.

keuze van de redacteur staat of valt de zaak”, aldus een publicatie die blijk geeft van visie op de waarde van een goed communicatiemiddel.

UIT STAD EN LAND

Uit stad en land de titel van de nieuwe rubriek die wij in “Het Maandblad” openen met als doel daarin kerkelijk nieuws uit de gemeenten op te nemen. Met kerkelijk nieuws bedoelen wij berichten die ook andere gemeenten interesseren.

Wij hopen van harte dat wij de medewerking zullen hebben van alle kerkvoogdijen,

De rubriek "Uit stad en land".

want als iedere kerkvoogdij ons van tijd tot tijd nieuws uit haar gemeente zendt, zijn wij er zeker van dat ons maandblad door deze rubriek in belangrijke mate aan actualiteit zal hebben ingewonnen.

De eerste gemeente die ons informatie toezond was de kerkvoogdij van Overschie", aldus bericht in "Het Maandblad" van september 1950.

"HET MAANDBLAD" WORDT "DE KERKVOOGDIJ"

Vanaf het januarinummer 1959 werd op de omslag van het maandblad een foto van een kerkgebouw opgenomen, terwijl in de redactionele ruimte van het blad een beschrijving van die kerk werd afgedrukt. "Op deze wijze hopen wij van de gelegenheid gebruik te maken onze kerkvoogdijen in staat te stellen iets meer te weten te komen over de grote rijkdom die onze Nederlandse Hervormde Kerk aan kerkgebouwen bezit, maar vooral ook hen te wijzen op de grote verantwoordelijkheid die dat bezit hen oplegt. Ons maandblad zal vanaf januari 1959 tevens uitkomen onder de naam "De Kerkvoogdij", aldus een citaat uit het jaarverslag van de Vereniging over 1958.

HANDLEIDING TEN DIENSTE VAN KERKVOOGDEN

"Aan het begin van het nieuwe jaar zullen in veel gemeenten één of meer nieuwe kerkvoogden zijn aangetreden" zo begint een publicatie in "De Kerkvoogdij" van januari 1960. Er komt tegenwoordig heel wat kijken voordat men een ervaren kerkvoogd is. Voordat men weet hoe de organisatie van onze kerk in elkaar zit, wat de strekking van de kerkorde en de verschillende ordinanties is, kost dat veel tijd. En dan komt het eigenlijke kerkvoogdenwerk: de begroting, het beheer van bezittingen als die er zijn, de zorg voor de gebouwen, de predikantstraktementen, nieuwbouwplannen, het opvoeren van de offervaardigheid, al deze zaken vragen van de kerkvoogd deskundigheid en inzicht.

Om onze leden de vereiste voorlichting te geven, besloot het hoofdbestuur tot het samenstellen van een Handleiding ten dienste van kerkvoogden, waarin de verschillende kanten van het kerkvoogdenwerk zo duidelijk mogelijk zijn belicht. De prijs voor de Handleiding bedraagt f 3,-- per stuk", aldus het bericht.

Deze Handleiding voorziet in een grote behoefte. In januari 2000 kwam de 15^e en

herziene druk uit en in september 2004 is de 16^e en herziene druk verschenen onder de naam "Handleiding ten dienste van kerkrentmeesters".

VOORLICHTINGSBOEKJE "RUIMTE"

In "De Kerkvoogdij" van januari 1961 wordt het voorlichtingsboekje "Ruimte" aangekondigd, dat geschreven is voor de jonge lidmaten. Het doel is de leden van de kerk inzicht te geven in de beheerszaken van de kerk.

"In "De Kerkvoogdij" is meerdere malen gewezen op het grote belang van een uitgebreide voorlichting van de leden van de gemeente. In verschillende gemeenten is het de gewoonte dat tegen het einde van de belijdeniscatechisatie de predikant één of twee uur ter beschikking stelt van de diaconie en van de kerkvoogdij en dat op deze uren een diaken en een kerkvoogd een uiteenzetting geven van het diaconale en van het kerkvoogdelijke werk. Dit voorlichtingsboekje, dat door een commissie van het hoofdbestuur is samengesteld, is thans verschenen. De inhoud is in feite voor alle leden van de gemeente geschikt en bevat voldoende stof voor een gemeenteavond e.d.", aldus deze aankondiging van het voorlichtingsboekje "Ruimte", waarvan in de loop der jaren een paar honderdduizend exemplaren verkocht zijn.

DE VERPLICHTE BIJDAGEN DER GEMEENTELEDEN

In januari 1966 verscheen de brochure "De verplichte bijdragen der gemeenteleden", een uitgave van het Centraal Bureau van de Vereniging van Kerkvoogdijen. Dat boekje, dat met een historisch overzicht over het ontstaan van de verplichte bijdragen begint, biedt waardevolle informatie aan de kerkvoogden die in die tijd nog veel met het systeem van de hoofdelijke omslag (= verplichte kerkelijke bijdragen of kerkelijke belasting) te maken hadden.

BROCHURE "MIJN GELD"

De plaatselijke geldwerving is zo veelzijdig, dat daarvoor een afzonderlijk hoofdstuk in dit Gedenkboek is ingeruimd. Een onderdeel van een stukje publiciteit, dat veel diepgang heeft in het totale plaatselijke beleid in het kader van de geldwerving, wordt afzonderlijke genoemd. Het betreft de brochure "Mijn Geld" die eind van de jaren zestig verscheen. In die brochure gaat het over zaken waar weinig over gesproken en slechts bedekt over geschreven wordt, namelijk over geld, gemeente en bijbel en die drie in combinatie met elkaar.

Velen in de kerk vinden het moeilijk hierover te spreken. Velen achten dit onderwerp even taboe als een regelrechte vraag naar hun "zuiver inkomen". De brochure "Mijn Geld" besluit met:

"Tenslotte: Wie deze bijbelse visie tot de zijne maakt - en een andere mogelijkheid is er niet - komt op de juiste manier in de gemeente te staan. Hij stelt zich niet op *tegenover* de plaatselijke kerk, maar *in* de kerk.

Hij is meer dan donateur van een sympathieke zaak. Hij is volledig deelgenoot.

Prof. dr. ir. H. G. van Beusekom, oud-voorzitter van de Vereniging van Kerkvoogdijen, was een zeer begaafd publicist. In 1920 schreef hij zijn dissertatie onder de titel "Beschouwingen over de woningnood". In dat jaar begon hij ook zijn ambtelijke werk op het terrein van de volkshuisvesting. Sinds 1947 was hij bovendien hoogleraar aan de TH te Delft.

Ook voor "De Kerkvoogdij" bleef hij publiceren. In totaal schreef hij voor "De Kerkvoogdij" meer dan 450 artikelen. Steeds origineel en bovendien getuigend van een gezond besef van het kerkelijke aspect van het ambt van ouderling-kerkvoogd.

De kerkvoogdij is dan geen vreemde instantie buiten hem.

Wij, dragers van het ambt der gelovigen, zijn ook kerkvoogd. Wij allemaal. Rentmeesters over Gods goed. Samen kunnen wij grote dingen doen voor de verbreiding van het evangelie met Woord en daad. Ook in eigen gemeente", zo eindigt de brochure "Mijn Geld".

GIDS KERKORDE

In juni 1952 bracht het hoofdbestuur van de Vereniging een gids uit ten behoeve van de colleges van kerkvoogden. Door gebruikmaking van deze gids zouden zij met de kerkorde, die nog maar net was ingevoerd, wat gemakkelijker overweg kunnen. Want de "Gids kerkorde" was voor alle kerkvoogdijen bedoeld. Na de invoering van de kerkorde werd al snel het misverstand gewekt dat veel ordinanties op kerkvoogdijen die "niet-aangepast" zijn, niet van toepassing zouden zijn. Dat was voor het hoofdbestuur een reden om deze Gids uit te geven, zodat hierover meer duidelijkheid kon worden verstrekt.

Verder gaf de Gids, als gevolg van de rubricering die werd toegepast, een helder inzicht over hoe om te gaan met de kerkorde en de ordinanties.

LEZERSONDERZOEK “DE KERKVOOGDIJ”

Het maandblad “De Kerkvoogdij” krijgt van de lezers van het blad mooie rapportcijfers. Als contactorgaan van de Vereniging van Kerkvoogdijen krijgt het als waarderingcijfer een 7,5, als spreekbuis van de Vereniging een 7,4 en als informatieblad een 8. Zeer ruime voldoendes dus.

Dit blijkt uit de resultaten van een in het voorjaar van 2000 onder de colleges van kerkvoogden gehouden enquête. De resultaten hiervan spelen mee in de redactievoering van het nieuwe maandblad “Kerkbeheer” dat met ingang van 2001 verschijnt als orgaan van de Vereniging van Kerkvoogdijen en het Landelijk Verband van Commissies van Beheer.

Het formulier werd in mei 2000 toegezonden aan alle abonnees, namelijk zo’n 5.300 adressen. Medio juli 2000 waren er 1.133 formulieren (ruim 21 pct.) terug ontvangen. Dat lijkt een matige respons, maar toch zijn de resultaten zeer goed bruikbaar. Het ging niet om de simpele beantwoording van vragen, maar om een gedegen onderzoek met tal van op de praktijk gerichte vragen. Een belangrijk gegeven is dat “De Kerkvoogdij” door 71 pct. van de respondenten altijd wordt gelezen. Verder vindt 93 pct. van de lezers dat het maandblad in toegankelijke taal wordt geschreven, terwijl 84 pct. van de lezers van mening is dat de artikelen niet te lang zijn.

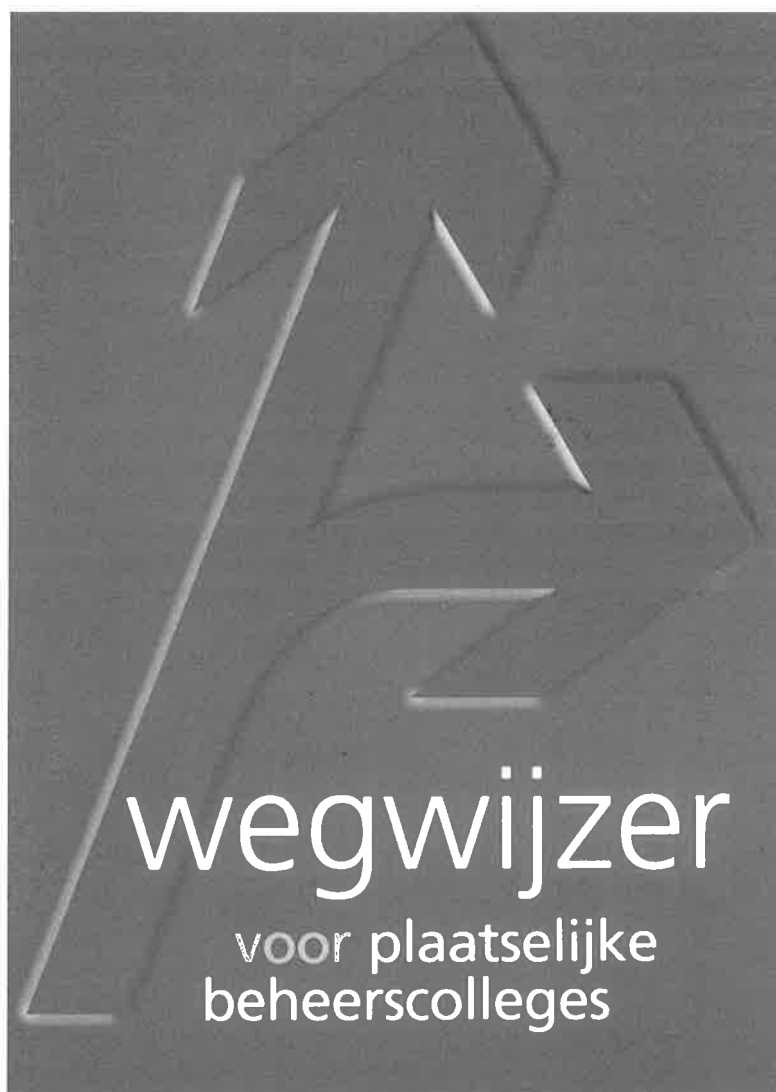
Maar de lezers hebben ook verlanglijsten. Als informatieblad zou “De Kerkvoogdij” (straks “Kerkbeheer”) (meer) aandacht moeten besteden aan zaken als personeelsbeleid, invoering van de euro, beleidsplanning, fiscale zaken, beleggingen, automatisering e.d. De redactie van “De Kerkvoogdij” is blij met deze suggesties. Zij beschouwt de resultaten van het lezersonderzoek als een stimulans en zal aan de in de antwoorden gemaakte opmerkingen en gedane suggesties zeker aandacht (blijven) schenken.

“DE KERKVOOGDIJ” WORDT “KERKBEHEER”

In januari 2001 kwam het eerste nummer van “Kerkbeheer” uit. Het is de voortzetting van “De Kerkvoogdij”, het lijfblad van veel kerkvoogden. Maar ook in “Kerkbeheer” zal, zoals dat met “De Kerkvoogdij” het geval was, de inhoud zoveel mogelijk worden afgestemd op het plaatselijk kerkvoogdelijk beheer in de Hervormde gemeenten en vanzelfsprekend ook op dat van het beheer in de plaatselijke Gereformeerde kerken.

In “Kerkbeheer” zullen onze Hervormde colleges van kerkvoogden op dezelfde wijze de voor hen van belang zijnde informatie kunnen terugvinden als voorheen. Het nieuwe maandblad “Kerkbeheer” is een gevolg van de ontwikkelingen die zich in het kader van het Samen-op-Weg-proces voltrekken. Onze Vereniging wil daarop niet vooruit lopen, maar zeker ook niet achter lopen. Het streven is er op gericht dat het maandblad “Kerkbeheer” onze leden van dezelfde informatie zal voorzien, die zij gewend waren in “De Kerkvoogdij”. Daarvan mogen zij verzekerd zijn!, aldus de

De wegwijzer voor plaatselijke (kerkvoogdelijke) beheerscolleges die eind 2002 uitkwam.

voorzitter van de Vereniging, de heer drs. G. van Soest, in zijn voorzitterskolom in “De Kerkvoogdij” van december 2000.

Hetgeen hiervoor is vermeld, is slechts een greep uit de vele vormen van publiciteit waarmee het hoofdbestuur van de Vereniging van Kerkvoogdijen sedert 1920 getracht heeft om de colleges van kerkvoogden zo goed mogelijk te vormen en toe te rusten, zodat zij hun taak in de plaatselijke Hervormde gemeente, die zeker niet eenvoudig is, zo optimaal mogelijk kunnen uitoefenen.

Kerkelijke begraafplaatsen

ONDERHOUD VAN KERKHOF EN GRAVEN

Tot het werk van de Vereniging van Kerkvoogdijen behoort ook de advisering op het gebied van begraafplaatsen die onder beheer zijn van de colleges van kerkvoogden. Er zijn nog zo'n 450 Hervormde gemeenten die met de zorg voor het beheer van een kerkelijke begraafplaats zijn belast.

Colleges van kerkvoogden, die het plaatselijk beheer over de Hervormde begraafplaats voeren, dienen niet alleen regelmatig gewezen te worden op allerlei wettelijke voorschriften die in acht moeten worden genomen. Zij dienen voorts oog te hebben voor allerlei ontwikkelingen die zich in de samenleving voordoen en die van invloed zijn op het door de colleges van kerkvoogden met betrekking tot het beheer van kerkelijke begraafplaatsen te voeren beleid.

Begraafplaats rondom het kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Hollum (Ameland).

De Vereniging heeft steeds hiervoor de aandacht van de colleges van kerkvoogden gevraagd. Dat blijkt onder meer uit een publicatie in het septembernummer van "Het Maandblad" van 1928. Daarin wordt verzocht een goede regeling te treffen op het beheer van kerkelijke begraafplaatsen. Met name de plattelands-kerkvoogdijen beschikten hier niet over. In verband daarmee had het hoofdbestuur een concept-verordening ontworpen, die voorschriften en bepalingen omvatte over het gebruik van de begraafplaats, het onderhoud van graven, het aanbrengen van beplantingen, grafstenen en zerken. Gebleken was dat veel kerkvoogdijen aan een goede handleiding behoefte hadden, zodat deze concept-verordening destijds in zijn geheel in "Het Maandblad" werd afgedrukt.

TARIEVEN GRAFRECHTEN

In het juninummer 1933 van "Het Maandblad" is een publicatie opgenomen waarin enkele tarieven zijn opgenomen betreffende grafrechten. Tevens is daarbij een model-acte van verkoop geplaatst. Hieronder volgen enkele artikelen uit het reglement van een begraafplaats.

Art. 1. De begraafplaats is verdeeld in drie klassen (1e, 2e en 3e klas), alsmede een afdeling voor kinderlijkjes beneden 2 jaar.

Art. 2. Bij het delven van een graf zal ermee rekening worden gehouden dat twee kisten boven elkaar geplaatst kunnen worden.

Art. 3. Voor lidmaten der N.H. Kerk, die naar het oordeel van het beheerscollege (kerkvoogdij) behoorlijk aan hun materiële verplichtingen (hoofdelijke omslag) hebben voldaan, wordt betaald:

1e klasse boven 12 jaar *f* 40,-- en beneden 12 jaar *f* 20,--;
2e klasse boven 12 jaar *f* 15,-- en beneden 12 jaar *f* 7,50;
3e klasse boven 12 jaar *f* 5,-- en beneden 12 jaar *f* 3,--.

Art. 4. Voor het begraven van doopleden en van hen die jaarlijks vrijwillig in de hoofdelijke omslag bijdragen en tot een ander kerkgenootschap behoren, wordt betaald:

1e klasse boven 12 jaar *f* 70,-- en beneden 12 jaar *f* 35,--;
2e klasse boven 12 jaar *f* 30,-- en beneden 12 jaar *f* 15,--;
3e klasse boven 12 jaar *f* 7,-- en beneden 12 jaar *f* 3,50.

Art. 5 Voor het begraven van personen, niet behorende tot hen als genoemd in de artikelen 3 en 4, (b.v. voor Gereformeerden, enz.) wordt betaald:

1e klasse boven 12 jaar *f* 100,-- en beneden 12 jaar *f* 50,--;
2e klasse boven 12 jaar *f* 40,-- en beneden 12 jaar *f* 20,--;
3e klasse boven 12 jaar *f* 8,-- en beneden 12 jaar *f* 4,--, aldus een regeling zoals die in 1933 voor een bepaalde Hervormde gemeente van toepassing was.

Begraafplaats bij het kerkgebouw van de Hervormde gemeente te Bergum.

PLAATSELIJKE REGELING

In "Het Maandblad" van januari 1953 is een publicatie opgenomen van de secretaris van het bestuur van de afdeling Friesland van de Vereniging, de heer J.G. Jansonius. "De door een commissie samengestelde regeling voor het beheer van de begraafplaatsen, is met haar arbeid gereed gekomen. Deze regeling wordt in dit maandblad opgenomen.

Wij menen dat in deze regeling geen prijzen moeten worden opgenomen voor de verkoop van graven in eigendom, de huurkoop der graven, het plaatsen van grafstenen, monumenten, beplantingen, het onderhoud der graven etc. Elke kerkvoogdij, gemachtigd door de gemeente, dient die prijzen zelf te bepalen. Afdrukken van deze regeling, die van een omslag is voorzien, zijn bij de secretaris van de afdeling Friesland verkrijgbaar voor f 0,15 per stuk. Ook de kerkvoogdijen buiten Friesland kunnen tegen dezelfde prijzen deze regeling bij de secretaris bestellen", aldus de heer Jansonius.

NIEUW MODEL PLAATSELIJK REGLEMENT

Op 1 juli 1991 is de nieuwe Wet op de Lijkbezorging in werking getreden. In verband daarmee was het nodig om het bestaande model voor het beheer van een kerkelijke begraafplaats te herzien. Dat is gebeurd in nauw overleg met het Kantoor der Kerkelijke Goederen dat toen nog in Eindhoven gevestigd was.

Het nieuwe model is waar nodig voorzien van een toelichting. Verder is daaraan toegevoegd een model-tarievenlijst, waarop de meest voorkomende zaken zijn vermeld, waarvoor een tarief berekend kan worden.

Tenslotte is een model-exploitatie-opzet voor een kerkelijke begraafplaats ontworpen en is een aantal model-brieven gemaakt (o.a. grafbrief, brief overboeking, verlenging termijnen eigen graven, e.d.)

Aan de circa 450 Hervormde gemeenten, waarvan bekend is dat zij het beheer over een kerkelijke begraafplaats hebben, is het nieuwe model aangeboden.

Dit nieuwe model werd met name door de toenmalige Minister van Binnenlandse Zaken, mevr. drs. C. I. Dales, zeer gewaardeerd, zo blijkt uit haar notitie d.d. 16

Begraafplaats van de Hervormde gemeente te Oegstgeest.

december 1992 over de gang van zaken op en rondom begraafplaatsen, die zij richtte aan de voorzitter van de eerste Kamer. "De Vereniging van Kerkvoogdijen in de Nederlandse Hervormde Kerk heeft in april 1992 een modelreglement vastgesteld, inclusief model-overeenkomsten en een specifieke model-balans. De kwaliteit van de reglementen van bijzondere begraafplaatsen zal hierdoor naar ik verwacht sterk toenemen".

Ook de heer mr. W.G.H.M. van der Putten, o.a. auteur van het Handboek Wet op de Lijkbezorging, wijst verschillende malen op het goede beheersmodel van de Vereniging van Kerkvoogdijen.

STUDIEMIDDAGEN OVER BEHEER VAN KERKELIJKE BEGRAAFPLAATSEN

Als gevolg van de nieuwe Wet op de Lijkbezorging zijn er nieuwe ontwikkelingen die het noodzakelijk maken dat het beheer van een begraafplaats opnieuw wordt gezien. Te denken valt hierbij niet alleen aan juridische aangelegenheden, maar ook allerlei maatschappelijke ontwikkelingen spelen hierbij een rol. De plaats van de begraafplaats in de samenleving, de vernieuwde belangstelling, het nauwlettend volgen van allerlei regelingen, maken het onder meer noodzakelijk om het beheer van kerkelijke begraafplaatsen kritisch te bezien.

Veel colleges van kerkvoogden die een begraafplaats beheren, stellen regelmatig vragen over het beheer hiervan, de nieuwe Wet op de Lijkbezorging en het aanpassen van het reglement van de kerkelijke begraafplaats aan de eisen van de nieuwe wet. Daarom besloot het hoofdbestuur een studiemiddag over deze materie te organiseren.

Het doel daarvan was de colleges van kerkvoogden die een begraafplaats exploiteren, informatie en voorlichting te geven over alle aspecten, waarmee zij bij de exploitatie van de begraafplaats te maken kunnen krijgen. Gedacht wordt aan een correcte uitvoering van de bepalingen in het reglement op het beheer van kerkelijke begraafplaatsen. Hierin staan zaken als: openstelling, orde en rust op de begraafplaats, voorschriften voor lijkbezorging, indeling en uitgifte van graven, klachtenregeling, historische grafbedekking en financiële aspecten.

In september 1994 werd een tweetal studiemiddagen belegd, namelijk op 9 september te Bergum en 23 september te Kralingen. Voor beide studiemiddagen was veel belangstelling.

ENQUÊTE

De vragen en opmerkingen die naar aanleiding van deze studiemiddagen gemaakt werden, waren voor het hoofdbestuur aanleiding zich nog nadrukkelijker met de problematiek rondom het beheer van kerkelijke begraafplaatsen te gaan bezighouden.

Om aan een goed beheer van onze kerkelijke begraafplaatsen mede richting te geven, is het noodzakelijk dat de Vereniging over brede informatie beschikt ten aanzien van de feitelijke situatie in de Hervormde gemeenten. Dat is nodig omdat de Vereniging in toenemende mate vragen krijgt voorgelegd over het beleid van beheerders van kerkelijke begraafplaatsen inzake uiteenlopende aspecten van het beheer. Verder begint

er een breder georiënteerde vakpers te ontstaan, waaraan de Vereniging wordt uitgenodigd een bijdrage te leveren. Daarom werd een enquête gehouden om zo goed mogelijk in de plaatselijke situatie inzicht te krijgen.

Van de bijna 450 Hervormde gemeenten die over een begraafplaats beschikken, zonden 340 colleges van kerkvoogden (76 pct.) het formulier in. Naar aanleiding van de informatie die beschikbaar kwam, werd besloten de komende tijd aandacht te besteden aan:

- de wijzigingen van het plaatselijk reglement;
- oude provisieregelingen, waarbij leveranciers van grafstenen provisie aan kerkvoogdijen en kosters betalen;
- richtlijnen voor tarieven;
- overdragen van het beheer van de begraafplaats aan derden;
- een voorlichtingsfolder;
- vrijheid van keuze van type en soort grafsteen versus de éénvormigheid op veel kerkelijke begraafplaatsen; en
- plaatsing van een mededelingenbord.

De beschikbaar gestelde informatie is in een rapport verwerkt dat vervolgens aan de betreffende colleges van kerkvoogden is toegezonden.

*Aanduidingsbord
begraafplaats
"Charlois" van de
Hervormde gemeente
te Rotterdam-Zuid.*

LANDELIJKE ORGANISATIE VAN BEGRAAFPLAATSSEN

Uit de praktijk van beheerders van zowel kerkelijke als algemene begraafplaatsen is gebleken dat er behoefte bestaat aan deskundigheid en aan uitwisseling van ervaringen om elkaar van dienst te kunnen zijn. Hoewel op het Centraal Bureau van de Vereniging van Kerkvoogdijen en in het hoofdbestuur zeker deskundigheid op dit soort terreinen aanwezig is, is het vrijwel onmogelijk om van alle markten thuis te zijn en alle ontwikkelingen op praktisch beheersgebied goed te volgen.

De oprichting van de Landelijke Organisatie van Begraafplaatsen (LOB), waarvan beheerders van alle soorten van begraafplaatsen (groot en klein, gemeentelijk en kerkelijk) lid kunnen zijn, sprak het hoofdbestuur van onze vereniging dan ook sterk aan. Hierin liggen mogelijkheden voor onze leden om op deskundige wijze door collega-beheerders en anderen over tal van praktische vraagstukken te worden geïnformeerd. De Vereniging van Kerkvoogdijen heeft daarom van harte mede het initiatief ondersteund om tot oprichting van de LOB te komen.

CRITERIA TARIEVEN EN OVERDRACHT BEHEER BEGRAAFPLAATS

In 1999 stelde de Vereniging een brochure samen waarbij criteria werden genoemd die van belang zijn voor het vaststellen van tarieven. Uit de enquête bleek dat veel colleges van kerkvoogden daaraan behoefte hebben. In 2001 werd een brochure vastge-

Monument op de grootste Hervormde begraafplaats van ons land, namelijk die van de Hervormde gemeente te Rotterdam-Kralingen.

*Begraafplaats rondom
het kerkgebouw van
de Hervormde ge-
meente te
Hardegarijp.*

steld waarin erop gewezen werd hoe te handelen indien colleges van kerkvoogden het voornemen hebben de begraafplaats aan derden over te dragen. Met name bij kleine gemeenten is deze kwestie erg actueel. In situaties waarbij de bestuurskracht van het college van kerkvoogden afneemt en men uitziert naar een andere oplossing, is het algemene advies om een breder draagvlak te creëren door het beheer te laten behartigen door een stichting waarin b.v. ook de burgerlijke gemeente participeert, zo die over een algemene begraafplaats beschikt, of samen met andere omliggende kerkelijke gemeenten, die een begraafplaats beheren, een stichting te vormen.

CONTACTBIJENKOMSTEN

In het najaar van 1998 werden er twee contactbijeenkomsten (in Heerenveen en Kralingen) gehouden en in het voorjaar van 2002 vonden drie contactbijeenkomsten (in Heerenveen, Beekbergen en Kralingen) plaats. Op al deze bijeenkomsten heeft de Commissie Beheer Kerkelijke Begraafplaatsen van onze Vereniging onderwerpen aan de orde gesteld, die door de betreffende colleges van kerkvoogden tevoren waren opgegeven. Ook van de zijde van de Vereniging werden onderwerpen ingebracht. Onderwerpen die ter sprake kwamen, waren o.a.:

- herziening beheersreglement;
- overschrijving van rechthebbenden;
- eigendom begraafplaatsen;
- administratie graven;
- onderhoud van graven;
- eeuwigdurende rechten;
- planologische ontwikkeling gemeente;
- verzekeringen; en
- ruiming van graven en opsporen van nabestaanden.

De belangstelling voor deze bijeenkomsten was enorm groot. In verband met het feit dat tal van colleges van kerkvoogden daarom verzochten, is besloten deze contactbijeenkomsten eenmaal in de twee à drie jaar te houden.

WIE IS EIGENAAR VAN DE BEGRAAFPLAATS?

In 2002 heeft de Hoge Raad bepaald dat de eigenaren van begraafplaatsen tevens eigenaar zijn van de op de graven geplaatste stenen. De uitspraak van de Hoge Raad vormde de afsluiting van een door het Aartsbisdom Utrecht en de begraafplaats St. Barbara te Utrecht aangespannen proefproces. Aanleiding hiertoe was een uitspraak van de rechtbank in Breda in 1993, waardoor een begraafplaats moest opdraaien voor de doktersrekening van een meisje dat gewond raakte door een omvallende steen.

De uitspraak van de Hoge Raad komt er op neer dat het uitsluitend recht op een graf, als bedoeld in artikel 28 lid 1 van de Wet op de lijkbezorging, de rechthebbende op het desbetreffende graf niet de eigendom verleent van het graf.

Naar aanleiding van deze uitspraak besloot het hoofdbestuur in juni 2004 het model-beheersreglement op enkele plaatsen wat bij te stellen.

Vragen over het beheer van de Hervormde begraafplaats in algemene zin, nemen steeds meer toe. Naast de informatieavonden per regio, komen er steeds meer verzoeken om bepaalde zaken met het college van kerkvoogden ter plaatse te bespreken. Omdat dergelijke gesprekken veelal 's avonds plaatsvinden, kan de Vereniging deze extra service aan haar leden vrij gemakkelijk bieden.